Barbarens son

Bokutgåva

Hugo Gebers förlag, Stockholm 1924.

HILMA ANGERED-STRANDBERG

BARBARENS SON

FÖRETAL

Romarnes ordstäv om böckers underliga öden är meningsfullt även för diktare. Och för ingen av vårt lands nutidsförfattare såsom för Hilma Angered-Strandberg.

Mellan hennes första bok —*Västerut* (1888) — och denna hennes sista ligga hela trettiofyra år! Rika och fattiga, ödesdigra, mångskiftande, än med livet, än med döden såsom styrman.

Hilma Strandberg tillhör den inom musikens och poesiens värld så rikt begåvade släkten Strandberg. Både hennes far, justitierådet, och hennes fars kusin Talis Qualis tillhörde Svenska Akademien. De många musikaliska Strandbergarne äro vida kända och behöva ej här nämnas. Icke heller vill jag orda om alla de andliga rikedomar, som voro arv från möderneslākterna.

Vid femton år förlorade hon sin mor, vid nitton även sin far. Hilma, den äldsta av en rad systrar och bröder, måste först ut att förtjäna sitt uppehälle på det då »passande» sättet: som sällskapsfröken och föreläsande på några stora gods i Skåne och Blekinge. Hon bemöttes med älskvärdhet och hade mycket roligt. Men hon trånade efter brusande liv, frisk frihet, kraftigt arbete. Hon for till Stockholm, sprängläste på telegraifistexamen, blev färdig vid tjugoett år — hon är född 10 juni 1855. Efter åtskilliga förordnanden blev hon 1883 ordinarie telegrafist i Fjällbacka. Under de långa vintrarna där slukade hon böcker, utbildade sin litterära smak genom läsning av framför allt nordisk, fransk och rysk vitterhet samt började själv skriva. Hon fick in vad hon skrev i G. H. o. S--tidning, där de äldre som yngre medlemmarna av familjen Hedlund — och den med dem ingifta familjen Scholander — alltjämt äro hennes trofasta vänner.

Hon hade framför sig en lovande författarbana, då hon inom en konstnärskoloni i Fjällbacka mötte en målare, Hjalmar Angered, som utgått från ett arbetarhem men sedan studerat vid målarakademien i Stockholm. Motsatser i levnadsställning som lynnen öva ofta stark tilldragning på varandra. Så ock här. Han reste till Amerika för att bereda dem en framtid. Hon samlade sina noveller till nyssnämnda första bok, *Västerut,* som från alla håll möttes med utomordentligt bilfall. Hon fick så reskassa, for till Newyork i september 1888 och vigdes två dagar senare.

Så började det liv i *Nya världen,* som Hilma Angered genialt skildrat i några lysande böcker. Men det hårda landet tog de invandrades båda barn, deras hälsa och deras framtidsdrömmar. Efter omkring sex år i Amerika återkom Hilma Angered som lungsjuk. Hon sköttes av doktor Westerlund, vistades på Mörsils sanatorium, bodde med sin man i Alingsås och i Mösseberg, i Schweiz och i Italien under en kamp för hälsan, konsten och brödet, som jag annorstädes skall skildra.

Mannen stupade först. För fem och ett halvt år sedan blev Hilma Angered änka. Nedbruten till kropp och själ har hon på länge ej kunnat dikta. Denna bok är hennes första sedan 1915. Således nära tio år, ehuru

redan ett kapitel syntes i första häftet av Ord och Bild 1917 under titel *Klosterklockan*. Den har väckt kännares livliga beundran. Bilden av medeltiden sådan den tedde sig under 1200-talet i Siena eller Settignano eller någon annan av konstnärer smyckad stad, dess klosterliv, dess goliarder och eremiter, är så färgstark att envar som förstår skildringens sanning även inser de studier, som ligga bakom den.

Boken tecknar den rödblonde germanen — Barbarens son — med den oändlighetslängtan i hjärtat, som i konst, i kärlek, i fromhet gör »den äkta germanen så mycket djupare fordrande på sig själv än flertalet av söderns barn».

Boken är en helt fullförd syntes av den realism och den fantasi, som i lika grad beteckna Hilma Angereds egendomliga konstnärssjäl. Den är lika enkel i sin resning som konstnärlig i utformandet, lika djup i känslan som klar i tanken.

De som ansett Hilma Angered »slut» måste bli häpna. Man talade ju blott om vad hon varit; man anade ej att hon ännu var den näst Selma Lagerlöf betydelsefullaste kvinnliga diktaren av dem som nådde sin höjd på 1880- och 1890-talet.

Hon har givit sitt eget livs innersta pathos i denne Giovannis gestalt, han som tar konst »lika högtidligt som en munksyssla», som prövar sitt samvete in i det sista och finner att han ännu högmodas över sin fromma handling: att gå namnlös i graven. Men som dock till slut — då den stora pesten gripit honom — inser att han var en ostadig, som missvårdat gudstanken. Han hade ej varit kallet värdig. Och när han söker en vrå att dö, stiger hans känsla av syndanöd upp till den röda aftonhimlen. Men när solen rann upp bars *hans* bild av Kristus som tackoffer för pestens återtåg. Och bland klockorna ringde skönast den *han* danat. Den sjöng om seger för honom, som slutligen mäktat åkalla i sanning och ödmjukhet.

Att, fast med stapplande steg, stiga upp till höjden av skönhetens värld och ned i djupet av sanningens, detta är den tvefaldiga seger Giovanni vinner. Men för att så segra måste en människa ge sitt liv. Ingen segrar helt i unga, hälsofulla dagar. Den stora, stjärnvita friden kostar blod.

Strand, Alvastra, 6 aug. 1924.

Ellen Key.

BARBARENS SON

DEL I

KAP. I.

Lekbroder Giovanni, träsnidaren, stod med korslagda armar framför verkstadsbordet och betraktade bistert sitt fullbordade arbete.

Det var en väldig träklocka, runt vilkens vida ring upphöjda beläten av människor tågade efter varandra mot Den Trånga Porten, porten till Himmelriket, där helgon blickade ut. Dessa människor gingo fram än frimodigt och beslutsamt, än haltande och tveksamt, och alla tyngdes av någon börda: en påse med mynt, en dryckesbägare, tärningar eller fat med kosteliga rätter och annat. Och mångas åtbörder uttryckte vilda kval, medan andras voro lugnare, några sågo sig om, som ville de vända, medan de övriga blickade stadigt mot målet.

Så här i skarpa östersolen tycktes belätena jaga fram likt eftersatt villebråd.

— Men hur ni än löpa finns ingen undanflykt, tänkte Giovanni bitter i hågen. — Redan i morgon bär det av med er till gjutaren. Stöpt i blank metall, skall den tysta klockan få klangen i sig. Klang låtenhet. Om han nu grämde sig över virket, som åtgått, eller över snidarens oförtjänta kost och friheten han åtnjutit, eller om han hoppats att genom berömmelsen få inkomst för det arma tiggarsamfundet, — vem visste, vad paterns trånga panna rymde av uppblåsta tankar?

Giovanni, som vänt tillbaka till sitt verk, log vasst, när han iakttog att en av bilderna påminde om priorn. Inte var likheten uppsåtlig, om den ock vore förklarlig, men då en solstråle nu föll rätt på och i skärningen bildade vissa dagrar och skuggor, blev det för snidaren klart, att gestalten med ett par snitt, ögonen tätare ihop, som på en rovfågel, munnens linjer smalare — just så ja, skulle bli en trogen avbild av klostrets överhuvud. Till och med en bägare lyfte mannen högt i vädret ! Giovanni fick en odygdig lust att utföra förändringen, men insåg påhittets orimlighet, förlorade den flyktiga ingivelsen och fortfor att stirra på klockringens gestalter, varandra olika som den ena människan är den andra olik och med ett uttryck i rörelserna, som ibland efter en tids bortovaro kommit honom att rycka till inför sitt eget verk, som vid ett skri.

Skriet från helvetet, menade mästaren....

Hårda trumpetstötar väckte snidaren ur hans drömmar. Han rynkade ögonbrynen — varför skulle han egentligen gå till festen? Spänna sig likt en slav för mästarens triumfvagn. Men om man eljes menade, att han av pur avundsamhet hölle sig undan? Om man trodde, att han fruktade för att lära känna mästarens verk?

Han skrattade käckt och återfick med ens sin naturliga ungdomlighet. Raskt slogs gluggens lucka igen, och strax efter rakade sandaler i pojkaktiga skutt ned för klostertrappan ut i det fria.

Rörelsen, vårluften, den blå himlen och sorlet av många människor kommo hans tankar att stiga som lössläppta falkar rakt på målet.

— Här går jag, klingade det utan ord i honom: ensam, känd av få, och jag föraktar, och jag vet, och jag vågar. Jag är stark.

Hade kanske inte Giovanni snidare tiden för sig?

Hunnen genom stadsporten, där vaktskytten på murkrönet svängde båge och lans och skrek : skynda på, hon syns, hon syns, drog han fort hättan för ansiktet. Ur ett hus kom den ofärdige rättskrivaren haltande, pergamentrullen som vanligt under armen och fjädern instucken i mantelhuvan. De bläckiga fingrarna darrade, så stor var hans iver att hinna med, men mitt i flämtandet pladdrade han för vem som ville höra på:

— Jag såg mästerstycket i går, jag, i själva verksta'n, jo den skulle ni se, proppfull av skänker från furstar och högheter, ja, av själva Hans Helighet i Rom. Där var Ambrogio, målaren, och Arnolfo, byggmästar'n och Luigi Berrari, ciseleraren, några utvalda bara, aldrig får ni se maken till »Tronande Madonnan» gott folk, hon blir omtalad i hela landet, man kommer att skriva välklingande canzoner om henne — och tänk på äran att få stå på högaltaret se'n, och föras i ett sån't tåg, jag vet på förhand hur det blir, jag, och vem som går med, allihop, höga och ryktbara, vänta så får ni se.

— Den skrythalsen står ingen ut med, tänkte Giovanni otåligt och tog av vägen in på betesmarken, lopp förbi örtagårdar och getfållor och små trähus med loggian invid marken, en backgränd uppåt samt kom före de andra in på huvudgatan, där den slingrade sig i krokar upp för branter och ned i gropar. Här fanns inga ängar mer, och inga vingårdar, här var skumt av höga adelshus med fönster i spetsiga bågar, byggda likt skygga fåglars bon så högt de kunde komma över gatans farligheter. Nu vimlade där som i en myrstack.

*

Ty vem ville hålla sig hemma en dag som denna? Om kejsare och kungar väntats, kunde staden ej skrudat sig präktigare. Icke nog med att ur fönstren stucko ut långa fanstänger, vilkas dukar, styva av silver och guld eller skönt målade, nästan bildade tak över gatan. Nej, varenda vägg täcktes av klara sidentyger och brokiga mattor och täcken av färgad ull, som alltsammans dinglade från torngluggar och muröppningar och pryddes av lagerblad, blänkande som nyskurade dolkar, när solstrålarna hittade dit ned. Till och med portklapparna och fackelkramporna voro lindade med kransar, och uppe mellan taktinnarna gungade lövflätningar och bågar av vaxljus för kvällens bruk. Husens fruar sutto i sina fönsternästen och visade fram den ena högtidsbrokaden och det ena pärlhalsbandet kostbarare än det andra, och till ökande av ståten hängde folk ända ut över takkrönen och tutade i trumpeter och gnällde med cymbaler.

Aldrig i mannaminne hade bevisats någon stadens medborgare en sådan heder.

I denna ansenliga stad, där tornen radade sig tätt vid varandra och flera gator voro lagda med sten, fanns förstås också ordning och skick. Befallning hade utgått från myndigheterna, att svinen, som eljest klevo omkring och hälsade på var det bar sig i husen, skulle hållas instängda för att icke springa mellan fötterna på deltagarna i festtåget. Endast kvällen före finge stadens gunstlingssugga släppas ut med sina ungar för att rensa gatorna från värsta avskrädet. Och nu grymtade innanför alla portar de missbelåtna djuren och överröstades nätt och jämt av skränet i gatans skumrask.

Ideligen körde ryttare de genstörtiga in mot husväggarna, och folk stod packade, ångande av svett och trängselns alla plågor och slogo grannen i ansiktet med gröna kvistar, ämnade att hylla mästaren med. Några störtade in i palatsens öppna knekthallar men motades tillbaka med lansskaft av tjänarna, som spelade tärning och drucko festen till ur fyllda krus. Genom skrålet skar gälla kvinnoskrin, ett barn hade vräkts omkull och trampats till blodiga slamsor, men hämnd- och ångestrop slukades av jubelbruset, som nedåt gatan tagit än starkare fart för den långa väntans skull. Oemotståndligt som elden tänder i storm vällde det fram.

Ty äntligen varsnades tåget.

Företrätt av härolder rörde det sig däruppe genom gatkrönets förgyllda äreport och kom snigellikt långsamt branten utför. Främst gingo musikanter och slogo på pukor, stötte i horn och blåste på dubbelpipor. De buro blå och gröna och röda kåpor och fransad gördel och kring hjälmmössan sutto små silverbjällror och bjäbbade outtröttligt likt sladdrande kvinnotungor. Knäade gjorde männen, svängde sina gula skinnskor starkt utåt för den tvungna långsamhetens skull och voro röda som tuppkammar av ansträngningen att hålla takt. Bara citterspelaren satte hakan i vädret som för att visa att han, oberoende av alla besvärligheter, likt en sann musikant lät tonerna dansa fritt.

Därpå kom då Hon, festens Höga Drottning, den tronande Madonnan, stadens hulda skyddsfru, målad till Guds ära av mästaren bland mästarna. Den ofantliga tavlan vickade och darrade ett grand på båren, buren på axlarna av lärjungarna, som med handen i sidan under axelkappan fjät för fjät hasade sig ned för gatans flata stenar.

Efter dem klevo stadens styresmän i röd ämbetsmantel, och den ovige biskopen i guldstickad hätta och händerna skakande av mödan att hålla fingrarna utsträckta till välsignelse. Bakom dessa struttade rådmän i ornat och gledo sirligt konstsvennerna, den självsvåldige och fagre messer Ambrogio och Arnolfo byggmästaren och många fler, ända upp till mästaren själv i smaragdgrön kappa med bronsspänne och med blygsam uppsyn, som sig hövdes, under de gråa lockarna.

Ytterligare kommo banerförande ombud för gillen och skrån och sist vita dominikaner och bruna

franciskaner, mumlande böner. Deras vaxljus brunno, fast det knappt syntes, de gula små eldflingorna töjde sig åt sidan som om de velat in i skymmet.

På detta utomordentliga sätt sänkte sig Himladrottningen ned i gatans vindlingar, och så snart Hon kom nära, dog oväsendet bort. Det blev så stilla, att det föreföll, som om instrumentens gnällande och smattrande ristat tystnaden med våld. Prakten och världsligheten var glömd, man endast stirrade i häpnad på verket, som nalkades. Allt för stort, allt för betagande i det trånga skumma! Folk begynte vagga på huvudet i takt med den vickande gudamodern :

— Se bara hur solen söker träffa Henne, men så se då hur den kysser Hennes ljuva ögon, Hennes strålande mantel — Du kära, Du kära, på din gyllne tron, tjänad av skaror dem ingen räkna kan... änglar och gudsmän i guld och himmelrikets egna färger!

Glömt hade man att knuffa fram sig och de sina och lova hämnd på den, som segrade i kampen om en fotsbredd mark. Glömt att hata och hota för ett flyktigt nöjes skull. Ja själva nöjet var förgätet för en stickande känsla av eget elände i motsats till den glansrika uppenbarelsen. Främst sorgerna, som inte ha namn, de där som smyga på så fort det mörknar och stillhet råder i huset — om det nu vore för allt ont man gör från morgon till kväll? Vem tyder mörkrets och tystnadens ve?

Ur pinade bröst stego långsamt suckar, mummel och kvidan, det ökades till jämmer, än gråtkvalt, som om dödströtta sargats, än pipigt hest, som om strupen täppts för. Tills alltsammans fick sin förlossning i en viskning, som bredde ut sig hemlighetsfullare än suset i vassen:

— Heligaste, Heligaste, bed för oss!

Nu var Hon alldeles nära. Man urskilde de gyllne helgonringarna kring hennes blygsamt dokhöljda huvud och kring de andra figurernas rikt hårprydda hjässor, smyckade, icke med målade, nej med verkliga ädla stenar. Som hundra små solar, så glimmade det. Också lade man märke till att gruppen av heliga kvinnor på ömse sidor om det gudomliga sätet var den ena den andra alldeles lik till antal och ställning och de hulda kvinnoanletena så fullkomligt enahanda, att det var som att se ett enda ansikte mångdubblat.

Alla vordna ett i det himmelska sinnet, ja visst, sant och lätt att fatta. Fast man ju svårligen själv kunde tänkas få med så mycken höghet att skaffa. Och när nu mästaren upptäcktes, brast andaktens spänning, som mer liknat skräck inför en sådan skapelse av en syndig människa, på nytt ut i jordiskt jubel, örondövande slungades ropen upp från smala prång och kastades tillbaka i gatans djup sprödare och gällare, lövruskor yrde kring de bärandes skuldror, rosor regnade från höjden på mästarens huvud, och välsignande tillrop sökte sig ned i hans bröst som droppar av het, söt honung.

*

— Vox populi, vox Dei, he he he.

Giovanni for samman — den lille skrivaren hade gripit i hans kåpa och fortfor att viska illistigt:

— Jag vet att mästar'n var hos dig i går, jag, vad sa han? Jag ska tala om berömmet för alla jag träffar, se'n tror folk bättre vad de ser.

Giovanni slet sig föraktligt loss. Surret av getingen, som bereder sig att stinga! Nå vad betydde det väl om den giftblåsan visste besked? Vad vore folkets röst, folket som i dag lät sig eldas av ett stycke målad duk och i morgon av att se en missdådare i halsjärn. Skådespelet är allt. Stoltast därför det verk, som blir för evigt okänt. Gå, ensam som du kom, den som vill vara fri, han flyr.

Men Giovanni flydde ej. Föraktet, som svingat sig upp som en örn, föll vingbrutet ned. Tvingade av en hemlig makt fortforo hans ögon att girigt skåda, och hans öron att pinande spänt uppfånga jubelropen och hans fötter att trampa med hopen, en gata ned och en annan upp. Och för var gång han sålunda ånyo stötte på segertåget, borrade blicken sig in i mästerverket skarpt men dock skyggt, som om det vänt en udd mot honom.

Blåste djävulen upp avundsglöden? Djävulen — vem talade om avund? vem behövde avundas? Smått som ohyra och kryp var sådant mot Guds sanning om det sköna.

Den gällde det.

Men strax trycktes snidarens buskiga ögonbryn ned över de oroliga ögonen. Kunde han så noga veta, om just han kallats att uppenbara den sanningen? Om inte det han trodde vara Guds stämma i honom, blott var förhävelse?

Så drevo intrycken fram och åter likt folkströmmen, tills tåget hunnit till kyrkans breda trappa.

Här sattes båren ned. Ur kloster och härbärgen runt tempelplatsen skyndade bröder och fromma med tända ljus. Efter dem vacklade bleka sjuklingar. Såriga tiggare, nedhukade på kyrktrappan, ruggade upp sig som omornade fåglar, och en halvnaken botgörare störtade till, okammad och vildögd och gav sig till att i allas åsyn gissla sitt sargade bröst. Eggade av hans skrik trängde massan på under gråt och rop, och då knektarna jagade undan dem, kom Giovanni, som liksom på hån tvingats fram i främsta ledet, att träffas i bröstet av ett lansskaft. Mästaren såg det och nickade nedlåtande åt munken.

— Sakta knektar, sade han klingande högt, — låt den stackars hopen i frid få prisa Herren för gåvan Han i dag beskär deras stad.

Som för att sanna orden brast ringningen lös i kyrktornet. Nytert morgonfriska stämde stadens alla klockor in i jublet. Med väldigt brak foro tempeldörrarna upp. Följda av korgossar uppenbarade sjungande präster sina guldprydda gestalter på tröskeln och drogo sig baklänges inåt, med utsträckta händer välkomnande verket. Likblek mötte Giovanni Ambrogios, målarens, lättsinniga gycklarblick.

— Min kära Giovanni, sade den, du fäster dig för mycket vid en ringa ting, här följer jag mästerstycket upp till dess höga plats, än sedan? Kan du se det på mig? Gå din väg fram kallt som en man den där vet vad han vill och skrattar åt allt övrigt.

Men Giovanni frossade av att låta sina tankar, det enda han kunde röra fritt, ringa i otakt med alla ljud, skära falskt mot alla människors vackert och riktigt sjungande tankar. På så sätt övergivnast av alla, stirrade han efter Tronande Madonnan, där hon gick sin äras gång mot högaltaret. Inne i templet härskade dunkel, genom rökelsedimman såg det ut, som om en tåreslöja svept över ljusen. Giovanni tyckte att han sjönk allt djupare ned i en svart brunn.

Men just då han nått själva bottnen av vedermöda, föll bitterheten av honom likt en främmande börda som han burit till målet. Och han steg, tyckte han, en bubbla lik, lätt och fri, rysande av väntan på saligheter dem han ej hade namn för, en oöverskådlighet av kraft och liv. Steg mot ett hav, ett hav i storm, han den ensamma, stora vågen, som skummande lyfte sig, yrde och fröjdades blott av sin egen kraft.

Obändigt slog sig den långe munken ut genom mängden och skyndade bort.

KAP. II.

Hela dagen strövade Giovanni om på höjderna. Då han åter steg ned i det trånga, speglade ännu hans

ögonhinnor kullarnas stora linjer, och hans mun log förstrött. Det kvällades. Han nickade åt de små lågorna, som blinkade på takkrönen, och muntrade sig åt de utklädda som döko upp ur gränderna med facklor, troget följda av borgare hand i hand eller med armarna om en god väns hals. Fast skenet från blossen for vilt och rött uppåt väggarna och lustigt vanställde de målade pappmaskerna, tills själva Dygden kunde tagas för Lasten, så drogo både uppträdande och åskådare genom gatorna, tysta och ganska tafatta, tydligen mer vana vid allvaret med vaksamhet och djärva angrepp i mörkret än vid nöjet utan mening. Men roligheten hörde nu en gång till. Det gjorde också rimmaren i hörnet, som sökte få gehör för sin ny gjorda visa och jämt avbröts av vaktknektarnas skallande skratt från bänkarna utanför palatsen. — Du arme, din lott liknar min, tänkte Giovanni, då visan inte ens uppmärksammades av stadens konsterfarna gamlingar, där de trippade med hornbrillor på näsan och fyllde hela gatans bredd och snattrade och lyssnade till ingen. Så sällade sig då den försmådde versmakaren till ynglingarna, som spelade cittra och framsade roller ur antika skådespel, för att bäst de gingo vända sig mot varandra med ömsom starka, ömsom smekande åtbörder.

Allt iakttog Giovanni som en, den där står över världsligheten och längtar hem till sitt.

Blotta tanken gav fart åt blodet, med ett par långa språng tog han gatstigen upp till borgvallen och befann sig helt allena.

Skymningen hade djupnat, lusteldar brunno på alla höjder och väldiga brasor ner på torgen, ända hit hördes pinjekottarnas och olivgrenarnas sprakande. Hundratals festljus lågade, och det flackande skenet från murkrampornas bloss kom väggarnas grannlåt att blixtra hemlighetsfullt, medan valv och porthål gapade så svarta, att skrämseln, vällustig att känna, ville ta fatt. Luften liksom dallrade av spel och fötters tramp i dans på marmorgolv.

Hela staden var bliven en festsal, tindrande likt tempel på stora helgons dagar.

För *en* mans skull... En enda man hade kommit alltsammans åstad. En, som utvalts av äran.

Något grep om hjärtat på Giovanni. Det brände som oron då man låtit en lycka glida sig ur händerna och famlar efter att göra det gjorda ogjort. Vad han i bergen erfarit var drömmar, som man drömmer vaken, bara för njutningen att drömma, och när man upphör är allting som förut. Verkligheten var något annat, något mer. Lovord, glans och folkets jubel skänker alltid samma friska nöje. — Du tycker att du stiger, tänkte han — men i sistone mot vad, om inte mot äran? Utan erkännande slukas konstnären av förintelse, och vill du verkligen förintas? Allt vore du färdig att göra för att undgå den döden.

Han bleknade av spänning, han kunde störtat ned och ropat ut på torget vem han var, ett utkorat redskap till att framföra Guds sanning om det sköna.

Men åter reste sig hans rastlösa själ över fåfängans många hägringar, över de små människornas ros eller tadel. Som om han icke kände dem! Väl måste hans verk bli bekant, himlen själv skulle bistå hans rättvisa sak, men till plåga och ondgörelse för småheten och dumheten. Gripen av övermodets yra ropade han ned till den strålande staden:

— Du blinda hop — om du föll ned och tillbad mitt verk, då, just då, vore det mig ett tecken på, att jag *icke* talat Guds sanning om det sköna!

Orden förklingade. Nedifrån ljöd sorlet oberört som förut, men runt om hade det blivit än stummare.

*

Nu drog han hemåt. Mot stadsporten till låg gatan öde mellan kojor och vildhagar. Just då stadsmuren urskildes som en dunkel massa mot den gröntöckniga himlen, rann en stor darrande stjärna upp och blev

stående över vapenporten. Det skedde så fort och klart att snidaren stannade. På himlen syntes blott denna enda stjärna, och hon var alldeles lik den hans mor en gång pekat på och sagt:

— Under den är du född Giovanni, av far din, barbaren, fick du håret och sinnelaget, giv akt.

Vad skulle han ge akt på? Vad visste han?

Tröttheten i lemmarna gav sig tillkänna, och när han hörde röster från »Gyllene Hornet» vek han av in i en muromgärdad örtagård och kom rakt på vinstugans öppna valvdörr. Men ljuset flöt ut på gången så brett, att han skyggade och tog plats på en tunna i skuggan invid dörren.

Ingen lade märke till honom. Från den låga salen, proppfull av människor, trängde ut os av på spett stekt fjäderfä och av utspillt vin, som rann utefter lergolvet, där värden, troget följd av kacklande höns, sprang omkring utan att ens ge sig tid att sätta i tunntappen mellan påfyllningarna. Till »Gyllene Hornet» kom allehanda folk, i dag sågs bland borgare och konstsvenner förnämliga främlingar i sidenkappor, med guldkedjor om halsen, säkerligen från grannstaden. Alla sutto bänkade kring väldiga bord, åto och drucko och avhandlade dagens händelse. Vid bordsändan närmast låg fader Nicola böjd över och berättade något viktigt. Hans ögon stodo runda och alla tio fingrarna voro utspärrade, Giovanni kunde höra att hans tal rörde sig kring ett rykte, som gick ut på ingenting mindre än att den nådefulla Jungfrun skulle i egen person uppenbarat sig för mästaren, vadan denne satts i stånd att återge hennes gestalt just så, som hon gått och stått här på jorden.

I skenet av hornlyktorna, där de hängde ned från takbjälkarna mellan korvar och lök, skönjdes mörka pupiller vidga sig eftersinnande, kanske den tydningen var naturligare än den att en dödlig människa av egen kraft förmått utföra slikt? Tanken att deras stad till den grad hedrats stärkte påtagligen de goda borgarnas matlust, för nu grep man sig glupskt an med de hårdkokta äggen och den våtfriska laktusen.

Giovanni tog ur fickan vad han spart av ost och bröd. Den enkla måltiden friskade upp sinnet, hans blick fick genomträngande skärpa och begynte vandra från bord till bord.

— Fula voro människorna, förskräckligt fula. Klart som med präntad skrift stod att läsa i deras uppsyn en eller annan vidrighet. Här lättja, där högfärd, liderlighet, girighet, listig lögnfullhet eller avundsam härsklystnad. Han såg det, inte bara i deras ansikten, nej i rörelserna, i sättet att gå, stå, sitta — ja dricka till och med. Så ett med deras väsen och varande var synden, att man skulle trott dem nödgade att handla därefter.

Men det gjorde de alldeles inte. Många trodde Giovanni voro goda medborgare, ja några av de vederstyggligaste anletena visste han tillhöra stora och kraftiga människor.

— Här sitter nu hårskärar Galeotto och örtkrämare Ludovico, tänkte han. Båda föra de en rättfärdig vandel och ge tionde till kyrkan, utan prut, inte skrytsamt heller, utan som plikten bjuder. Och ändå varsnar jag tydligt hur girigheten sticker ut genom Galeottos små blinkande ögon och lystnad att dräpa ur Ludovicos smala tättslutna mun och hopknutna näve. I sin ungdom hade Ludovico suttit i halsjärn vid pelaren för dråp i hastigt mod, och nu övar han sig att tygla vreden i en sådan mån, att han var gång hans slarviga käring retar honom, ler mot henne, tills han själv tror leendet vara uppriktigt. Håller icke Ludovico nära på måttet för ett helgon?

Och likväl — Giovannis öga var skuret att se just mordet i handen, aldrig kunde det lönliga livet övervinnas så helt, att det icke tittade ut genom något hål. Hos de ärliga, de förståndiga, de övervägande goda.

Bara när satan fått makt med en människa kan hon omskapa sig till en ljusens ängel — se bara på fader Antonius i sin vida veckade kappa av det finaste kläde och skönt färgad. Nu viskar han förtroligt med

vällustingen Luigi, vad månne det i kväll går ut på? Fader Antonius har skändat jungfrur och medelst en dyrbar luktolja förgiftat donna Beatrice för att komma åt hennes lovade rikedom. Fader Antonius börjar sin dag med en lovsång och slutar den med ett bovstreck, varenda medborgare vet det, men ingen tror sitt eget vetande. Ty paterns leende är oskyldigt som ett nyfött barns och hans ögon klara och milda som kvällshimlen efter en skön dag.

Hättan hade fallit av Giovannis strävhåriga huvud, han sträckte fram halsen längre för att se, ögonen glittrade skoningslöst:

— Där sitter Ambrogio, hans egen vän. Under halvslutna ögonlock skjuter en stråle, inte av lättsinne bara, nej av lust till grymhet. De långa fina händerna, en kvinnas händer, smyga sig till vad som finns inom räckhåll för dem, mjukt som kattens klor och så — snabbt som pilen ur bågen — omsluta de föremålet. Starkt och säkert. I Ambrogios veka drag darrar hälften av dödssynderna.

Och ändå är han inte sådan. Han är flitig och skicklig, han studerar filosofien, och hans främsta önskan är att måla tavlor, som ehuru lekande framställa ädla dygder.

En gåta alltsammans. Ständigt vikande med de hemliga sprången över okända sluk.

Giovannis läppar öppnades torra, och hans ögon spärrades upp. Så slöt han dem som för ett bländsken.

I hans verk blev det fulaste vackert, i synden låg skönhet! Han ryggade oroligt tillbaka. — O, korsfäste Jesus!

*

På källarsalens gäster hade värdens ypperliga vin börjat visa sin verkan. Konstsvennerna tvistade högljutt om de nya färgstarka mosaikerna, som några påstodo ha förlorat i linjernas rena stränghet och hållningens värdighet, och den misskundslöse Ambrogio förtalde om hur han i går satt mästaren på det hala.

— Säg oss, hade han frågat troskyldigt — hur kan det vara att grannstadens nye mästare får en sådan ljusklar genomskinlighet i sin färg och ändå inte använder guld?

Då hade mästaren häftigt rodnat, låtsat likgiltighet och förklarat att fast tider gingo, och andra tider kommo, och en del väl funnes att lära, så stod ett dock fast: utan guld ginge det aldrig att framställa himlarummet kring det heliga, de saligas rike, det nya Jerusalem, en klar Jaspis lik.

Det höga skratt varmed denna elakhet hälsades av de vanvördiga unga, gav främlingarna mod att visa vad de buro i skölden. De kastade fram invändningar mot »Tronande Madonnan». Gestalterna uttryckte ingen rörelse, ingen vilja till liv, menade de. Verket gav prov på stadens kända smak för det mjuka och veka, varför också dess konstnärer rådde på färgborsten men läto mejseln och hammaren vackert ligga.

Denna ohöviskhet av utbölingar kunde dock icke tålas. Konstsvennernas glada ansikten mulnade, och borgarnas upphettade blod råkade i svallning. Fientliga tillmålen stungo som lansspetsar, och redan famlades efter kniven i slidan, då på en gång en lång, mager munk rusade in och ställde sig mitt på golvet. Handen höjd som för att predika. Ur hans djupt liggande ögon sprutade en eld, som brände sig in genom rus och vrede och förvillade folks tankar. Det blev tyst. Munken tog ett krus och räckte det nästan befallande mot värden, som skyndade att fylla i. Själva säkerheten i övermodet kom folk att hålla andan av nyfikenhet på vad ett dylikt framträdande av en olärd tiggarbroder månde betyda.

— Medborgare — brast det loss — orätt ha främlingarna och ändå rätt. De ha orätt, för snart skall vår stad äga ett bildverk, som vi bjuda dem att stanna och beskåda för att sedan resa hem och omtala vad de sett.

Men rätt ha de i, att vi dyrka otadliga ansikten och granna kläder. Som flickan sömmar trådar i altarduken och gläds för var lilja och stjärna, som träder fram, och tänker bara på det, som just fullbordats, — vad vet hon om altaret, om undret? — så måla vi skönt böljande linjer men glömma att under dem bor kroppen kantig och undransvärd, Guds beläte, och från kroppen strömmar det syndiga blodet hett upp i ansiktet. Fast står att kroppen är av synd genomdränkt som träskets mossa av vatten, vad kan vi veta om de förklarades gestalter? När våra kroppar skola uppstå ur gravarna med denna vår egen lekamen, hur kunna de då vara lika varandra som en druva är den andra lik? Är vi lika varandra, vi? Och om det på hinsidan ges medel som förmå förklara den saliges lekamen och dock återgiva honom hans jordiska skepnad, så, att den skiljer honom från andras, då känner vi ingenting därom. Om osaligheten veta vi en del, om saligheten, o medborgare, intet.

Munken satte bägaren för munnen och tömde den. Rummet dansade i flammor, formade av idel röda tungor, och mitt bland dem skrattade Ambrogios ansikte med ett outgrundligt uttryck i den smala strimman under halvfällda ögonlock.

Giovanni raglade ut i det kyliga mörkret. — »Rasande vettvilling är du», ropade det i honom. Men han svarade sig själv: — Vad bryr jag mig om öden och händelser, låt dem komma eller inte komma, jag talar för att ej förgås.

En len hand grep om hans, järnhårt, så att han ej kunde frigöra sig. Två ögon lyste mot honom i dunklet, och det genomfor honom:

— Satan som sprutar gnistor ur näsborrarna.

— Min son, kuttrade en röst, mjukt — och åter tänkte Giovanni: vilddjurstassen som smyger till bytet.

— Kväljs du så jämmerligen av mästarens seger, att du lastar själva de Heliga, tvagna sköna i Lammets blod?

Nu förböts duvostämman i en väsande orms:

— Lång blir din tid i skärselden, och jag räds att vägen blir dig svår att vandra redan här på jorden.

Knappt hade fader Antonius' skugga glidit ur ljuset, förrän en hög klar stämma åter hejdade Giovannis flykt.

— Var är du, förskräcklige man, som tar konst högtidligt som en munksyssla? Skada att du fått lust att göra bilder, Giovanni, du hade blivit en förträfflig botpredikant.

Ambrogios gungande barettfjäder snuddade vid munkens panna, de kupiga ögonlocken lyste mot honom vita i gångens ljusstrimma.

— Jag vill säga: du fruktar måhända för litet gudarnas avund. Godnatt !

Giovanni kastade huvudet tillbaka — Ambrogios lätta tonfall röjde avund. Nåväl låt gå — ensam !

KAP. III.

Det var ett helt obetydligt kloster, utan varken kupol eller järnport med konstrika utmejslingar. Giovanni slog ett hastigt slag med hammaren, som hängde i sin kedja på den lilla allmosedörren av trä. Stritt rinnande vatten på andra sidan muren blev i nattens ro till röster, som manade. Han hamrade otåligare, tills i luckan skymtade broder portvakts lykta över ett sömnplirande gubbansikte.

— Nå nå snidare, brummade han, du plär eljest inte ha så brått med att sova, slemma tider, lösa tyglar, annat var det minsann förr.

Misslyntheten gjorde intet intryck på Giovanni. Han brann av längtan efter att återse sin skapelse. Men då han vämjdes vid tanken att på nytt blotta sin själ för oförstående människor, beslöt han att bruka list och utan att någon visste om det, på omvägar, nå in till verkstaden. Vid trappan som från gårdens pelargång ledde upp till cellerna hejdade han därför stegen och sade:

— Gack du till sömn, gamle, jag vill först bedja en stund i kapellet.

Portvakten dröjde försonligt, språka litet kunde man väl unna sig för besväret.

— Ja ja min son, du försummade vespern igen — bed att gjutningen må lyckas, du ska' tro många stal sig in före ave't i verksta'n och synade i sömmarna. Nog ville priorn ha klockan till synes alltid, folk skulle komma med allmosor, kanske både guldmynt och silverplåtar, ja ja till de fattiga förstår sig, — inte finner alla verket så farligt som mästaren, rätt upphöjt ibland, rätt vackert, men vi ä' olärda och mästar'n stod där ju röd som blod ..

Munken blåste upp kinderna för att riktigt göra klart, hur det tett sig.

— Och den där rättskrivaren springer i alla trappor och slickar alla fat med sin hala tunga och lätt är att få folk till att tro ont, Gud förlåte mig mina hårda ord. Bed nu, men laga att du också får sömn, i ottan kommer stöparens svenner.

Äntligen upphörde klappret av den pratlystne gubbens sulor, över klostergården spände natthimlen och ovan murkanten stod ännu stjärnan stor, strålande, ensam.

Giovanni smög in i kapellet.

Enda upplysningen var helgonlamporna, deras veke sam i oljan som ett litet trött öga och vägledde, men så svagt, att stakar och sirat i koret blott fläckvis glindrade fram. Munken hörde sina slamrande skor liksom sönderhacka tystnaden, han kastade skygga blickar hit och dit och tog av sandalerna. Framför altarmadonnan neg han och korsade sig, blev så stående i en slags välbehaglig domning, tyckte att han utan motstånd flöt bort i den hemlighetsbräddade skuggvärlden med uppgivelse och förglömmelse, främst av sig själv och sitt. Det var ett oändligt intet. Han tänkte på döden — vore icke döden i själva verket ljuv? Varför jämt ävlas, jämt drivas, — mot vad? till vad tjänst? Vem vore väl han om icke en vanlig människa, som ägde förmågan att snida, liksom broder Nikodemus var skicklig i att sköta spaden och broder Michele i att vända stekspettet? Varför blev allt inom honom svart och kraftlöst, så fort han tänkte så? Varför knäböjde han icke framför helgonen och bad om styrka att underkuva sitt begär att smyga dit upp och tillbedja sitt eget verk? Sedan kunde han gå till ro och sova lugnt som de andra.

Men samtidigt med att Giovanni genomströmmades av denna ömsom veka, ömsom bittra trånad, talade en kall stämma:

— Allt det där låtsas du bara, det har ingenting att göra med den verkliga Giovanni snidaren.

Han skyndade upp i koret.

Ovan en korstol vid väggen fanns ett läderhänge, som dolde fönsteröppningen till en trappa, där bröderna brukade stå och förstulet betrakta folket i kapellet. Lätt var för Giovanni att från bänken lyfta på hänget och svinga sig över fönsterkarmen på trappsteget in i klostret. Han trevade gången fram, höll skorna i handen och blicken spänd i mörkret och skalv som beginge han en förbrytelse.

Medan runt om bröderna sovo sött och skulle vakna trygga, utan sorg.

Varför måste just han kväljas av ångest? Sonen av en okänd, en barbar, kanske en hedning — vem var han rätteligen?

När verkstaden väl nåtts, gällde det att försiktigt väja för ofärdiga bönpallar och annat snidarbråte som kunde åstadkomma buller. I verkligheten var vägen kort, men när Giovanni hunnit sitt mål, det stora väggskåpet, darrade hans knän som efter en lång vandring.

Sedan nyckeln fiskats fram ur kåpan och stumpar av vaxljus smetats fast i väggklykorna, tog snidaren från hyllan ett stort föremål och vände det med en åtbörd som trotsade han någon fara, snabbt mot ljuset.

I samma nu rätade han sig med klarnad uppsyn. Grubblet vek ur hjärnan. Hans verk var gott. Tvivel härpå var det som vållat hela hans plåga.

I händerna höll han en i trä helt skulpterad gestalt, böjd över den tvärskurna kanten av ett toppigt block. Huvudet med fladdrande hår och knottrigt hoptovat skägg var glupskt framkört, ögonen voro små, lågo långt inne och borrade sig ned i världen under honom, näsan hade örnnäbbens form. Men de knutna händerna voro stramt bakåtsträckta och bakåtvända i en återhållandets styrka, som verkade orubblig.

Man tyckte sig se en till det yttersta pinad man, som begärde vad han på samma gång fast nekade att mottaga.

På blockets nedre kant stod: Kristus frestas i öknen.

— Ja sannerligen, mumlade Giovanni försjunken i åskådande, så frestades Människornas Son. Så mycket hårdare frestades Han än andra, som Han var större än andra. Här fanns Giovanni snidarens tanke klar. Sin Kristus hade han dolt för alla, som man avundsamt gömmer sitt käraste.

Vad bleve nu dess öde?

Han lade belätet tillbaka, låste skåpet omsorgsfullt och begynte röra sig av och an, rov för växande oroliga föreställningar...

Kunde redan åsynen av pilgrimernas kamp mot frestelsen väcka harm, hur mycket vissare skulle man icke då komma att förargas över denna Gudsmänniska !

Han skulle icke ens våga föra fram sin Kristus —

Nej, men om klockan gått före och liksom berett människorna? smort deras blinda ögon med seendets salva, lyst förstånd in i deras sinnen? Det hoppet hade hela tiden legat dolt under hans arbete på klockan. Den, menade han, skulle bana väg hos folket för det, som var större och dristigare — hans bästa snidardröm!

Men därför fick klockan heller icke försvinna i tornet. Det kunde ej få ske. Han måste finna en utväg. Han måste handla.

Skulle han förödmjuka sig ända därhän att tigga fader Benedetto om att låta verket utställas i kyrkan? Ack, slikt skulle bara göra den enfaldige gubben ännu misstänksammare. Han skulle tro, att den som var så angelägen, den var sannerligen en stackare, och att mästaren naturligtvis hade rätt.

Dessutom brann patern av begär efter att klangen från det lilla klostrets torn snart skulle ljuda över nejden. — Nej, med fader Benedetto kom man ingen vart...

Än om han trädde fram för folket och i den avgörande stunden höll ett glänsande tal —?

— Å du pratmakare, du vidrigt lättungade — tänk på din loven nyss till främlingarna, hela världen kommer att skratta åt den narraktige munkens käringpladder !

Blodet sköt upp i Giovannis ansikte. Han knöt händerna, medan det ena galna hugskottet avlöste det andra i hans upphettade hjärna. Hans förkvävda gossaktighet fick ett ögonblick liv, och i inbillningen rövade han bort klockan, släpade den i nattens mörker ut genom en hemlig dörr på klostrets gavelsida, över bron och till skogen, där han dolde den väl.

Men gjutningen då?

Nej, han skulle hellre övertala stöparen att på eget bevåg, innan klockan hembures gjuten, föra den i vagn, förspänd med oxar, runt i staden. Sedan finge följderna komma över snidarens eget huvud — verket hade i alla fall blivit beskådat! Vägrade gjutaren, skulle han mutas.

Med vad? Du dårarnas dåre, du Lazarus!

Hugskottens enfald avkylde hågen. Missmodig sjönk han ned vid verkstadsbordet och stirrade på träklockan i vaxstickornas osäkra ljus.

Vad betydde människornas begabberi och löje mot smärtan, som brände allra innerst. Verket var förgäves! Ingen skulle glädja sig och tänka: Visst är dock detta Guds sanning om det sköna.

Sannerligen — varför slog han icke lika gärna allt i stycken?

— — Ensam i vida världen, utan ens sin andes barn, ensam med sin fattiga, sin segrande och rika själ — det lockade som okänt äventyr, det lisade som balsam i sår. Martyrens vällust — han kunde önska att erfara den! Varför skulle dumheten och avunden och trilskheten stå där med palmen i händerna? Varför skulle fader Benedetto var dag få knäppa sina händer, skinande av stolthet över klangen som utgick från hans ringaktade kloster, och bröderna var dag tanklöst tala om snidarens lilla missöde att icke ha fått visa fram sin konstfärdighet och beklaga, — fast utan vidare bedrövelse?

Nej nej allt detta skulle han hindra. Han kunde åtminstone hämnas, han kunde beröva andra fröjden, då den berövades honom själv.

Se — där slocknade ett ljus, förtärt i klykan. Natten rann hän, ljusen förbrunno. Snart skulle dagen gry och gjutarsvennernas sömniga fötter klampa på gårdsstenen, och den lika sömndruckne Angelo portvakt släppa in dem i verkstaden och slå luckan till sidan... Grå och njugg silar morgondagern in — förfärade stiga alla tillbaka — det är slut! I spillror ligger snidarens illa tålda verk. Ring nu i malm och silver du förkättrade!

Giovannis spänning blev för varje ögonblick våldsammare. I nästa nu skulle han handla, han visste det. Han plägade redan i förväg känna, när hans kraft komme att utlösa sig i gärning. Det var en olidlig plåga, men efteråt skulle det lindra och lätta.

Som han satt där och med blicken töcknig av sinnesrörelse stirrade på klockan, lösgjorde sig en av gestalterna och trädde honom nära, helt långsamt, tills han såg endast den och intet annat.

— — Ögonen tätare ihop som på en rovfågel, munnens linje smalare — så — alldeles så.

Han reste sig fort, grep skärjärnet och gjorde några snitt, trädde tillbaka för att iakttaga verkan och gav sig därpå ivrigt i färd med arbetet. Det tog icke mycken tid, det hade liksom legat tillreds i verktyget.

Först när allt var fullbordat, vaknade han upp för vad som egentligen skett. Den som trippade där, med sin bägare självförnöjt lyft mot himmelen, var ingen annan än — fader Benedetto. Livslevande på väg till

paradiset!

Eller, om de nu nödvändigt ville — till det andra stället.

Giovanni brast i muntert skratt. Morgonens förflugna tanke hade nog legat där och grott i honom, tills den nu skjutit upp, mogen för gärning.

Sådan blev då den stora förödelsen! Inte för verket emellertid, ändringen passade gott in i helheten.

Befriad och munter i sinnet utmålade han för sig brödernas häpna uppsyn, då de upptäckte förvandlingen. Helst skulle de kanske velat skratta, om de bara vågat — men fader Benedetto var icke alltid att leka med.

Ja det var så rätt det — fader Benedetto, hur skulle väl han ta saken? Det hade Giovanni ännu inte tänkt på.

Allt hade ju nästan skett utan hans vilja. Nästan ja, vem kan göra sig riktigt reda för sådant: avsikt eller inte avsikt? Han visste, och han visste ändå inte. Men skulle fader Benedetto också le?

Hm — le var i allmänhet icke hans sed. Månn' han bleve vred? Handlingen var ju dristig, kanske allt för dristig, Giovanni hade ju inte ens bett om tillstånd. Nej, det skulle han nog ha aktat sig för. Ja ganska säkert bleve patern vred.

Snidarens löje dog bort. Händelsen började stå för honom i verklighetens kyliga ljus.

Och i samma nu svann hans kranka obeslutsamhet. Väl blev bragden vitt skild från den han tänkt, — ödet är ofta en skälm: men nu var det oåterkalleligt gjort.

Han stod med rynkade ögonbryn, i skarpt tänkande, och log så till vasst.

— Ho vet? Av allt är törhända människans svaghet och dårskap det säkraste att bygga på — vore det så visst att fader Benedetto bleve vred? Skulle inte snarare högfärden taga överhand, begäret att bli känd för folket som ett värdigt föremål för en skicklig snidarkniv?

Då läte han nog tala med sig!

Tänk om detta just var utvägen, om fader Benedettos lilla fåfänga skulle få tjäna Guds sanning om det sköna!

Ju längre Giovanni tänkte på saken, dess mer övertygad kände han sig att priorn efter detta skulle bli tillgänglig för skäl.

Han ville bestämt icke vandra så där obemärkt upp i tornet — all klockklang i världen till trots.

När snidarbrodern sent omsider efter denna tröttsamma dag kastade sig på sin bädd, var hans sista inre syn stjärnan, som log huldrikt på himlen, ensam, stor och strålande.

KAP. IV.

— Ett under, ett under — kom och se!

Ropet hördes långt nedifrån stadsporten och förklingade opåaktat i arla morgonens brådska häruppe i staden. Det var som gällde det att ta' skadan igen från festdagarna, då arbetet fått stå bedrövligt tillbaka. Dammet rykte på torget, grisarna rände omkring och skubbade sig mot människor och salustånd, det stank från spillning och rutten lök och från orenligheten, som tjänarna stjälpte ned från adelshusens balkonger. Att icke nämna den starka lukten av mysk och ambra från framsprängande förnäma riddare och deras praktfullt

munderade springare, som redan stack i näsan. Håsbyxade lantmän i toppiga hattar med lövruskan släpande nedåt ryggen likt adelsmännens plymer, krånglade sina lastade fordon, som lyste av fältens alla gröna, gula och röda alster, utför backarna ned mot torget.

Här sänkte sig från torngluggarna i hundratal de fridlysta duvorna, i väntan på allt korn, som skulle spillas. Torgkrämarna hade just anlänt och munkarna skockade sig, likt flugor om honungskakan, kring lantkvinnorna i sina vida skyggande hattar, gingo närgånget inpå och trugade till köp av radband och amuletter. Det var ingen tid att förlora. Ty så snart växlaren syntes med sitt bord, till tjänst för främlingarna, hitkomna utan landets mynt för att köpa dess berömda oxar, skulle ingen människa akta på annat än det viktiga köpslåendet borta vid torgets skönt arbetade brunn. Här var det djuren släckte sin törst. Sköna voro de utan tvivel att se på. Deras hud glänste lika vit som marmorhon, de drucko ur, endast mulen var kolsvart. De famnvida, lätt uppsvängda hornen hade kvinnorna sirat med rankor av vallmo och vinblad.

Högre upp i staden bodde alla rika köpmän i slutna palats med stora gårdar, där åsnestallarna knappt kunde räknas och omgärdade med höga murar. Endast salubodarna lågo åt gatan. Innanför rådde nu ett fotskrapande och ett bugande, så att männens långa ärmschabrak snuddade vid golvet. Både för köparen och säljaren gällde att dölja skarpögdheten under idel artighet och tillit. Voro kvinnorna med, hjälpte listigheten ej stort, ty deras ögon bländades strax av det som breddes ut för dem på hyllor och diskbräder: säd från Rom, den finaste ull ända från Flandern, havsblått ylle från Firenze och lin från Lucca, glänsande sidentyger, broderade med gyllne löv — och med frukter — och stjärnor — ja månstrålar, — skärp av brokad och väskor av silke och brudbörsar av purt guld, därtill — nej, vem kan räkna upp ens hälften?

Dock var sannerligen inte det sämst, som staden själv frambringat: vävnader av både siden och linne, dukar och torkkläden, arbetat vax och pannband av silver — och så de berömda sötsakerna, kända i vida trakter: förgylld konfekt och marzipan och den där rätten tillagad av mjöl, valnötter, honung och orange-skal, bericuocoli, som ingenstädes stod att få så oförliknelig.

Handelsgatan utefter fanns också verkstäderna. Här förfärdigade tråddragarna guldtrensar och smederna dolkar, här smiddes lyktor och vävdes ylle, här stickades siden och blandades droger. Krukmakarens gods stod staplat ända till taket, kammakaren sågade ur horn och sköldpaddskal sin vara, kopparslagaren arbetade ut de tunnaste lövsirat, medan guldsmeden långt inne i sitt fackellysta hål lödde och hamrade skålar och smycken.

Minsann om icke staden kunde mäta sig med mången större och mäktigare.

Men just som handeln kommit väl igång, och bälgarna pustade, och vävstolarna smällde, dök det där ropet upp igen och alldeles inpå:

— Ett under, ett under!

Nu kunde folk icke längre undgå att vända sig om och se efter.

Det var en flock tiggarbröder, som kom stretande och flåsande gatan uppför. Man kände ju gott igen dem: den smällfete broder Josefus, i ansiktet som ett mos av granatäpplen — och vingårdsvårdaren Michele, han, som jämt brukade ha den vidbrättade solhatten knuten under hakan likt flickorna — och den svartmuskige kocken Nikodemus och — nej då, själva lille Lukas, torr som ett skinn, han som i unga dagar författat en skrift, som väckt uppmärksamhet i Rom och som nu sitter förgäten hopkrupen vid refektoriets härd —, ack ja, den Fortuna på sitt rullande klot!

Helst kände man lust att storskratta. Fast erkännas måste att det låg något segervisst i brödernas framfärd, som om de icke ämnade låta bekomma sig av någonting.

— Ett under, i San' Spirito har skett ett under, kom och se!

Vad stod då egentligen på? Inte kunde man löpa likt galmän från allt sitt —

Men bröderna skumpade oberört vidare, pustande och ropande sig hesa:

— Ett under, ett under, kom och se!

Tills människorna äntligen tumlade ut ur bodar och verkstäder, smedsgesällen, sotig, med tången om lyktans druvranka, färgarna från brunnen djupt nere i brinken, de spärrade fingrarna drypande av karmosin, och garvarna sömndruckna efter nattens arbete. Vävaren kastade sin skyttel, den lille surögde doktorn sköt bort sin mortel och till och med adelsfruarna i sina höga nästen sände tärnorna ned på gatan för att höra, vad allt betydde.

Uppståndelsen var nöjsam nog så här mitt i vardagslag, men vem kunde likväl taga saken fullt på allvar? *Ett under?* — minsann om sådant hände alla da'r, åtminstone borde det då ske i dômen eller i den förnämliga Santa Maria — men i ett fattigt tiggarkloster?

Bäst man så tvekade och undrade, varsnades biskopens bärstol. Värdigt skred den fram, steg för steg, för att undvika stötar. Det bar tydligt hän i riktning mot stadsporten, som ledde till San Spirito vid floden. Och som den hugneliga åsynen av biskopens ärevördiga huvud, nickande och smådarrande av ålder och tunga omsorger om själarnas väl, endast vid utomordentliga tillfällen unnades folket, blev verkan ögonblicklig. Något viktigt hade inträffat, därpå kunde ingen mer tvivla, och att man då måste vara med föll av sig själv. En hisklig villervalla uppstod. Nere i torget drev duvflocken som ett stormmoln mot gluggen, kvinnorna grälade i munnen på varandra om vem som först skulle få ge sig av, medan de andra vaktade grönsakerna, krämarna stoppade under ljudeliga suckar varorna tillbaka i skrinet och flickorna ryckte leende vallmokransar från oxarnas horn, någon eller något skulle ju firas. Men upp till adelsfruarnas höganloft kommo tärnorna löpande med de nyaste budskapen. Och visst suckade frun, ty till festen härom dagen hade åtgått ofantligt med vax, och nu var nöjet förbi men utgiften stod kvar. Dock fanns ingenting annat att göra, än att låta tärnan häkta på kappan och tillsäga henne att följa efter med bönboken och ett icke allt för tjockt ljus till det nya helgonets ära. Vad det nu var för ett, som behagat se i så stor nåd till ett oansenligt kloster, om vilket man aldrig förut sport något i minsta mån märkvärdigt.

Det första folk såg, när de stormade in över det skumma kapellets tröskel var priorn själv.

Han gick framme i koret bland ljusen, som tindrade likt stjärnor i natten. Han gick runt i en vid ring. Och inuti ringen syntes något, som vid närmare påseende befanns vara en glänsande tornklocka, hängande mellan ett par väldiga bockar. Kring den klockan gick nu överbroder Benedetto med blygsamt böjt huvud, runt, runt och lyfte på benen som en tupp. Nedanför knäböjde snyftande bröder. Men priorn fortfor att trampa samma stycke golvsten, där han trampat hela morgonen, som om han ingenting sett, ingenting hört, ingenting känt utom att aldrig en syndig människa varit så högt, han ville nästan mena oförtjänt, benådad som han.

När kyrkan fyllts av knäböjande, även de snyftande, fast utan att veta varför, reste sig en gammal broder med skägget som en sol om ansiktet och ropade gråtkvalt:

— Prisad vare i evighet den nådiga Jungfrun, att mina ögon skådat denna dag. I ovist nit om Guds ära hade vi velat upphänga klockan här i tornet utan att först skrytsamt, som vi förmenade, utställa den till folkets beskådande. Och nu mån I veta att denna klocka äger en skön klang, ty stöparen fick ädelt silver att blanda i bronsen och broder Josefus gav ringen och broder Lukas gav hjärtat i kedjan, och Michaele dosan med ciselering av guld och fler nämner jag icke — utom *en.* Ty han gav mest, därför att det var honom

övermåttan svårt. Så svårt att han i förstningen tyckte, att Herren torde kunna prisas lika väl med kopparns som med det dyra silvrets tunga.

Priorn på golvet stannade, neg och korsade sig. Hans små ögon tycktes ha krupit varandra så nära, att det föreföll som ett enda svart gap mellan altarets gula lågor.

— Men veten att den mannen likväl i sistningen gav sin bägare med äkta förgyllning och hur stort offret var, förstån I, när jag förtäljer, att på den var inristad en liten bild av honom själv.

Från priorn kom högt och tydligt:

— Tiofalt lönar Herren offer.

Och bröderna ropade i korus:

— Herren har belönat oss alla.

Gubben fortfor:

— I dag kom stöparen med klockan gjuten och färdig. Det var arla morgon och vi gingo med bloss för att syna verket, och vad tron I väl att vi fingo se? Jo i stället för ett av de beläten, som varit snidade i träet, står för våra ögon den livslevande avbilden av vår egen överbroder Benedetto, med bägaren. Slikt under spordes ej i mannaminne. Väl menar sig stöparen ha sett skepelsen redan skuren i träet. Men hans hågkomst felar, ity att vi alla flere gånger granskat snidningen och sist aftonen innan verket i ottan bars till gjutarens verkstad. Och den fanns då ingalunda där. Vadan vårt vittnesbörd gäller och är sannerligen sant. Den bilden är icke gjord av människohand — i Santa Spirito har skett ett under.

Munken tystnade. Ännu teg mängden, som skräckslagen.

Ett buller uppstod och man vek till sidan för att släppa fram biskopens bräckliga lekamen, som äntligen nått fram och nu ledsagades av bröderna upp till den sida av klockan, vilken var bäst belyst.

Sedan Hans Högvördighet skådat, bugade han först mot altaret och sedan mot priorn.

— Domino gloria est, mumlade han. — I San' Spirito har sannerligen skett ett under.

Då trängde folket likt uthungrade djur upp mot koret, och några fingo se och andra icke, men alla föllo gråtande till jorden, medan kapellets låga valv genljöd av ropet:

— I San' Spirito har sannerligen skett ett under.

KAP. V.

Då Giovanni den dagens morgon vaknat hade handlingen han begått genast stått för honom som ett enfaldigt påhitt. Det skulle säkert åsamka honom obehagligheter.

Nå bröderna kanske aldrig lade märke till förvandlingen, druckna av sömn i skumma ottan. Vad skedde då? Ingenting. Klockan ginge helt enkelt sin gilla gång — upp i tornet.

Han satte sig hastigt upp, ansiktet lyste vitt i gryningsdagen. I detsamma trängde bullret av fordon in i den isiga cellen. Han lyssnade spänt — rop och slag i tunga dörrar angav nu tydligen stöparens ankomst. Blodet for till Giovannis ansikte, det hela verkade plötsligt på honom som festtrumpeten, som inledde en ödets lustiga lek. I ungt överdåd räckte han ut armarna välkomnande — vad? Något outsägligt, något som

knappast fick rum i orden Ära — Makt — Storhet. — Fri — brusade det i honom med tio strängaspels klang, fri till makt. Ingenting får stå i vägen — inte ens mitt eget förnumstiga Jag. Sedan han väl fått rykte och människogunst vore tiden inne att visa världen, vem han rätteligen var. Då trodde de blint. Då menade de sig förstå — de ömklige...

Ja varför inte på allvar draga nytta av människornas dumhet? Vem förbjöd honom att i sitt snideri slå in — t. ex. på mästarens område? Inte någon så stor trollkonst, listigt och fint kunde det ske, så att ingen märkte, att han rörde sig med andras tankar. Han var en ganska slug sven, Giovanni snidare — det fanns inte mycket, som han ej *kunde*.

Om han ville.

Ja, men han ville inte.

Hänförelsen gick över i ett slags raseri, han skar tänderna och riste sina framsträckta armar. Därpå föllo de ned slappt. Näsborrarna fladdrade ännu efter utbrottet, men han spottade kallt.

— Tvi — ärelös tjuvnad — tvi. En sådan narr det sitter inne i dig, du blir aldrig stor, min käre Giovanni.

Jag *ser* det. —

Han sprang ur bädden, drog på kåpan och jämförde bittert sin lott med de andra svennernas. Där kunde dessa gå fyllda till brädden av bålstorhet, så att rum knappt fanns för annat än deras egen härlighet — och icke ens lägga märke till sin egen pösighet. För dem var allt annat än konsten oviktigt. I den hade de sitt fäste. Så stodo de på hälleberget, de lyckliga, med svaga ögon och lätt hjärta.

Bara Giovanni snidaren hade fått starka ögon, som ideligen genomskådade hans egen dårskap. Ofriare man fanns icke, han hade två viljor! Han var två människor!

Ute i cellgången stannade lekbrodern och lyddes vid trappan. Ett mäktigt sorl steg upp från kapellet — skulle man redan vara i färd med att viga klockan till sin gärning i tornet?

Sådan brådska föreföll otrolig. Det var ock sällsamt att ingen kallat på honom. Kunde det förhålla sig så, att upptäckten gjorts, och att den förmätne nu till straff behandlades som funnes han ej till?

Långsamt skred Giovanni ned för trappan och gårdens pelargång i ände till kyrkans öppna dörr.

Genast varseblev han klockan.

Den hängde på en grov stång i fackelskenet, tung och präktig att skåda, stödd av bockar och svängde ännu ett grand av farten. Framför lågo framstupa munkar och svenner, lärda och olärda, de snyftade — lovprisade — anropade.

Giovannis hjärta började klappa våldsamt — sedan tycktes det stanna. Andlös, med vidöppna ögon stod han.

När hade väl en invigning till Guds tjänst och ära gått så till?

Nej — i samma nu visste han:

Tillbedjan gällde hans verk. Giovanni snidarens verk var det som lovprisades och tillbads.

Det snabba omslaget berusade, en tanke lyste till bländande:

— Om han vore större än han anat? Ett undantag — en del av Gud själv, fullkomlig i sin hjärna, sina

händer, sin själ.

Man hade hört slikt om helgonen.

Ty lik andra *var* han icke. Han hade elden, den heliga elden.

Det fanns ju också en annan eld.

Om han vore en dämon, om det vore ett djävulens verk?

Han vek undan, skygg, ville skrika gällt, i dunkel väntan på att taket skulle störta in, golvet öppna sig för hans fötter.

Men föreställningen fängslade. Han dröjde vid den i sällsam nyfikenhet. Likt vällust brände i honom kraften att erövra, att krossa vad som stod emot.

Endast långsamt, som ogärna vikande, släppte dämonen sitt tag. Snidaren torkade med armen svett ur pannan.

Vilken dåre var han ej som glömde, att just medgången kräver ödmjukhet. Han måste påminna dem därinne om att han var en fattig, syndig människa.

Han gick hurtigt in i kapellet.

Knappt blevo bröderna honom varse, förrän en ropade:

— Snidaren hade vi så när glömt, kom du hit och se och fröjdas. Här finns inte längre ditt skröpliga verk, mot den Allsmäktiges skärjärn står ditt sig slätt.

Hur lång tid förflöt innan Giovanni fattade — det ofattliga? Hans ansikte måste ha frusit sig vitt, hans lemmar stelnade, hans huvud sjönk mot bröstet. Långt i fjärran susade ett underligt tal.

Omsider förstod han — och vaknade till insikt om faran. Det fruktansvärda misstaget måste ju rättas.

Han tvang hjärnan att arbeta kallt och skarpt.

Vad skulle han säga?

Egentligen var det mycket enkelt:

— Jag har gjort bilden.

Ja visst. Men varför? Skulle de tro att det var för att verket så fordrade, som han sista natten funnit sig nödsakad att ändra den forna gestalten till en avbild just av fader Benedetto? Att han, Giovanni, icke gjort det uppsåtligen, utan att det bara fallit sig just så. Skulle de tro slikt?

Ingen enda.

Giovanni visste knappt själv, om han velat eller inte velat gyckla med patern.

Än om han föregåve att han velat göra Benedetto en hedersbevisning? Att han ämnat överraska bröderna? Klokare vore detta men en ny lögn, vid vilken han allra mest vämjdes. Och sedan, hur skulle de väl bli till mods över sin egen lättrogenhet? Människorna förlåta aldrig den, som lurat dem att vara dumma. Säkert och visst skulle dödsdomen fällas över snidarens verk, vilket utan dröjsmål komme att försvinna i tornets mörker.

Just som det höll på att dragas fram i ljuset! Ingen behövde tvivla på, att klockan nu skulle visas för folket. Ja kanske hade hela den sällsamma händelsen ägt rum på Guds egen tillskyndelse? Hans vägar äro outrannsakliga — tänk om Han länkat den ena tillfälligheten till den andra just för att få kungjort för folket Sin höga Sanning om det Sköna!

Vilken underbar tanke — ja varför inte: ett under?

I själva verket hade de måhända rätt, när de tillbådo vad de sågo för sina ögon, ett Herrens tecken.

Giovanni såg hän mot klockan. I det flackande ljuset fingo gestalterna det hemlighetsfulla liv, som alltid kom honom att bli het av glädje.

Skulle han våga ingripa i Guds underfulla råd?

Han höjde huvudet och såg ut över dem alla. Med ett djupt andedrag sade han till sig själv: Klart är att sanningen en gång måste uppenbaras — blott inte nu. Inte än. Först bör verket bliva känt, sedan upplyser Gud om rätta ögonblicket.

Hur enkel den lösningen var.

Utan att väcka uppmärksamhet smög han bort. Man förmodade väl att han, som alla andra, överväldigats av himmelens nåd.

Och den förmodan var ju sann.

KAP. VI.

Verkstadsluckan högt över floden stod nu mest förskjuten, men ingen frågade längre efter var snidaren uppehöll sig. Det var som om han aldrig haft att göra med klockan. På sin höjd kunde någon broder ge honom ett prövande ögonkast.

— Du må väl aldrig högmodas, sade blicken, platt intet har allt det här med dig att skaffa.

Giovanni ville skratta högt.

I sanning — för högmodet bjöds dålig näring! Nej snarare stod väl självspe att läsa i hans uppsyn, där han vankade om i sin ensamhet. Det hade uppstått som ett stort tomt rum omkring honom.

Han var sällsamt fri. Antingen han strövade utåt vägarna eller hastade fram under de skumma grändernas bågvalv, så lade ingen märke till honom. Förut hade folk åtminstone talat om honom som den där en dag troligen skulle utföra ett mästerverk. Pekade någon nu åt hans håll, så var det för att likgiltigt upplysa grannen:

— Det där är snidaren i San’ Spirito, han skar visst klockan för vilken bröderna offrade sina sista klenoder, tänk vad de lönades rikligt!

Under måltiderna satt han stum, inklämd bland de andra vid refektoriets långa bord, där kålsoppan småningom förbytts i stek och vattnet börjat blandas med vin.

Aldrig under de år snidaren uppehållit sig i orten, hade han varit mindre uppmärksammad.

Till sist såg det ut som om han begynt akta sig själv ringa. Lik en besatt gav han sig till att snickra på byttor och tråg åt Nikodemus kock, sådant han förr låtit truga sig till rätt hårt. Det var som om intet arbete synts

honom oansenligt nog, han fick sin lust till det allra obetydligaste.

— Törst efter att ödmjuka sig, skulle folk tänkt, om de över huvud brytt sig om hans göranden och låtanden.

Men en morgon kastade Giovanni verktygen, begabbande sig själv.

— Ödmjuk — du?! Nej, skrymtare, du vill lura lyckan till dig. Du förnedrar dig för att åter bliva upphöjd. Inom dig sjuder och jäser upproret, vartill tjänar då narrspelet? Ej lurar du Gud.

Kunde väl ock så vara att han önskade piska oron bort.

Oron för vad?

Siestans timmar fann honom mest bakom trappförhängets springa. Här stod han och iakttog vad som försiggick nere i kapellet, där suset av böner och suckar steg som en offerrök mot takets rundel. Tätt vid klockan knäböjde bröder. Hopen längre bort. Hela dagen strömmade folk till, förnämligt som ringa. När fader Angelo om kvällen tömde offerbäckenet, fann han både silverplåtar och guldmynt, och till Nikodemus i köket stacks in korgar med kapuner och russinkaka. Ehuru vällevnad ju icke var tillåten, kunde det dock anses lovligt att en smula njuta av goda människors frivilliga gåvor, synnerligen som Gud säkerligen i sin nåd ämnat det just så.

Men de som höllo sig undan var konstnärerna.

— Icke för att mycket finnes att skåda, tänkte Giovanni misslynt. Största del av snidningen doldes, vänd inåt altaret, och övriga delar framträdde dåligt i den ostadiga skuggan från ljusringen, som brann kring Benedettos bild. Den och ingen annan. Men då icke ens Benedettos gestalt syntes klart, dristade han bringa saken på tal. Varvid bröderna svarade, att det icke tarvades att granska skepnaden så noga. Bilden fanns där, detta var för andakten tillfyllest.

Mest saknade snidaren Ambrogio, målaren. Ehuru de liksom glidit ifrån varandra, hade de en gång varit vänner. Hur ofta sutto de icke då vid flodbrädden och fröjdade hjärtat vid åsynen av det stora trädet utan löv, blott översållat, tätt, tätt av blomklasar i ametistens klaraste färg. Eller på borgvallen — i gula solnedgångar, då cypresserna stodo svarta som kol. Och alltid hade de utbytt tankar om det sköna och många andra ting. Häftig och uppbrusande begagnade Giovanni alltför starka ord, som kommo från ett övermodigt sinne, medan Ambrogio höll sig lugn och kylig och hans tal liksom genomsyrades av spe och lätt förakt... Kanske hade deras samvaro endast blivit en vana, kanske utövade själva stridigheten i deras väsen en dragningskraft.

— Anletet, anletet — kunde Giovanni envisas, stridsfärdig. Vad är anletet om inte kroppen talar samma tungomål? — Betrakta gossen därborta, han som spelar cittra och sjunger under fönstret — se, se — hur han står på tå, knäet spänt — bröstet hävt — armarna framräckta — han sjunger med sin kappa, sina ben, sina armar.

— Han liknar en apa, avbryter Ambrogio ringaktande, hans ben äro skacka och skeva, han är ful.

— Jag älskar fulheten— ropar då Giovanni häftigt, jag förgås av leda vid detta eviga vackra, vore jag målare skulle jag måla en ful madonna!

Ambrogio sluter sitt ena öga och ser på honom med en smal strimma av det andra. Det är hela hans svar. På det orimliga skall man icke spilla ord.

Allt hetsigare tar Giovanni uti :

— Den fula får hårda öden, hårda ord, likgiltiga blickar, hans hjärta såras — han rannsakar därför människor noga och lär att skilja på dem. Hans nöd, som präglar sig i dragen, väcker mitt deltagande.

Den vackra upplever ingenting för idel gunst och framgång och beröm.

Nu nedlåter sig Ambrogio till att gensäga:

— Den fule är avundsam och knarrig och stöter bort genom misstänksamhet. Den vackra blir givmild och är behaglig att ha i närheten.

Men Giovanni kastar sig ut som i ett hav av överdrift.

— Det stora kommer bara genom erfarenheter och lidelser, genom frestelser till synd! Frestelsen är härlig i sig själv!

Då får Ambrogio ett uttryck av tankfullhet, ovanligt för honom, och säger:

— Du Giovanni måste bli en stor mästare, eljest är ditt liv förfelat.

Men Giovanni känner det som ett sting och får begär att stinga själv. Han svarar högmodigt:

— Näppeligen tror jag, att de största andarna bli stora mästare — i varje fall vill jag hellre vara på väg till det största och aldrig nå fram än nöja mig med den lilla fullkomligheten.

Om Ambrogio kände sig träffad av udden, så låtsades han ej därom. Hans väsen blev endast en mån kyligare, och de skildes under tystnad.

För att åter mötas som vänner. Men för varje gång var det dock som om den lilla klyftan dem emellan vidgats.

Allt detta föreföll så länge sedan. Småningom gingo deras banor i sär. Ambrogio, ung som han var, begynte väcka uppmärksamhet som målare och Giovanni...

Ja Giovanni stod här, bakom munkarnas skinnhänge, glattsvart av alla feta fingrar och såg ned på en hop enfaldiga människor, som tillbådo en lögn. Och han lät dem förbliva i lögnen.

En morgon mötte han Ambrogio. Målaren gick honom förbi med en nick, och de obarmhärtiga gossögonen logo.

— Ser du, sade den leende hållningen, nu har din konst på allvar blivit munksyssla, medan jag går här fri och obekymrad, vad frågar jag efter Guds Sanning om det Sköna? Jag skapar lätt som fågeln flyger och som blomman doftar, jag lever som mig lyster och mina verk prisas som man prisar solskenet och dagen.

Den middagstimman, när Giovanni från klostertrappan såg ned över folket, överfölls han av ett förfärligt begär att släppa löjedjävulen lös.

— Gör jag det inte, sker en olycka, tänkte han.

— Jag svänger skinnet till sidan och hoppar ned och häver stången med sin metallklump i golvstenen. Jag samlar alla mina krafter och sparkar klockan, så att den välter mot pelaren och stötes och spräckes — varför står den där för att dyrkas av nyfikna djur och utbjudas av enfaldiga gubbar, som lever för att göra bugningar och tecken och om midnatt halvsovande vältrar sig ur bädden för att snörvla sånger, medan likväl ingenting griper dem djupare än lukten av stekt killing? Om jag icke skrattar, förvandlas jag till en vildman.

Och han brast i ett skratt, som han tyckte slog spikhårt mot murarna, ehuru blott ett dämpat läte trängde fram ur strupen och dog bort i sorlet.

Han slog korsets tecken mellan sig och hädaranden och flydde upp till verkstaden. Luckan kastades på vid gavel och ljus strömmade in över det tomma arbetsbordet.

— Giovanni snidare, nu skall jag yppa för dig orsaken till din oro. Den kommer icke av att du offrat din själ — utan av att du offrat den *förgäves!* Icke en av dessa fåkunniga går hem med glädje över att ha fått se en glimt av Guds sanning om det sköna. Om klockan dolts i tornet, så hade man åtminstone anat — gissat — formen, som några sett i trä, hade kanske bränt sig fast på ögats hinna, för att leva där med det förbjudnas lockelse och makt. Nu skådar ingen med öga som ser, med själ som fröjdas. Vad människorna varsna är endast *miraklet.*

Giovanni framtog Kristusbilden och satte den på verkstadsbordet, och strax fylldes hans sinne med sången, som lyfte honom över sig själv, över gärningar på ont och gott, över räddhåga och kval.

Här var verket. Det stod så högt över gestalterna därnere, att han ett ögonblick gladdes åt att klockan icke blivit tagen som provet på hans skicklighet. Tänk om han med bilden i sina armar stormade ner till allt folket — skulle de icke då bli så hänförda att de glömde bort lögnen de tillbådo?

Han lutade pannan mot skåpets dörr och blundade.

Än sedan — vad båtade väl det? De skulle ändå icke veta att lögnen *var* lögn.

Kunde väl snidarens konstfärdighet betala människans skuld? Så trodde Ambrogio, så trodde de andra — varför var han olik dem till sinnet? Hur hade han icke försökt att se på företeelserna som det höves en sann konstsven. Men i grunden vet han kyligt klart, att om han ock vore världens främste mästare, så ökas skulden för var dag, han icke bekänner.

Det betyder: prisger sig själv och verket.

Och om nu dessa tvivel bara *vore* munkens hårklyverier?

Han for upp och slog knutna näven hårt mot bröstet.

— Ett flarn är du — utan rot och fäste — en förbannad vindflöjel. Först när du förlorar hoppet att bli lovprisad, bränner dig skulden. Då tycker du det vore gott att slippa loss ur lögnens nät. Men vad tror du att en bekännelse nu skulle kosta klostret och de oskyldiga bröderna? Anseende — rikedomar — måhända oanad upphöjelse. I stället finge de inhösta smälek, folkets vrede, idel skam och missräkning.

En ond gärning bleve utbytt mot en värre.

Nå låt så vara. Men vad värde har anseende och rikedom, grundade på en dödssynd? På hädelse mot Gud? Och själv kunde du vara lugn. Vettigt och framstående folk skulle prisa den, som så visste lura de enfaldiga. Likt brand i storm komme ditt rykte att spridas landet runt: — En listig sven, den Giovanni snidaren, skulle folk säga, säkerligen en skicklig konstnär.

Och vidare — blir klockan ej känd som ditt verk, kommer ingen att förstå din Kristus. Klockan vet du ju är en ropandes röst i öknen till att bereda väg.

Bekänn — du vinner på det.

Nu betedde sig Giovanni som en ursinnig, han slog med knutna nävar slag på slag på bröstet, som hade detta

varit av trä. Kunde han så visst träffa dämonen, som grinade bakom var tanke, som ville fria hans själ. Allt blev bara till hugskott — när kom det stora, när kom allvaret? Han ville falla ned för Kristusbilden och anropa om hjälp — men så var det ju hans eget verk!

Narrspel vart han vände sig, narrspel.

Fanns till slut något riktigt sant mer än skrattet?

Han slängde igen luckan och rusade ut, för att dränka sitt svarta missmod i vin.

Men icke väl hade han slagit sig ned i en krok i värdshussalen, förrän undertryckt löje förnams från konstsvennernas bord. Utmanande ögonkast skötos mot honom som pilar och tisslet och tasslet blev avsiktligt hörbart.

— Vem kunde trott honom om att vara en så’n inpiskad skälm? Alltsammans är nog bara bedrägeri, han har haft så trängande behov att bli omtalad, att han icke aktat för rov att driva gäck med de goda fäderna — klent i sanning må det verket vara!

Giovanni blossade ända upp till sitt röda hårfäste — ett ögonblick föreföll han sig som en överlistad råtta, som söker sitt hål.

Så reste han sig till hela sin längd, tömde lugnt bägaren, satte den tillbaka med kraft och gick stolt förbi. Avundens pilar träffade honom aldrig. Vad de menade eller inte menade, de därborta, betydde ingenting. Vänta bara så finge de se!

Men nu måste världen få se — kosta vad det ville.

KAP. VII.

Och på en gång stod han vid sina önskningars mål. Utan att det kostat honom någonting alls. Det föll sig lika enkelt som dagen följer på natt.

Saken var den, att litet var väntat på att klockan skulle visas i staden. Många voro de, som hindrades av sjukdom eller annan skröplighet från att gå ut till klostret. Kanske skulle åsynen av underbilden giva vederkvickelse och bot. Det fanns också liknöjda, som borde väckas. I alla händelser menade fromt och erfaret folk, att staden hade gott av en ny påminnelse om de heliga tingen.

För den skull beslöt man i klostret att klockan skulle dragas på en vagn av vita oxar, prydda med vita blommor, gator upp och backar ned, så att alla kunde fritt beskåda.

Bröderna fingo i hast så mycket ovant att styra med, att de knappt förmådde mässa med andakt, en gång hände att priorn vände två blad på en gång i boken utan att någon stördes av bristen på sammanhang.

Och när nu dagen inföll, var den så solig och glad, att det klenaste öga borde kunna urskilja bilden av den fromma patern, där han med höjda armar offrar åt himlen sin silverbägare.

Måhända var det för att snidaren hållit sig jämt undan, som ingen tänkt på att taga hans hjälp i anspråk. Han åtnjöt som vanligt frihet. Och då man äntligen samlades för att lägga sista handen vid anordningen i kapellet, befann han sig på sin plats bakom trapphängets springa.

I dag dock en ung Giovanni! Snidaren med sin längtan, orolig och vild som om våren. — Du har varit krank, tänkte han, fåfäng gå ger mycken onödig plåga. Till sist kom ju dock din stora dag.

Det var icke fråga längre om dunklet i en liten arm kyrka. Ute, i solens glans, skulle metallen leva, och allt folket se. Omöjligt annat. Och sågo blott tio rätt, följde hundra svagögda efter.

Han iakttog spänt hur båren flyttades tätt intill klockan, vilken sedan av många starka armar sköts över dit för att efteråt bäras ut till det väntande fordonet.

Någon hämtade från mässrummets skåp ett splitternytt kläde. Det var sömmat med guld och silver och bars med vördnadsfull aktsamhet fram till båren. Därpå klev man upp och bredde tyget över klockan, så att endast priorns bild var synlig.

Då nu sålunda överbroderns gestalt framträdde ensam, nego alla och korsade sig. Hädanefter skulle ingenting störa folkets andakt. Borta var verket av människohand. Endast miraklet levde.

Medan man viskade och nickade till varandra glädjestrålande, hördes på en gång ett skratt, likt en låt från själva helvetet. Men ur jorden kom det icke, snarare ovanifrån och dog långsamt bort — som om någon lupit med det ända in i klostret.

Naturligtvis uppstod förfäran, några bådo, andra stänkte omkring ymnigt med vigvatten ur bäckenet. Men priorn själv skyndade ängsligt på dem, som skulle bära klockan ut till folket. Kanske var det blott en villa, i värsta fall finge man trösta sig med att den onde anden tvangs att fly för undrets makt.

Och sannare kunde man ej dömt.

Upp och ned för trappor smällde Giovannis sandaler. Hela världen finge gärna genljuda av bullret, i hans egna öron brusade som dånet av en fors. Hårda lyste hans ögon i det vaxbleka ansiktet, hjärnan hade icke rum för mer än detta enda: att en frostvind bitit in till roten och ödelagt vårens hopp. Hans gärning var förgäves, hans snidarskap onyttigt. En tanke, *en* kärlek ägde Giovanni snidaren, vad han än gestaltade, så blev det bara olika uttryck för samma snidartanke. Och förkastade Gud den tanken, den kärleken, välan — då skulle det ske, som Han ville.

In kom Giovanni i verkstaden, fick upp luckan och skåpet och ryckte till sig Kristusbilden. Han grep efter verktygen till förstörelse, men om smärtan skar till för vasst — eller om han fruktade att återfå besinningen, alltnog han släppte hammaren och sprang till gluggen. Och i blint högmod, i rasande trots mot himlen och sin egen gåva, som var himlens, slungade han bilden ned i den strömmande floden och slog igen luckan med ett brak.

Isande lugn föll över honom. I mörkret stod han — allt var slut. Oåterkalleligt slut. Han hade straffat — någon, något...

Skulle han kanske sedan skona de andra? Nej, krossa skulle han deras falska avgud, slita sönder lögnvävnaden. Lida skulle de alla.

Vem mätte *hans* kval?

Båren med klockan hade hunnit utanför klosterporten, då den rödhårige munken dök upp, helgonen vet varifrån, och med rop hejdade folket!

— Medborgare, I faren vilse, detta är intet mirakel.

Och då mängden stannade, stannade ock Giovanni och talade kallt, njutande sin hämnd:

— Det var jag, som skar Benedettos bild. Hemligen, på natten innan klockan i ottan bars bort till stöparen.

Män och kvinnor stirrade mållösa.

Och plötsligt överfölls Giovanni av en darrning. I hans själ gapade tomhet. Hans säkerhet försvann.

— Verket som döljes under klädet är gott, jag ville att det skulle bli känt, därför lät jag er tro, att det skett ett under.

Nu satte bärarna ner båren. Allas blickar hängde vid den överhöljda delen av klockan, och man trädde inpå, fiken efter nytt.

— Jag har syndat — straffen mig för att jag lät Eder leva i så stor villfarelse.

Giovanni hörde sig uttala detta — var han förbytt? Något helt annat hade han ämnat säga.

Halvt omtöcknade mötte hans ögon bland mängden Ambrogios med deras ömkande löje.

— Att du gjorde den dumma gärningen kan så vara, menade löjet, men att du sedan inte förmår bära den, är ynkligt, med dig ha vi konstsvenner ingenting mer att skaffa.

Då försvann Giovannis försagdhet. Hans hjärta blev starkt. Han hade lidit ont — välan, men han hade ock gjort ont.

Det var sanningen.

Han lade händerna i kors över bröstet och talade med fasthet i stämman:

— Jag ensam bär skulden, låt endast mig umgälla brottet!

Så väntade han orörlig.

Men det såg alls icke ut som om mängden haft brått med den saken. Snarare utlöste sig harmen över de stackars bröderna, som sprungo omkring likt vilsna får, det var ändå de, som ställt till allt detta, som kostat folk så mycken tid, så många skålpund gott vax och så många feta höns — att icke tala om förargelsen över att ha blivit dragna vid näsan...

Nästan synd om stackaren, som stod där. Bekant var att han vägrats att få uppvisa sitt verk, man tyckte nästan att han haft nödigt bruka list.

— Tag bort klädet — skrek någon. Och som åska följer på blixt ropades från alla håll:

— Tag bort klädet, låt oss se.

Då lades en hand avvärjande på klockans hölje.

Fader Antonius, stadens, näst biskopen, förnämligaste prelat, stod där i sin lysande, rikt veckade kåpa, med en uppsyn, oskyldig som ett nyfött barns. Hans ögon blickade milda som en vårdag i solnedgången. Men ehuru stämman lät mjuk som duvans kutter, trängde den med tystande myndighet genom det pockande larmet.

— Käre — låten inte bedraga Eder! I kännen väl igen munken, som på värdshuset härförliden klandrade ett mästerverk, som med rätta förmodades vara ingivet av den heliga Jungfrun? Denne man är i synd född och son av en barbar, och vi veta att barbaren ingenting förstår av det sköna och gärna far fram bespottande det heliga. Endast en avundsam klåpare klandrar de store, och denne drister sig nu taga äran från Gud själv. —

Träd intill, gott folk, närmare — Sen hur solen lyser på bilden! Vänden sedan Edra blickar till den vördade priorn — tro Ni verkligen att en skröplig människa skulle förmått att på några nattens timmar omvandla ett beläte till en så fullkomlig avbild av en känd man, att vem som helst kan räcka ut sitt finger och säga: det är han?

Vänner — detta vore emot naturen. I han hört Hans Högvördighet biskopens egna stadfästelse. Som hälleberget fast står miraklet i Santo Spirito.

Mängden förhöll sig stilla.

Den milda rösten fortfor:

— Hädelsen är döden värd, men till äventyrs skulle då okunnigheten mena att snidaren dött som en av martyrerna, han rönte då mer ära som död än som levande. Nej, som man jagar dårarna, och som nu kyrkan kastar honom bort från sitt heliga sköte, så skolen I driva Giovanni snidare ut ur staden. Må han dölja sig i bergens hålor, en på vars huvud Guds hand vilar tungt till hans dagars ände. Så vare det i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn.

Då tog folket upp stenar och hotade Giovanni. Han log dystert. Och retad av leendet kastade någon emot honom den första stenen. Men han hade redan vänt om och skred över den höga bron, längs flodens andra strand och in i skogarna, sydvart — åt havet till.

DEL II

KAP. VIII.

Hopar av hemlösa irrade kring i landet. De förekommo i större eller mindre flockar, ofta brödlösa, stundom beredda till vilket streck som helst. Mest var det studiosi, som förgäves sökte sig in i de överfyllda lärdomsskolorna, diakoner, som gjort uppror mot kyrkans stränga bud, munkar, som rymt eller jagats bort ur klostren. Man hade sport att sådana vandrande lärdomssvenner i länder på andra sidan de stora bergen benämndes goliarder, varför man även här började kalla dem så. Och änskönt goliarderna först högljutt beklagade sig över öknamnet, antogo de det småningom nästan som ett hedersnamn och tågade fram muntert obesvärade, alltid på spaning efter var de bäst kunde slå sig ned.

En brokig samling var det, gamla med yvigt skägg och unga med fjuniga kinder, somliga klädda i grov kåpa med hätta, andra i mantlar och platta mössor eller dukar lindade om hjässan, några i blotta livklädningen med bälte och håret hängande i tovor. En och annan skallig munk hade för sitt vilda levernes skull tvungits att raka bort själva tonsuren. Skilda voro de ock till sinnelag och tänkesätt, några ohjälpligt hemfallna åt spel och alla strykarlivets laster, andra ivriga lärdomssökare och uppriktigt övertygade om frihetens upphöjdhet. Men när ödet väl en gång bragt dem samman, höllo de sedan ihop i lust och nöd, en för alla och alla för en. Med armarna om varandras halsar drevo de vägen fram, klappande på klosterportar och besuttet folks dörrar, allt medan de sjöngo:

— Ej messer Bachus, ej tärningens gud, Inte ens Venus den ljuva Skriver skolaren hans levnads bud, Endast Minerva vet kuva. O Klerus, o lekmän, vandrande klerk Strävar mot vishetens höjder, Nekar du skärven, välan så märk: Aldrig nås Paradis' fröjder!

Men klosterportarna öppnades icke så lätt, och vad borgarna angår, stodo de mestadels bredbenta på sina trösklar och bannade:

— Jo pyttsan — vishet! knaggliga vers kan ni sätta ihop, era lutknäppare — och ofreda färdemän — och dansa genom gatan med slinkor och störa hederligt folks nattro. Vem tron I ger surt och ärligt förvärvade slantar till kättjefulla lättingar att kasta tärning om med stigmän och rövare.

— Tvi så’na skälmar, sök ni er vackert tillbaka till färlan I lupit ifrån, och kyss botfärdigt priorns ris, ni förlupne gudsmän.

Detta besvarades stundom med att oanständigt vända bakdelen till, men oftast låtsades goliarderna om ingenting. De klampade bara vidare, så att det ekade mellan husen och hämnades med en ny visa:

— Lekmannen känner ej lärdomens språk Döv är han, stum som en mula. Konster så sköna benämner han bråk Aktar ej sången en smula. Låt oss då kväda så borgar’n förstår, Se — redan lyser i husen, Nattläger red oss, vi sovo i går Samman med tiggar’n och lusen.

Lyckligtvis fanns både präster och borgare, som ägde sinne för lustighet och inte brydde sig ett grand om smädelsen, och så fingo de hemlösa hjälp. Även klostren mottogo då och då utstötta, ja många bröder som icke ogärna sågo yxan gå, blott de sluppo hålla i skaftet, nickade hemligt bifall till klagomålen över förtryck och orättvisor, som flödade från hungriga upprorsmakares läppar.

*

När Giovanni jagats utom staden i de omgivande skogarna, hade han först slutit sig till tjänande bröder från främmande kloster, dessa arma, som av brist på färdighet i handasysslor, alltid måste ge sig ut med tiggarpåsen. Skrikmagra voro de, med gul hy och skrumpna fötter och ständigt svettande halsar. Ty som det icke var lovligt att vända hemåt, förrän klockorna ringde till ave, fingo de nöja sig med den föda, folk kastade i säcken, ibland skämd ost, mögligt bröd och vissen laktus. Också varsnades alltid i solnedgången tiggarmunkar fara omkring som eftersatta på vägar och stigar, ty den som hann två sig i tid för klostrets aftonmåltid, fick slå sig ned och äta den goda soppan med de hemmavarande.

Men Giovanni, som ju icke vågade begära gästfrihet inom helgade murar, tröttnade snart på detta liv och tog sin tillflykt till predikarne. Även dessa levde mest på gående fot, men som de ofta gästade gudfruktiga adelsmäns borgar, hade de det präktigt nog. Här förstod snidaren att göra sitt tal bemärkt, och han begynte just repa mod — då på en gång misstänksamma blickar och hemliga viskningar uppenbarade för honom, att ryktet på okända vägar följt i hans spår.

Så hände sig en kväll, att han hungrande och frysande — kåpan hade han nödgats pantsätta hos en snål lantman för ett mål mat — stötte på en lägereld, där en hop sällar synbarligen ämnade övernatta på marken. Då Giovanni strax gissat, att det var goliarder, slog han fintligt an en ton, som han trodde skulle behaga dem. — Giv mig något att bruka mina friska tänder på, sade han otvunget, de far illa av så lång tids brist på övning.

Det bistra skämtet väckte mycket riktigt munterhet.

— Hår har du som en barbar och ögon som svärdsklingor i sol, skrattade de — om du vill, får du bli en av oss.

De lånade honom en mantel och delade med honom sitt knappa bröd, ehuru de hemligen föraktade honom som lekman. Ty för ingen omtalade Giovanni, att han burit kåpa och än mindre att han var konsterfaren.

Egentligen förstod man sig icke på den nye kamraten. Hans ansikte förblev lika dystert och hans väsen var så kargt, att lättfärdigt skämt frös bort på ens läppar. Ras och nöjen lockade honom ej. Inte ens den tilltagsnaste glädjeflicka förmådde liva honom. Han såg genomträngande på slinkorna, men rörde dem ej.

— Är du kanske djävulen själv, Långben, och har nöjsammare tossa på hand? gastade de.

Då hände att främlingen plötsligt svarade:

— Vem jag är, så är jag kanske inte god nog ens för er. — Och vände dem ryggen och gick undan.

All denna besynnerlighet väckte naturligtvis uppmärksamhet och några tankfulla skolarer sökte vid lägerelden komma i förtroligare språk med honom.

— Du liknar icke oss, begynte de. Nu är väl var människa den andra olik, men du är något, särdeles. Du nöter ut ditt förstånd och ditt hjärtas tankar på ingenting. Vi andra ha ett visst mål, vi ångrar och späker oss för att uppnå helighet, och därigenom förvärva salighet. Vi studerar också något filosofi, ty att besitta kunskap har sin nytta, ja stundom förnöjer det. Men du sörjer och grubblar — för vilket ändamål? För intet, säger du?

En gammal präst inföll:

— I min ungdom kände jag en man, långt bortifrån, där solen sällan skiner och djurskinn tarvas för att skydda kroppen mot köld. Han hade underliga tankar, som fladdrade som vimpeln för vinden, men vilken vind som satte tankarna i rörelse, det visste ingen. Han var en ledungsman och gick fram utan räddhåga och utan svek, byte tog han och slog fienden med hårda händer, men så blev han långa tider liggande i dådlös ro, med mörknat anlete. Hans ögon sjönko inåt, som om han varken sett jord eller himmel. Men lätt förstod man, att icke umgängelse med helgonen, icke omsorgen om själens välfärd efter döden drev honom in i denna evinnerliga tystnad.

Giovanni teg. Utsträckt på marken stirrade han blott in i lågorna — vem skulle ha förstått, om han svarat? Förstod han väl själv vad det var, som ständigt jagade honom utom och bortom det, som sysselsatte deras sinnen, vilka färdades med honom på vägen? Främmande och enfaldiga tycktes de honom och han gitte icke tala. Hans njutningsfulla längtan var honom nog.

Alltid hade det varit så. I lag med mindre utrustade konstsvenner hade han sällan öppnat munnen, han hade tänkt:

— Vad nytta har du väl av att ge dem av ditt?

Åt deras svar ler du eller förargas, varför skola de få livnära sina själar med din vishet och skicklighet? Behåll för dig själv vad du besitter.

Den enda, han ansett värdig att umgås med, Ambrogio, hade vägt honom själv på en våg och funnit honom för lätt.

Nej, människorna gav en föga, han ville värna om det enda han ägde kvar: sin själs ensamhet.

*

En kväll drog flocken stojande in i en liten stad genom gatorna fram till härbärget vid torget.

Dörren hade redan försiktigtvis tillbommats, ty goliarderna voro kända som dåliga betalare men goda slagskämpar. Emellertid begav det sig att några borgare inne i värdshussalen blevo så nyfikna, att de sköto ifrån rigeln och tittade ut och mer behövdes icke för att horden utanför skulle tränga dem till sidan och storma in. Snart satt hela det glammande laget bänkat.

Tärningsbräden slogos upp och de närvarande inbjödos att deltaga i spelet. Man hoppades att Fortuna skulle

visa sig gunstig och betala nattläger, vin och bröd.

Giovanni avskydde spel, men tvingades dock ofta att på detta sätt bidraga till den gemensamma nödtorften. I kväll blevo alla bräden fort upptagna och som detta verkade eggande, sökte han ivrigt efter en medspelare och fick då se en tjock borgare sitta med vinstånkan framför sig på bordet. Till denne vände han talet och sporde med hövisk skämtsamhet, om mannen var hugad att pröva lyckan liksom småpiltarna på murarna? Varje part brukar sin egen tärning, sedan beror det på vilken sexsiding som vänder största antalet prickar i vädret.

— Jag har min till reds, tillade Giovanni, om min herre kan skaffa sig en.

Alla skrattade åt förslaget.

— Så spela stigmännen om sina guldstycken, ropade någon, det går väl an att våga sån't, som är rövat.

— Här behöver ingen vara sämre än rövare, skrek den halvrusige borgaren och satte skrytsamt insatsen så högt, att Giovanni ett grand betänkte sig. Vad han ägde att pantsätta var endast den lånade manteln. Men munterheten tog överhand.

Efter lottdragning vart det hans tur att börja. Han tog tärningen ur fickan och slängde den på bordet. Sexan kom upp. Motspelarens tärning visade sig betydligt mindre frikostig. Så kom på nytt Giovannis tur. Åter vann han. Vid tredje lika sällsamma lyckträff uppstod allmän oro, som strax växte till gny.

— Fram med goliardens tärning!

Giovanni for upp. Han kramade om tingesten. Inte ämnade han låta några druckna sällar dryfta frågan, huruvida han vore en hederlig man eller en skurk !

Allt hetsigare trängde man på och några skolarer fylkade sig bakom Giovanni.

— Fram med din sexsiding goliard, vi ska' se om den inte är falsk!

— Vad? skreks nu bortifrån salen, — spelar de satans landstrykarna med falska tärningar?

I ett ögonblick lågo alla spelbräden omkullvräkta. Vit i ansiktet kastade Giovanni ifrån sig tärningen, som fångades i luften av snabba händer och dängdes mot bordsskivan. Om och om igen — och se! varje gång med samma lyckliga påföljd som nyss. Den lilla benkuben var tydligen skickligt mängd med något tyngande ämne, kanske med bly.

Det vrålades och larmades, så kom ett befallande rop:

— I tornet med falskspelarna.

Någon föll över Giovanni och knuffade honom våldsamt mot dörren. Så följde ögonblickligen en ännu kraftigare knuff, han greps, liksom för att hejdas, i kragen men samtidigt kände han sig oförmärkt utsparkad i kvällsmörkret.

— Spring för livet, väste någon i hans öra, vi låtsas förfölja dig, eljest bli vi alla fast.

Och skolaren gav sig till att stampa, bråka och ropa, medan Giovannis långa ben buro honom snabbt utför en lång vindlande gränd. Bakom hörde han en kropp falla med en duns, och han förstod att kamraten låtsade sig ha övervunnits av falskspelaren.

Småningom avtog ljudet av drucket skrän, Giovanni sprang och sprang utför den tysta gatan, som fortsattes

av en jordväg, där bakmurarna av små hus skymtade i dunklet.

Plötsligt spärrade en flock getter stigen. Snidaren fick fatt i två bockhorn, just som de snuddade vid hans bröst. Och då besten var stark kastade han sig bakåt med ryggen mot ett hus för att få bättre kraft till nappataget.

Inifrån hördes ett vredgat:

— Packa er i väg, liderliga sällar — jag vill sova i natt!

— Ja, när bocken packar sig från revbenet mitt, skrek Giovanni till svar.

En dörr for upp och en flicka kom hastande ut i blotta linnet, håret hängde upplöst. Hon skrattade utan blygsel och trevade i skumrasket efter främlingens fingrar om bockens horn.

— Bianco — släpp söten min, — släpp hör du — satan!

Snart befann Bianco sig instängd i ett närbeläget skjul och Giovanni lutade sig, ännu flämtande, mot väggen —

— Bättre husknekt kunde du inte få, hart när att jag knäckts. Men så for han samman — överst i gränden sken det till av facklor och skrikande människor rörde sig nedanför.

— Kvinna, kan du hysa mig tills de där dragit förbi? det bleve dem nu lätt att slita mig i stycken.

— In med dig!

Minuten efter låg huset åter nattligt stilla.

KAP. IX.

Giovanni stod kvar på den fläck, dit han förts i mörkret. Någonstädes såg han det glöda svagt, väl ur askan på härden. En angenäm, nästan rusande doft fyllde luften, och flickans bara fötter hördes tassa på det glatta golvet.

Först en god stund efter att förföljareskaran rusat förbi, vågade de röra sig. Husets härskarinna tände ljus i stakar och i en kristall-lampa i väggen. Med förvåning såg Giovanni att han stod i ett gemak med golvrutor av blankaste tegel och snidat tak. Väggarna voro bemålade i glada färger. Mitt i rummet prunkade en utskuren säng med omhängen av rosenrött siden och guldtofsar och på bordet silverbägare och vinkannor.

Flickan hade kastat på sig en brokig klänning av tunt tyg, som skimrade som regnbågen i ljuset, och fäst håret tillbaka med en gyllne kam. Hon var välskapad och skön att se på, och hennes skratt ljöd åter sorglöst.

— Husknekten min släpptes lös i natt för att jag var sömnig och ville ha fred — han skrämmer bort många, han, och ingen törs sticka honom, för de fruktar att göra mig på allvar vred. I alla fall ville jag inte släpa bort ett lik bakom knuten och du lät jämmerlig — Tacka Fortuna att huset stod så passeligt tomt — tärnan hade jag givit orlov — men vem undgår sitt öde? Mat och dryck ska du få, för hungrig ser du ut, se’n får du berätta vad ont du gjort.

Skökan Rahab förråder ingen.

*

Giovanni kastade sig begärligt över den läckra kvällsvarden och utan att ens tänka på att göra motstånd

tömde han bägaren med starkt och kryddat vin. Allt medan flickan satt på bordskanten och förlustade sig åt synen. Sedan räckte hon honom en skål rosendoftande vatten att två händerna, och en fransad duk.

— Vila dig ett tag, så känner du snart inget men mer av Biancos famntag.

Och gästen sträckte lydigt ut sig på den kostbara mattan vid härden, där det nu brann en frisk och klar eld. Han slöt välbehagligt ögonen.

Sedan flickan satt undan kärlen kröp hon ihop på sängens bolster och stödde hakan på sina uppdragna knän. Hon granskade uppmärksamt hans orörliga gestalt.

— Du kan få mjukare läger, sade hon plötsligt.

— Jag tackar dig, svarade han utan att öppna ögonen, detta är mer än gott nog för mig.

Hon gäspade, tillgjort grundligt.

— Nå, jag är lika nöjd. Tilläventyrs är du en av goliarderna, som drog in hit i kväll? Jag har känt många munkar må du veta, de är som alla andra — Nå vad har du haft för dig?

— Ont och åter ont — men inte vad de anklaga mig för i kväll, jag är ingen falskspelare, tärningen jag brukade på värdshuset fick jag i går i gåva av en stigman, då jag gav honom min sista beta bröd

— gott som ont, av allt kom det ont.

— Snick, snack, inget ont har hänt dig och bättre kunde du få, om du ville, men du är visst en konstig en?

— Jag är son av en barbar.

— Är du, sade hon nyfiket och sträckte sig fram — jag har känt barbarer ock, resliga män och kraftiga, orädda i faran — och för illvilligt folks munhugg med. Men svåra i dryckjom och utan stort behag. — Barbarer plär inte rata kvinnor, log hon till.

Han teg.

I den något obekväma tystnaden gav hon sig till att småsjunga, kärligt:

— Lillnunnan låg i sin stol och bad Kulorna de rulla i rad — Allt medan kinderna blossa — Vånne jag red mig i skogen in Och strax han snavade, springar'n min, För bak rider en med klövar, Och säkert han inte tövar — — Vånn' att, som jag till marken föll Han fast mig i doket höll Och bar mig långt in — likt en tossa.

— Det var en ful visa, sade Giovanni strängt. Och illa hopkommen.

Hon gapskrattade.

— Jag tänkte väl det skulle öppna mun din — om också inte dina ögon. Jag kan flera må du tro. Sport har du väl att så'na som jag går i kloster ibland? och då de kommer ut igen, älskar man dem dubbelt. — Nej slå mig behöver du inte, jag har aldrig haft slika narrstreck för mig, det tarvade jag inte. Men du är visst mer munk än goliard, du, så godnatt, messer Tråkighet.

Giovanni hörde hur hon sysslade i sängen. Så blev det tyst.

Då slog han upp blicken. Fast den var het och töcknig försökte han stadigt betrakta rummets många snidningar och väl arbetade föremål. Men när han kom till väggarnas nakna gudar och gudinnor, målade

med djävulsk skicklighet, icke till ära för av Gud skapad skönhet, utan till att väcka lustar, blundade han. Outtalade ord dansade om i hjärnan, likt böljor i storm stego intrycken och nådde svindlande höjder, för att strax efter sjunka ned i intighetens djup. Hans hjärta dunkade i spänning, tills hela kroppen darrade och han mumlade som i kramp, stötvis, utan att bekymra sig om hur det hängde samman —

— O Kristus, bundna äro dina händer av vilja, fri vilja — Ja, ja, frestelsen är skön — den som hårdast frestades, var störst.

Kurtisanen, som ingalunda sovit, hade hela tiden givit akt på honom, nu lutade hon sig över sängkanten och viskade snabbt:

— Kom!

Giovanni darrade till, men såg icke dit. Hade han trott, att hon skulle vakna? hade han velat det? hade han rent av hoppats det?

— Jag vill inte, sade han tvärt och hårt. Svetten pärlade på pannan, han svalde med torr gom.

— Visst vill du — till sist är du mer goliard än munk !

Han reste sig till hälften — det var som njöt han av att blotta det vildaste i sin själ;

— Ja, jag ville — taga dig ville jag kvinna, suga ditt blod av skamlig begärelse efter din skönhet! Men jag gör det inte för att jag vill segra, förstår du det? Jag kunde störta ut i natten och fly dig — men jag vill kunna säga: Giovanni du är stor nog att brinna för dygden, att vända din glöd till det anden tillhör — Flicka, du tycks mig inte vara någon djävul, kan du icke ömkas vid ångesten i en mans bröst? Jag är trött på synd — Låt mig förtälja för dig mitt liv — vid levande Gud hör mig.

Han föll ned med armbågen mot mattan och kinden i handen, för hans brännande ögon hängde alltjämt en slöja som i skälvosot. Han tyckte att hans rörelser och tal liksom voro en annans, men oavbrutet strömmade orden över läpparna:

— Ingen tillhör jag — allas träl var jag — — ack, så många skepp den lille pilten ritade i sanden, vid det stora havet. — Ständigt förvånades jag då de plånades ut av tidvattnet. — Mor min gick med mjölk och honung och knippor av fåglar till munkeklostret och ibland blev hon insläppt genom lilla allmosedörren och stannade länge, länge. Då grät jag mig till sömns på bänken vid muren... Men förståndet växte. Jag minns hur hon sade: — vördig’ fäderna älska de värnlösa och oskyldiga — och hur hennes vackra ansikte skrattade ont. En annan gång sa hon: — Vördig fäderna ansa i bönkammarens stillhet sitt kötts välfärd. Och jag grubblade över, vad hon menade. Förbannelse! Ack, att han dött den lille Pietro Golconda, sopats av en våg ut i det blå djupet... Hur jag fått det besynnerliga namnet vet Gud allena, ingenting visste jag, det var bara att knuffas vidare — höra och se.

Se, se!

Jag blev äldre, jag fick sätta giller på udden för fåglar, som kom vår och höst likt skyar svepande in över land från det mörknande havet. Narra dem med skickligt härmade skrin av andra fåglar. Senare fick jag vara med och våga livet i fiskarbåtar, när man lockade de vilsna seglarna som man lockade fåglarna i snaran — stundom borrade vi i sank skepp med last från fjärran länder —, där de vräkte omkring i stormen och ropade på hjälp. Djurs och mäns dödsskrin, det var barndomen —

Och ett litet bultande hjärta, som tappert och manhaftigt försökte synda — liksom man i drömmen försöker slå, men utan kraft — — Tröttna icke flicka — jag måste tala —

Så kom rövartiden i bergen. Fra' Giuglio, en förlupen munk, tog mor min och mig med upp i de otillgängliga passen. Jag trodde att Giuglio var min far och jag frågade en gång mor min, men hon svarade:

— Nej, nej, madonnan vare lovad, far din varen vinddriven barbar och en hederlig man, och en som var lärdare i styckena och likare i åthävorna än vi.

Hur stolt jag blev!

När jag sedan fick stå och hålla utkik vid böndernas gårdar — bönderna som hemligt sålde till Giuglio sitt eget kött och blod för att frälsa gods och gård, fast det skulle se ut som våld — när jag stod och såg rövarna hissa ned de gråtande jungfrurna, då låg det ett svalg mellan mig och fra Giuglio och hans anhang. Jag hörde annorstädes hemma, jag, som hade en far, som inte var rövare. Litet betydde sedan att jag aldrig fått skåda hans drag — han blev mig en amulett — en väktare — en sköld —

Fjorton år hade jag knappt upplevat, men när jag satt och spelade om rövat guld, kniven på bordet, blicken i motspelarens vitöga, för att inte överrumplas — då kände jag mig gammal. Stryk hade inte gjort det, inte ödets hårda kastvindar och brottsjöar utan det, att jag *sett, sett.* Jag var trött på att se. Jag tyckte mig ond genom att se det onda — ful genom att se det fula. Jag önskade bli så blind, att jag glömde allt vad jag skådat. Mitt i det farligaste ögonblick med dessa sällar, då liv och död vägde lika, föll över mig en sorgsenhet, jag inte har namn för, begäret efter att ingenting veta, ingenting minnas, efter oskulden själv.

Till blå bergen ville jag fly, till den ensamma pinjen på vidden, där skulle jag glömma allt — utom det förunderliga att jag inte hade rövarblod i ådrorna.

Så kom en kväll. Giuglio gjorde ett dumdristigt försök att plundra ett rikt och manstarkt kloster ej långt från själva Napoli stad. Men någon hade varskott därom och vi mottogos av väpnade män.

Hela bandet dräptes utom gossen Pietro.

Han fick utstå ett straff, som på samma gång tjänade som prov. Hela långa kalla vinternatten fick han stå vakt med sina bara fötter på korgolvets dödskalla stenar. Han fick icke sätta sig, icke springa, kylan skulle stiga upp i hans kropp till hans hjärta. Höll han ut, var det ett Guds tecken, att det stränga samfundet borde upptaga honom som lärjunge. Och han höll ut, för han brände av längtan att aldrig mer behöva se det fula, det hemska, det ångestgivande.

Av Pietro vart broder Giovanni, densamma du hyser under ditt tak, kvinna.

— Men vad hjälpte det — också i det stränga klostret upptäckte jag det onda. Beständigt dansade för min själs ögon anleten präglade av syndens begär, och så en dag var det något som tvingade mig att göra bilder av dem. Jag blev konstsven. Jag framställde syndarens kamp mot sina hemliga lustar. Själva kampen skulle lyfta människan mot det gudomliga. Jag fann mina verk sköna, jag ansåg mig ha funnit Guds sanning om det sköna. Men Han stod mig emot — jag fick ingen framgång. Och i kväll anar jag ett högre mål för konsten —

Giovanni sprang upp. Han stod där spänstig som en ung gud. Hans ansikte glödde, hans heta ögon sågo framför sig i extas.

— Flicka hav tack att du låtit mig tala i frid, svalkat har det mitt blod —

Frestelsen är hesegrad. O Kristus, nu skulle jag kunna avbilda Dig, när det ljusnar i din rena själ! En gång skall jag skära den segrande Kristus. Gud har ämnat mig till en stor människa och en stor konstnär. Kvinna, höj dig — höj din besudlade själ i de stora verken — se runt om dig, här i ditt hus finns redan mycket skönt!

Du är rik, låt konstsvenner måla dina väggar med strålande bilder av ädelt slag, försänk dig i upphöjda och andefulla skrifter — så skall synden synas dig smutsig och låg, skönheten har visserligen makt att övervinna synden!

Under det han så svärmat ut i hänfört tal, hela tiden vänd från skökan, hade hon smugit ur bädden och mot bordet samt ifyllt två bägare. Nu höll hon snabbt upp den ena.

— Nära på att lille Pietro Golconda fått mig att gråta, sade hon med ett nytt tonfall, dårande mjukt. Rövare eller helgon, goliard eller munk?

Över pokalens kant glittrade hennes ögon av munterhet, och plötsligt utropade hon:

— En bägare för det segrande helgonet, den måste du tömma i botten.

Giovanni, som tystnat förvirrad, tog nästan handfallen vad hon räckte.

— Jag bjuder dig tack och Guds frid, mumlade han.

Vilken ljuvlig styrka som genomströmmade honom. Skaparkraften, ja visst — han skulle bana väg för skärkniven, om så tarvades genom själva helvetet — livet var ju lekande lätt — tillåtligt var väl att fröjdas över att man fanns till.

Han begynte ordna manteln, fingrarna fumlade något omständligt. Elden brände i hjärnan, i hjärtat. Åter låg töcknet för ögonen och tankarna sjönko ned i intighetens djup, han ville gripa om så blott en enda av dem, men alla försvunno de.

— Farväl Rahab, hörde han sig säga sakta och osäkert, medan han gick mot dörren.

— Skall du så kränka mig, att du inte ens ser på mig till avsked? Vad ont har jag gjort dig? Nu är du väl icke längre rädd?

Rahabs röst lät lika dämpat mjuk, men hade dock spe i tonfallet. Giovannis blick gled inåt rummet. Den träffade dagsljusets första strimma genom gluggen. Det grå ljuset blandades med vaxlågornas svaga gula. Hans torra gom svalde och svalde — beslutsamt vände han sig mot bordet.

Hon fanns icke längre där.

Utsträckt på sängen låg hennes yppiga kropp, naken, övergjuten av ett varmt skimmer från de rosenröda omhängena. Ett ögonblick stod Giovanni ren i själen, tagen av hennes gudomliga skönhet. Sedan blev allt till förtärande dunkel.

Med ett morrande likt ett djurs störtade han fram mot sängen.

Hon log i hans armar.

— Jag visste hela tiden, att du skulle komma — du dåre!

KAP. X.

Långt tillbaka i tiden hade funnits en förnäm riddare, som börjat frukta för sin själs salighet och en dag övergivit sitt palats i staden, sina vapenspel, sina kvinnor och tjänare samt begivit sig ut för att söka en plats, där han kunde göra bot och bättring. Och då han slutligen funnit en klippa högt över havet, hade han med några vänners hjälp, även de väckta till besinning om alltings fåfänglighet, begynt bygga ett litet

kloster för allvarliga botgörare. Numera återstod av byggnaden ingenting annat än en söndrig murgrund. Men så strängt hade själaboten tagits, att man ej ens velat lätta vandringen upp från havsstranden genom att hugga ut steg i klipphällen. Endast här och där fick foten ett knappt fäste under mossan, mödosamt steg man sålunda i höjden.

Hit kom Giovanni efter att i lång tid ha irrat på undangömda stigar och sovit i övergivna riskojor. Alltjämt bar det nedåt, mot lågläntare trakter, något mål hade han ej, det enda uppsåt som fanns kvar i hans dystra sinne var viljan att dölja sig och sitt fall. Men för var gång solen rann upp efter nattens onda drömmar, stod han likväl upp från ensamhetens läger och vandrade vidare.

Omsider kom han fram ur skogarnas dunkel till förunderligt ljusa nejder.

Av den salta lukten, som var honom väl bekant, förstod han, att havet ej var långt borta. Och en dag före solnedgången stod han i en däld, som lyste av tusen blommor och skiftande gräs och träd med oliver och andra frukter. Dalen begränsades av en höjd, och när han nått upp för den, befann han sig på toppen av en bergvägg, som på andra sidan i vild frodighet stupade brant ned mot en bukt av havet. Vaggande och skimrande låg det där långt ute, rött som ungt vin, under purpurfärgade kvällsskyar, ty solen hade redan till hälften sjunkit bakom synranden och klippans skuggor föllo hårda och kalla.

Giovannis hjärta slog häftigt. Girigt insöp han doften av salt och vildgräs, tills han med ens ångrade sin glädje och beslutsamt vände ryggen åt den sköna synen.

Han såg sig om efter viloplats för natten och upptäckte den spruckna stenmuren, där det inretts en slags grotta, hög och rymlig nog, och här beredde han av löv och mossa sitt läger. Sedan några ätliga örter uppletats kröp Giovanni in i hålan och somnade tungt.

Han väcktes av buller. Dagern silade in mellan lurviga manshuvuden, som med öppna munnar stirrade på honom från ingången.

— Vem är du? sporde männen.

Nu kunde ju inte Giovanni veta vad de hade i sinnet. Därför ville han göra sig så ömkansvärd och oansenlig som möjligt, och svarade:

— Ack, en som begråter sina missgärningar och söker göra bot.

Till hans häpnad sjönko männen genast på knä och bådo:

— Välsigna oss Helige!

Varpå de skyndade bort och återvände med bröd och ost och lite olja i en kruka.

På Giovannis försiktiga fråga, vilka han till tack för välgärningen fick innesluta i sina böner, svarade de, att de voro getaherdar, som med sina flockar vistades i klyftor och risiga snår över branterna. I går kväll hade de förnummit främmande ljud, vilka ej kunde härleda sig från vilsekomna getter eller rovfåglar, och så tänkte de att möjligen onda andar vore ute, varför de ansågo för rådligast att förhålla sig stilla, tills solen runnit upp. De bådo nu den Helige att förbliva hos dem. De försäkrade, att om de själva flyttade nedåt dalen, skulle andra herdar komma i deras ställe, lika villiga att tjäna honom. Mot det att han genom böner till madonnan utverkade för deras räkning lindring i skärselden.

Giovanni tarvade icke lång betänketid, ty vart i vida världen skulle han egentligen styra kosan? Så förkunnade han då högtidligt för de ängsligt bidande, att han i egenskap av botövare beslutat kvarstanna på berget. Männen gladdes och visade i gärning att de ej farit med tomma ord. En tjänande klosterbroder hade

ej kunnat visa sin prior större tjänstfärdighet än vad dessa herdar bevisade sin förespråkare inför den himmelska Jungfrun. Var dag buro de till honom föda, som då och då tillökades med torkade fikon eller rostade kastanjer. De beredde en välsmakande dryck av örter, sökte ut mjukare mossa och trugade på honom ett getskinn mot nattens kyla. Intet finge fattas den Helige, vars förböner sålunda borde stärkas till större värme och uthållighet.

Giovanni hade hört klosterfäderna tala om eremitlivet som något ganska olika mot äldre tiders. Aldrig, sade de, menade Gud att kroppen skulle fördärvas av orenlighet och pura svälten. Tuktade man den blott genom att bära tagelskjorta och genom gisslingar av icke allt för hård beskaffenhet, så vore detta, jämte avskildhet, böner och sedvanlig fasta tillräckligt. Egentligen skänkte eremitlevnaden hälsans hugnad och på grund av medmänniskors välvilja, frihet från många omsorger — utom nu tryggheten för det tillkommande.

Giovanni erfor en del av detta.

Han kunde vakna på natten i stor oro. Var det för att andaktsövningarna i själva verket blevo färre här än i klostret? Han gick ut. Över de tysta höjderna vilade ljusdunklet som en grå vinge ända ut till havets vitglimmande rand, och sällsamma skarpa dofter från mejram och timjam och andra markens vilda örter fyllde luften. Han knäböjde under stjärnorna, som brunno förtärande stora, och så nära, att det inte föreföll orimligt att man kunde nå dem. Och då han bad, med ansiktet badande i deras strålglans, tycktes det honom, att synderna blevo fler och fler och snärjde sig i varandra, och att värre än brotten han begått, var hjärtats hemliga orenhet och hårda ondska. Och suckar pressade sig fram som blodsvett. Men då var det som om Gud nalkats honom, ja som om Giovanni bland alla människor varit Honom närmast. Och Gud lade sin hand på syndarens hjärta och där blev stilla lugnt.

Men när snidaren dagen därpå satt och stirrade bort mot det blå havet och den vårklara himlen med skyar liknande ängsullens fjun, då föll oron åter på.

Ja så djupt grävde den, att han undrade om inte själva friden, han tyckt sig njuta, var falsk. Tog han icke det hela för lätt? Boten — var blev den egentligen av?

Omöjligt att ljuga inför Gud och sig själv, menande att blotta vistelsen här uppe kunde räknas dit. Åhnej, boten måste kännas vidrig för köttet, om den skulle sona synden.

Vad nu angick tagelskjorta, fastor och gisslan, så hade Giovanni alltid menat, att han svultit nog i livet, och bar inte hans arma kropp ännu märken efter barndomens hugg och slag? Mer än vad klosterreglerna ytterst fordrat, hade han aldrig pålagt sig slik plåga. Men om det just var frivilligheten, som krävdes? Om Gud väntade att kroppen, som syndat, även skulle umgälla sin syndiga låga? Om demonerna till sist piskades ut med blodsdropparna?

Därnere sutto de smutsiga herdarna i sina korta getskinn och ludna ben på en frodig betesplats mellan klyftorna och samspråkade. Emellanåt tittade de upp på honom och pekade, månne de icke sade till varandra: Den där Helige har icke misshandlat sig själv, aldrig ha vi hört honom utstöta klagoskrin, så som de andra botövarna.

— Åtminstone då någon går förbi, brukade goliarderna gäckande tillägga. Och den forna Giovanni snidare skulle kanske instämt i hånet. Men annorlunda var det nu, gyckel och hädiskt tal förhjälpte ingalunda till frid.

Giovanni hyste en oförklarlig fruktan för herdarna. De spejade på honom, de vakade över var rörelse, han kände deras klandrande blickar som lansspetsar i bröstet. Det var som om de velat stöta honom bort från den soliga glansen, där han trivdes allt för väl, och in i den mörka hålan, mer ägnad för den, som övat mörkrets

gärning.

Så drog han sig tillbaka dit.

Han hade upptäckt, att genom att taga bort en större sten kunde han vidga en bräcka i grottmuren, tills hela himlen strålade in. Han kunde från sitt läger se den lysa hundra gånger mer blå infattad av grå stenen än ute i ljuset. Aldrig hade han skådat himlen så underbar som genom denna spricka i muren. I timtal försjönk han i betraktande.

Men på detta sätt förvandlades ju även vistelsen i hålan till ett nöje?

Missmodig gick han åter ut i solljuset, där vinden spelade om pannan och havet log.

Ack — ingenstädes syntes det riktigt mörkt, som borde vara mörkt: *synden.*

Här låg felet: han mäktade ej ångra nog djupt. För att en verksam bot skulle bli möjlig, måste dock ångern till den grad svida, att själva gisslets slag blevo en lisa.

Törhända borde det ske om natten? Då kom ångesten —

Men vem förmådde bära hand på sig själv, när Gud själv tröstar hans hjärta?

Så förgick dag på dag. Nattens stjärnor göto alltjämt svalkande frid över den tysta jorden, och morgonsolen rann upp över det blåaste hav. Endast herdarnas mummel blev allt högljuddare, och deras blickar utmanade oförställt. Även om Giovanni vände ryggen till, förnam han deras olidliga sting.

Och likväl motstod han handlingen, som fordrades av honom, det enda som ju kunde förlossa.

Till sist förfärades han över sin egen hårdhet, kastade sig på jorden, borrade huvudet i mossan och önskade sig döden — hellre!

*

Vad försiggick egentligen den där natten — strax innan han föll? Hittills hade han undvikit att skåda tillbaka. Men nu störtade minne efter minne på. En strid hade den natten stått i hans själ, striden mellan lågt och högt. Och det höga var kärleken till konsten. Elden från himlen som han menat skulle förinta köttets eld. I sitt saliga rus hade han skådat den segrande Kristus som i en vision, en härlig strålande gestalt. Det hade genomfarit honom: nu skulle du kunna skära en ny Kristusbild större än den bortkastade. Hade denna kraft bara kommit av att lustan var så stark? Skulle Gud ha förunnat djävulen att ingiva heliga förnimmelser till syndarens fördärv?

Omöjligt.

Nej säkert önskade Gud i stället hjälpa den frestade genom att uppenbara segerns lön!

Giovanni flög upp, stirrande med vilda ögon.

Guds löfte i hans själ — om han segrade.

*

Men han hade minsann icke segrat, han hade, i stället sjunkit djupare än någon människa han hört om. En avgrund av usla begär hade öppnat sig i honom, han hade törstat efter synden med osläcklig törst...

Heliga Jungfru — förbarma Dig!

*

Det stora mörkret hade han dragit över sig, medan det stora ljuset kunde ha skinit över hans väg. För Gud var det ju lätt att åter sätta skärkniven i hans hand.

Nu förstod Giovanni vad ånger innebar! Att kvälja sin förbannade lekamen skulle ha varit en vällust — om det ej varit för sent.

Han gick av och an, stannade så plötsligt.

— Varför kom Gud om natten huld och nådig om ej för att visa syndaren, att Han ville låta sig försonas? Det *var* icke för sent! Gud endast väntade på en botgörelse, som var för köttet lika motbjudande som synden varit det behagligt. Sedan skulle Han bjuda sin nåd! Upplyfta den sjunkne. Välsigna Giovanni snidaren och hans gärning.

Boten, bara boten, sedan — —

Utan besinning störtade Giovanni in i sin mörka håla, slet av kläderna, fick fatt i några avrepade lövgrenar med vassa kvisslor och gav sig till att knäböjande för det låga rummets skull, piska sina magra länder och rygg. Ju obekvämare ställning, dess hårdhäntare tag, tills hans ögon lyste som en vanvettings, fradgan stod om munnen och skrin av raseri och smärta likt trumpetstötar foro genom hålöppningen ut över nejden.

*

På kvällen kommo herdarna andäktigt smygande med salvor och helande örter. Då de sågo, att såren voro rätt ytliga, foro de med fingrarna prövande över gisslet, dock betjänade de honom ödmjukare och beredvilligare än förut.

Men på sitt läger låg Giovanni i äckel och skam som efter ett syndafall. Kalla och gäckande grepo demoner åter om hans själs strängar.

— Vad du gjort ha tusende enfaldiga och små gjort bättre än du. De ha slagit med vassare gissel. Din ånger var ingen sann ånger, du ville muta Gud för att åter få snida.

Kunde en så låg människa vara en konstnär med ädel resning?

KAP. XI.

Efter detta tyckte han sig hata platsen. Han skydde herdarna, tålde icke deras blickar och vämjdes vid deras håriga ben och stinkande skinn. Viskningarna och tisslet förargade honom och väckte endast trots. Han beslöt att till en början undersöka sluttningen mot havet, den väg, getavaktarna följde, då de ärnade sig till byn.

Denna måste således ligga vid stranden av bukten, som skar in djupare än vad man här skönjde.

Det gick långsamt att taga sig fram genom växtligheten, frodigare ju längre ned han kom. Kroppen kändes stel efter gisslandet. En sann botövare skulle nu, innan såren riktigt läkts, ha börjat plåga sig på nytt. Giovanni förstod, att herdarna också fordrade något sådant, och att det var för att hjälpa honom till bättre fortsättning, som de lagt in i grottan ett bastant rep med knutar!

Endast det att man gick och väntade fromhet av honom, gjorde Giovanni hårdare.

På en gång hörde han sång. Han drog en suck av lättnad, sången lät glad, nästan munter fast skröplig i tonfallet. Den kom från ett utskjutande klippblock, som vid närmare påseende befanns utgöra taket till en hydda av grenar, och överst i hällen var uthugget i prydliga snirklar och slängar ordet:

Pax.

Giovanni sökte efter öppningen och steg in.

Det glesa kvistverket släppte fram dagern tämligen väl och han såg en guhbe med långt skägg sitta och laga ett fisknät, som nästan täckte golvet. Under prästmössan lyste ett vänligt ansikte med ett par klippska ögon.

Giovanni hälsade:

— Guds frid.

— Ja Guds frid behöver vi härinne som överallt, käre främling, blev det oväntade svaret — Sök dig plats, gemaket är lite trångt.

Giovanni satte sig på marken.

— Annat säte är jag näppeligen van vid.

Prästen såg ett tag upp från arbetet.

— Honung kan jag fägna dig med — tag kniven där, i kistan finner du en kaka, ävenså bröd.

— Har du bin, fader?

— Vår Herres bin är väl mina — vildhonung och gräshoppor, haver du icke läst? Men den matordningen hinner jag för övrigt icke öva mig i, människorna är för snälla.

— Jag förstår att du är bliven eremit.

— Nå, så kan du kalla det.

Medan gästen smakade på den ovana läckerheten, iakttogo hans skarpa ögon, att fast prästkåpan på bädden var grov, så fanns många småting, vilka en eremit strängt taget icke hade rätt till. Såsom en vacker lampa av lera med lång smal hals, träkoppar av doftande olivträ och tunga husgeråd av tenn. Kistan bar rika beslag och inuti den låg en skinnpung, som icke såg allt för mager ut. Även undrade han över, att icke prästen i sin tid givit sig högre upp. Frestande och bekvämt att bo så nära byn, hans helighet komme nog icke att prisas mycket högt.

— Hårdare har du tagit det, Giovanni — kunde han icke låta bli att tänka, fåfängligt.

Som om den gamle hört hans tankar, anmärkte han:

— Du är den Helige på krönet, gissar jag.

— Klent beställt med heligheten, undvek Giovanni skamsen. — Säg varför valde icke du platsen däruppe?

— Åhnej, jag nöjer mig med mindre ära än vad det svåraste inbringar. Prisa Gud och sjunga med fåglarna och lyssna till havet och de signade klockorna därnere, det gör jag lika bra här. Och så kan jag få hjälpa de stackars fiskarhustrurna en smula.

— Men varför blev du inte då kvar bland människorna?

— Leva bland människor är svårt — jag sade dig ju, att jag nöjer mig med det som är mindre svårt.

— Lätt plär man just icke betrakta den ensammes liv i ödemarken.

— Lättare är att älska människorna på avstånd, lättare att tjäna dem med tacksamhet. Nära dem väger man sina tjänster med vikter, som vägde man guld. Det är föga ärofyllt att fly, min son, men Herren får ha fördrag också med oss små.

— Du är en flitens man, fader, jag däruppe beställer intet.

— Ack, många visa och härliga såg jag lägga händerna i kors, och människorna pekade finger åt dem och sade: se så onyttiga, de varken så säd eller göda svin. Många såg jag syssla från arla till serla, men deras själar voro tomma som nötskal utan kärna.

— Fader, här är mig gott att vara — jag känner lust att bikta mig.

Nu såg den gamle förskräckt ut.

— Ack jag är en olärd präst, vad råd kunde jag väl giva en ung Helig som du?

— Jag är ingen Helig — brast Giovanni ut. Jag vill det största, men beständigt lyktar det i smått. Komma fram är min åtrå, men jämt stötes jag tillbaka.

Eremiten, som uppmärksamt följt hans ord, sjönk i begrundande.

— Veta väl vi så nogsamt, vad som är stort och vad som är smått? Att vilja det största är redan gärning. Att tro sig misslyckas och vilja om igen är större gärning.

Giovanni ryckte otåligt på axlarna.

— Du sätter mig för högt. Jag begär framgång, icke mer än som mitt verk är till, men heller icke mindre. Så ser jag ske överallt, varför sker just mig orätt?

— Hm, sade gubben. Han teg och betraktade honom än nogare.

— Ja, ja, sade han slutligen, det är nu så att vägen löper i många krokar. Törhända leder dig ödmjukhetens oansenliga stig till — ja till storverket ville du väl helst höra, avklippte han och log illmarigt.

Giovanni log han ock, och i löjet låg lättnad.

— Du är en vis man, sade han.

— Jag har endast levat och är vorden gammal.

Gamlingen såg framför sig som i en syn.

— Gå vi icke som barn bland öden och skickelser? Allt efter vår skapnad i moderlivet se vi tingen och anamma lärdomen, vi växa utan att veta hur och en annan bereder vår framtid. Förmå vi väl annat än att uppriktigt leva som vi äro?

— Men slutet får då bli seger.

— Segra skall den uppriktige. Men att leva efter som vi sant äro, kan kräva offer min son.

Giovanni reste sig. Detta avbrott i hans ensamma liv hade verkat som solen om våren, krafter rörde sig i

honom, som om han fått en plötslig rikedom.

— Jag tackar dig, att jag vunnit en vän, sade han, ingen är ensammare än jag, och nu känner jag hoppet leva upp. — Men jag får gå hem, tillade han hastigt, lite förstrött — hem till mitt.

Han stod och lekte med kniven, som han icke släppt ur händerna och sade så, rakt på sak:

— Fader, jag ser här flera verktyg, eggjärn och träklubbor av olika slag, vågar jag bedja att få till låns gagna några?

— Förvisso, sade fader Paolo — så nämndes han. Han berättade nu, att han hade förnöjelse av att skära och hugga ut ord och även gestalter, och så dristade han sig att i gengäld bedja om en tjänst. I muren uppe på krönet eller i stenkumlen växte malört, och som han länge lidit av ett svårt ont och ej orkade stiga dit upp, frågade han, om Giovanni med det snaraste ville bringa honom örten.

Giovanni lovade det och de skildes åt i stor hjärtlighet.

*

En vecka försvann som en dröm. Då vinden en morgon förde upp till krönet det svaga ljudet av en tidigmässas klockor, föll kniven ur Giovannis hand. Var dagen månne helig? Han höll icke mer reda på tiden. Alla dagar ända ifrån gryningen hade han, som jagad av fruktan för avbrott, arbetat på sin nya bild. Hans pulsar slogo av en fröjd, som nästan blev till räddhåga.

För vad? Rådde han icke över sig själv? Ingen störde honom. Herdarnas nyfikenhet hade han delvis måst tillfredsställa, och till hans överraskning blevo de förtjusta över, att en helgonbild skulle se dagen. En som skulle uppställas och tillbedjas och komma många tillgodo. Så gåvo de honom ro.

För övrigt skulle det icke bekymrat honom hur de än tagit saken. Då kniven väl kommit i hans hand, blev allt förunderligt säkert. Här stod icke längre en dådlös skrymtare utan en, som gjorde skäl för sig och var värd att leva. Hans oros längtan hade nått sitt mål.

— Vadan då denna onödiga brådska? Han borde stilla sin själ.

Som han stod och med frånvarande blickar lyssnade till klockans maning, spratt han till.

Malörten ! Likt ett ord skrivet i flygsanden hade gubbens begäran utplånats ur hans minne, hur många dagar hade väl förflutit? Han visste det inte ens.

Med en dröjande blick på sitt verk bar han in det och lade det på sin bädd. Därpå letade han fram örten ur mossiga rämnor i muren, tog sin mantel och begav sig åstad nedåt sluttningen.

Men när han trädde inom riskojans dörr, såg han till sin bestörtning fader Paolo ligga röd och het på bädden.

— Gud sände dig min son, flämtade denne, jag är ganska krank vorden och ber dig om en tjänst — nej icke för mig själv, du glömde malörten, nå det var Guds skickelse. Jag har tillrett mig en annan dryck, vill Gud tillfrisknar jag eller ock kan ingen göra något därvid. — Men nätet här tillhör en viss Anselmo Ferraro, han är fattig med många barn, och jag vet, att han har stort behov av nätet. Jag ber dig därför att strax bära ned det till byn.

Giovanni sökte dölja sin häpna förvåning, sin olust, ja, förbittring. Avbryta arbetet, åter handla och vandla med obekanta människor, utsättas för nyfikenhet, kanske begabberi!

— Fader, stammade han — jag ville ju tjäna dig, men jag ser ut som en vildman, se hur skägg börjar växa

fram i ansiktet, kläderna är söndriga under den fläckiga manteln — ett ovärdigt sändebud bleve jag.

Gubben rörde sig oroligt.

— Käre, begiv dig av, för det hastar! Lätt finner du Anselmos hus.

Så fanns då ingenting annat att göra än att villfara den gamles önskan. Efter att ha burit in friskt vatten, slängde Giovanni det hoprullade fisknätet på ryggen.

Just som han skulle gå, kallade gubben honom tillbaka och viskade:

— Min son, du har mycket varit mig i tankarna, och jag tror: gäck och lev bland människor — för verkets skull.

Giovanni tumlade ut. Upprorisk i sinnet svängde han sig och sin besvärliga börda ned genom klyftor och utför branter, tills han dignade omkull på mossan.

Nå, bäst att låta förargelsen fara. En förlorad dag var väl ej hela världen.

Han låg och blundade och tänkte på bilden, han lämnat, och log segervisst. Han visste ett grand han ock om vad »verket» fordrade — men hur kunde åldringen känna till det? Vad menade han med sitt dunkla tal? Nej sannerligen. — *Människor* hade aldrig förhjälpt Giovanni snidare till något verk. Just nu behövde han vara ensam och fri, och han gav förnumstiga råd vad som flög och for. Så snart ett skilderi artade sig lyckosamt, vek alltid grubblet från hans själ. Att känna sig äga makt gjorde honom god och medlidsam, han såg människorna på ett stort avstånd och var lätt att förnöja. Den tunnaste kålsoppa svaldes glatt och varje läger var mjukt.

Varför unnade ödet honom då inte medgången?

Men allteftersom stigen blev lättsammare och havets sorl ljöd närmare, slog Giovanni ifrån sig vardagliga och oglada tankar. Färden fångade hans unga själ. Vinden tog i håret, som växt sig långt och föll gulaktigt rött kring den solbrynta halsen, ögonen blickade glansigt skarpa.

Vad de nu fingo i sikte var byn.

DEL III

KAP. XII.

Närmare inpå visade den sig emellertid icke vara någon vanlig by. Ingen egentlig gata skönjdes, utan husen lågo kringströdda på hällen med gavlar och väggar vända hur det fallit sig och så listigt hopkomna, att trappsteg och gångar boningarna emellan ofta utgjordes av klippan i sitt naturliga skick.

Mest voro de gjorda av stenar i alla möjliga storlekar och former, sammanhållna av lera, med små gluggar som man fått genom att behändigt här och där bryta ut eller överhoppa ett par stenar.

Giovanni stod och skuggade med handen för ögonen.

Över de vita boningarna ända ned till strandens båtskjul med utspända nät, över halvnakna barnkroppar, kravlande som skorpioner och kilande som ödlor upp och ned för hällarna, över ungersvenner i brokiga skynken skrikande till varandra genom havets sorl — lekte ett glitter av middagsljus på saltblått vatten, som bländade.

Han skalv av rörelse.

Kände han icke igen?

Kanske här också fanns en liten Pietro, ensam, förstådd av ingen, lik den andre Pietro en gång? Giovanni veknade ända till förvirring. Barndomsminnen döko upp, de brusade i takt med havets flod, som nu på sin höjdpunkt sköljde upp över land — vroko de väl undan små skepp med svällda segel, byggda i sanden?

*

Men han var dock ännu ung! För litet levde han i verkligheten. År tyngde honom ej, oupplevat var väl det mesta, vad kunde icke hända? Allt! Kände han icke blodet rinna snabbare och hetare genom sin hälsodruckna kropp? Så bekymra dig icke, Giovanni snidare, bered dig att taga emot framgången och lyckan!

Han log, han sjöng nästan i takt med vågornas dånande middagssång, där han sökte sig väg på de blanknötta klippstigarna, bespejad av hundrade ögon från gluggar och dörrar på glänt. Nakna bytingar trängde inpå, begabbade honom och ryckte i manteln, och då han skrattande värjde sig, togo de mordlystet upp stenar.

Han hade just hunnit till en liten port, utpekad som den rätta. I dörren stod, som väntande, en flicka och hotade de små satarna med så fruktansvärda ting, att de funno sig föranlåtna att släppa bytet. Men flickans viga tunga fortfor att löpa som den, som halkar utför en hal klippa och icke förmår hejda sig.

— Ja, de där otäcka Baggianis ungar, de är förstås avundsjuka för vi får främmande, och så ska jag säja Baggianis har ärvt brodern, fast Madonnan allena vet hur pass hederligt han förtjänte sin andel i fjolfisket — vi här säjer ju ingenting, men akta sej ska di, för jag kan få prästen på dem, jag — —

Ordsvallet upphörde med ett. Flickan blickade upp på Giovanni, som om hon först nu märkt, att han var en ung man med leende ögon, lite spefulla. Hon slog ned sina, korsade händerna på bröstet och bugade sig.

— Välkommen, Helige, sade hon med passande blygsamhet.

*

Kammaren, Giovanni visades in i, präglades av stor fattigdom, golvet utgjordes av själva berghällen, här och där låg kastat torkat gräs, om för att mildra hårdheten eller fylla sprickorna. Familjen stod högtidligt uppställd, och icke väl steg Giovanni fram, förrän stora och små rusade till för att kyssa hans hand. Det hjälpte ej, att han förskräckt drog sig tillbaka. Utan att förstå honom, nödgade man den ryktbare främlingen med makt att sitta ned. Hustrun befriade honom från nätet och förtalde omständligt, hur man redan uppifrån byn bådat dem vilken heder, som skulle vederfaras deras hus. En herde, på väg att stiga uppåt berget, hade igenkänt den Helige på krönet.

— Men gunås så visst, klagade hustrun bittert, vad ha väl vi att fägna en så upphöjd person med? Där borta ser du fisksoppan ryka — hade vi haft olja kunde vi stekt fisken, och hade vi haft kål, kunde vi kryddat soppan. Må du, högt ärade, anropa madonnan om att se till vårt elände.

Vad skulle Giovanni säga? Omöjligt var att förklara för dessa enfaldiga människor deras misstag, de skulle icke förstå, att han bedragit sig själv. Och för övrigt var det icke utan att deras vördnad väckte behagliga känslor.

Beträffande det lagade nätet, ett ganska stort och tålamodsprövande arbete, så tackade man knappt. Anselmo satt bara och suckade tungsint, och när han fick höra om Paolos illamående, blev hans tåliga ansikte mycket bekymrat, han korsade sig och mumlade: — Helgonen bevare honom. Vad hustrun, Antonia, beträffar, så

menade hon att det icke var för tidigt att arbetet äntligen blivit färdigt — gubben däruppe skulle ha något att göra, han hade det alldeles för bra. För övrigt såg kvinnan ut att ha åldrats tidigt. Fast hyn gulnat och mungiporna dragits ned som i stelnat missnöje, foro ögonen omkring helt unga i sin spejande vasshet, och handen slog till rappt, då någon av avkomman glömde att slå korstecknet, innan han sörplade i sig soppan. Såg man till anletets drag, var flickan, han mött, sin moders avbild. Uppenbarligen anfäktades familjen lika litet av glättighet som av tacksamhet. Men vem undrade på om torftigheten stämde till misslynthet? Giovannis hjärta vägrade att lägga något på sinnet, vare sig egna eller andras fel och brister. Han kände sig så underligt lätt i hågen, förväntansfull.

Ett stort medlidande måste han hysa för den unga dottern, Katarina, som nu gick omkring helt sedesamt stilla.

Det var nog så, att hon nyss därute blivit över hövan upprörd vid att se den »Helige» plågad. Giovanni borde i grunden anse sig hedrad av hennes hämndgiriga ord och grälsjuka miner. Allt var ju redan förbytt i blid ljuvlighet. Med större och större nöje betraktade han den nätta gestalten. I ett vithyllt ansikte satt näsan rak och bestämd, håret låg ramsvart i en flätad krans runt huvudet, en rad små tänder lyste som havets pärlor, och under långa ögonhår glindrade ögonen, ett grand oroligt, likt stjärnorna, men löftesrikt och lockande som de. Det blev honom mer och mer svårt att lösgöra blickarna från detta lilla kvinnoväsen. När hennes rörelser eller yttranden verkade behagliga, gladdes han, liksom befriad. Om vad hon sade eller gjorde stötte tillbaka, fann han upp skäl till hennes försvar.

Han reste sig för att göra uppbrott, men ombads att stanna över natten och intaga hustruns plats bredvid mannen i deras smala säng. Föredrog han utbyggnaden bakom huset, avsedd för åsnor, vilka dock, Gud hjälpe den fattige, aldrig kommit dit, så kunde nattläger iordningställas där.

Då spratt Giovannis hjärta till av en okänd lycka. Han sade sig, att han skulle såra det fattiga folkets känslor, om han nekade. Han sade sig, att det var mer än ovisst, om den sjuke Paolo önskade en nattvaktare i sin hydda, det liknade honom föga.

Och hur skulle Giovanni då bära sig åt? Svårt vore att i mörkret taga sig ända upp till krönet.

— För övrigt — tänkte han — unnar jag mig sannerligen själv att än en natt få somna in med havets sorl i mina ögon. Jag vill böja knä för madonnan utanför strandkapellet, jag vill tacka för att barndomens hotande ödesvåg avvärjts från mitt huvud, jag vill tacka för lille Pietros räddning.

— Räddning — till vad ändamål? Men Giovanni stötte tvivlet tillbaka i djupet, intet grubbel mer, nu ville han leva.

Och han tackade och antog erbjudandet av åsnestallet.

*

Klart var ju att Gud själv länkade händelsernas gång. Fast Katarina yrkade på att skulden var Giovannis.

Så här gick det till:

Husets folk hade redan insomnat, endast deras gäst dröjde kvar på baksidans stenhäll.

Här fanns ingenting i sikte utom den vida havsinskärningen. I långa vågsvall, likformigt och entonigt slog vattnet mot hällens fot. Därovan drevö nattskyarna och stjärnor blinkade fram. Längs stranden, buktande lik en månskära, glimmade ljus från fjärran fiskebyar. Utanför riddarborgarna på klipporna, som reste sig dunkla ur djupet, fladdrade oroligt det röda skenet från facklor som irrade hit och dit och i strimmig

återglans darrade i nattens mörka vatten. Högt upp i bergen flammade en eld plötsligt till och röken steg upp i den stilla aftonen, — kanske en vilsen nattvandrares bål.

Vindlös var kvällen, fredlig natten. Giovannis drömmar gingo vida. De gingo på stigar de aldrig beträtt, daggfriskt blommande stigar i en förklarad dager. Darrande och skygga vågade de sig in i lycksalighetens ljusa land. Fulla av ödmjukhet tyckte de sig trampa med allt för grova, allt för hårda fötter.

Ofattligt att de dristat sig hit, ty fanns väl något ovärdigare än det hjärta, där drömmarna föddes?

Då hördes plötsligt tysta fjät. Giovanni vände hastigt på huvudet och såg en skepnad glida om husgaveln till platsen, där han satt.

Det var Katarina, som uppgav ett litet förfärat ehuru dämpat rop och ville fly. Giovanni fattade i hennes tunika, om ofrivilligt eller ej gjorde han sig inte reda för. Senare påstod Katarina, att det var för att inte genom motstånd tilläventyrs väcka någon i huset och utsätta sig för hårdhänta bannor, som hon beslöt att ge vika.

Hon satte sig således bredvid honom och förklarade i ett andedrag, hur värmen i kammaren, där de alla sovo, drivit henne ut för att skaffa sig svalka. Hon hade varit alldeles viss på, att främlingen gått till sängs, ja, nog var det obegripligt, ett riktigt häxeri, men hon hade till och med hört dörren till åsneskjulet slås igen!

Leende hörde Giovanni orden utan att tänka på vad hon sade. Med flätan nerfallen och blicken outgrundlig i dunklet, såg hon så hjälplös ut, att han måste fatta hennes lilla hand och hålla den fast, ehuru han visste att det var orätt att så där begagna sig av hennes rädsla för strid och buller.

Hon låtsade emellertid om ingenting utan fortfor att prata munvigt.

— Den Helige kunde inte föreställa sig, hur hon längtade bort, i hela byn fanns ingen så fattig som de. Folk, som var rikare än det såg ut till, högmodades och föraktade dem, hemma kivades syskonen och skrek jämt på mat, fadern som ingenting förtjänade, han dugde ingenting till. Antonia grälade och fordrade arbete dagen i ände, — att bli gift vore inte tänkbart, var skulle hemgiften komma från? Nej, det enda hon kunde tänka på vore att bli tjänande Syster i Santa Maria, fast inte var det någonting att stå efter det heller, ett släpigt liv i underdånighet för nunnorna, som latade sig och hade goddagar. — Ack, om hon kunde bli *riktig nunna!* det var det bästa hon visste, hon tänkte på det dag och natt — men vilket kloster ville väl ta in en fattig flicka annat än som tjänande? Guld och ägodelar fordrades.

Här hejdade hon sig, såg ned, därpå upp igen, lade huvudet på sned med ett litet blygsamt leende.

— Eftersom hon nu alldeles av en händelse råkat träffa den Helige på krönet, så —

Ja se fader Paolo kunde hon ju anmoda, men han hade inte så stort anseende för helighet, att det lönade sig —

Annat vore om en så upphöjd person — om hon nu dristade sig? Månne den Helige ville fälla ett gott ord för henne hos abbedissan i Santa Maria! Eller kanske förmå någon rik borgare att skänka klostret det, som fordrades för att hon skulle bli mottagen?

Hon tysttnade, i spänd förbidan.

Länge förblev det så — tyst.

En för en kommo vågorna långsamt vandrande, slungades upp mot klippan, veko tillbaka, döko ned och begynte åter samma onyttiga lek. För Giovanni lät det som långa, tunga suckar, orden flöto in i böljeleken

och blevo likgiltiga och utomvarande som den. Han såg bara en liten gestalt med rak bestämd näsa i det nattskuggade ansiktet och tänder, som glimrade friska innanför röda läppar. Han tryckte handen, han höll i, hårdare, högre och högre svallade det inom honom:

— Även den ovärdigaste är det tillstatt att älska i tukt och ära, Gud bjuder att gifta sig, som är bättre än att brinna —

Han såg ned i hennes ögons svarta djup.

— Katarina Ferraro, sade han och förundrade sig vid att höra sin egen darrande stämma, jag är blott en ung man som syndat och sökt göra bot, men intet löfte har jag avlagt, jag är som andra män fri till att gå ut i världen. Nu frågar jag dig om du vill dela en främlings liv, tjäna hans hus och härska över hans hjärta?

Jag begär dig till hustru.

Bestört hade hon sökt vrida sin hand ur hans — nu ryckte hon den häftigt loss.

— Är du ingen riktig »Helig»?

Med en alldeles ny blick granskade hon hans söndriga mantel och slitna sandaler.

— Du ser då annars sådan ut.

Men i detsamma tycktes hon fångad av en tanke, såg i marken och yttrade långsamt:

— Jag förtalde ju, att jag ingen hemgift äger.

— Vad aktar jag på hemgift, allt mitt bliver ditt, allt ditt mitt, icke menar jag därmed guld och silver.

Då höjde hon huvudet i stor iver:

— Så är du då rik? Det händer att Helige ha jordagods och besittningar, och när du icke avlagt löfte, så har du dem måhända kvar?

Över lyckans solstig föll en lätt skugga.

Men inte finge hennes oerfarenhet göra honom ont i hjärtat, hon var ju ett barn —

Han log mot henne vemodigt.

— Jag är fattig, Katarina, fattigare än du. Icke ens hemvist äger jag.

— Nå det må jag säga, — och misslynt sköt hon ut sin mun, — många dumma svenner har jag hört tala, men den dummaste är du. Säg vad du menade nyss?

Ja, vad menade han?

Det föll fler skuggor över den friska stigen, där hans drömmar vandrat fjärilslätt. Nu följde han med blicken tungt en och samma böljas upphöjelse och förintelse. Hon var dock icke fullt så barnslig, som han trott.

Men han ville icke skåda med de gamla ögonen, han ville icke se. Hade icke på en enda dag år gått fram över hans själ?

Han bjöd harmen lägga sig till ro. Och han fylldes av mild och ljuvlig värme.

— Jag älskar dig Katarina, sade han stilla.

Hon öppnade munnen — men slöt den åter.

Kanske hon väntade, att han skulle säga mer. Då emellertid den fortsatta tystnaden blev obeveklig som ett sista ord, rynkade hon ögonbrynen och stirrade fundersamt. Så gjorde hon beslutsamt slut på tigandet.

— Du behagar också mig, du har ögon som tala och hår, som ingen annan har. Längre är du också än svennerna i byn och hemma trivs jag ej, jag har ingenting emot att taga dig till man.

Giovanni drog en lång, darrande suck. Vad skulle han väl gjort, om hon stött honom bort?

— Har du inte pengar till en åsna? började hon snabbt. Vi kan lasta fisk på den och sälja till lantgårdar och byar inåt landet, de finns, som blivit rika av den handeln.

Han satt och såg med sorgsna ögon på hennes ansikte, halvt dolt i skuggor.

— Jag har inga pengar, icke tror jag heller att jag förmår göra mig till en lyckosam krämare.

— Vad kan du då? avbröt hon otåligt.

— Jag kan bara snida bilder.

— Jaså — Hon var besviken, men fortsatte:

— Köper man inte de där bilderna?

Likt vågen, när månen glider ur skyarna på himlens fäste, glänser till, så lyste hans ansikte.

— Jo, jo — du Katarina skall bringa mig lyckan!

— Hysch, manade hon, de vaknar, kanske köper Santa Maria av dig, de ä rika — du kan tala vid Anselmo, men förtig, att vi mötts här i natt.

Och borta var hon.

*

Då Giovanni följande dag hunnit till eremitens koja, fann han Paolo liggande i själatåget. Utom sig av självförebråelser föll han på knä vid bädden. Men den gamle pekade med darrande fingrar:

— Där i kistan finns guld kvar — tag det och giv som dig bäst synes till de fattigaste, Anselmo skall ha sin andel.

— Fader, fader — avbröt Giovanni, ty han skalv av räddhåga att ej hinna bikta sig och undfå förlåtelse. — Kärleken till Anselmos dotter Katarina snärjde mitt hjärta och förmörkade mitt förstånd, så att jag i går icke återvände till dig. Du vet jag var aldrig löftesman, och jag tager henne till hustru, kan du välsigna mig, arme försumlige?

Den döende gav till ett rop, hans ögon vidgades onaturligt stora och stela, som ansträngde de sig att se. Han mumlade i brutna ordvändningar —

— Många och krokiga — verket är Guds verk — glöm ej — allt i hyddan är ditt — guldet skall du...

Så förstummade döden hans tunga. Han fullbordade aldrig sin mening. Giovanni låg länge böjd över bädden. Allt annat hade sopats bort ur sinnet, och han grät saknadens tunga gråt.

— Du har förlorat din bäste vän, talade hans hjärta — den som kunnat lära dig att gå rätt väg i din tvekande vilsenhet. Du är kanske själv skulden till att han gått bort. Allt som räcks dig i livet låter du gå dig ur händerna, aldrig består du provet.

Må jag icke låta kärleken också gå mig ur händerna, Paolo, Paolo —

*

Sedan nu eremiten, svept i ett silkesbroderat täcke, som man funnit i hyddan, en återstod säkert av forna rikedomar, burits av munkar från närmaste kloster utför branten, skaffade Giovanni en kista, där han i vackra slingor ristade ordet »Pax». Han hade stoppat på sig läderpungen med guldet och fröjdades över att kunna skaffa den döde frikostig själaringning och flera mässor.

Munkarna talade om för honom, att Paolo skulle ha blivit konstsven, men att han efter en svår kamp uppgivit tanken och försakat kallet, emedan det gjorde honom högfärdig och ogin mot människorna. Giovanni tackade för berättelsen och tog tankfullt avsked.

Före den sista uppstigningen till krönet ville han nu meddela Katarina eremitens sista vilja.

Han passade på om morgonen, när hon kom med sina krukor för att hämta vatten ur brunnen nära byn. För att ej bli störda, gingo de ett stycke längre bort.

Här förtalde han henne vad som tilldragit sig vid dödsbädden, upprepande ord för ord vad den gamle sagt. Katarina lyssnade med ögonen blanka av förvåning och stigande nöje. Och när Giovanni tystnade, slog hon samman händerna.

— En sådan girigbuk, som inte för länge sedan gav oss guldet! Då kunde vi minsann haft det annorlunda — Men vi ska inte lasta den döde, det medför olycka. Nu är det vi två som rår och glada dagar får vi — jag vet ett hus ovanom byn med åsnestall och...

— Men guldet är icke vårt, avbröt Giovanni. Hans ögonbryn rynkades. — Du har icke förstått mig rätt, Katarina, guldet skall ges till de fattiga.

Hennes ansikte purprades.

— Fattiga!? är inte vi fattiga?

— »Du må ge där dig bäst synes — Anselmo skall ha sin andel», så föllo Paolos ord. Följaktligen skall Anselmo ha en del. Vi två, Katarina, böra nöja oss med vad som i övrigt finnes i hyddan.

Hon stampade med den lilla foten i berget, ögonen glänste till i det rodnande ansiktet, hon hade aldrig varit så vacker.

— Jag hörde noga på dig: — »vad som finns här är ditt», sa fader Paolo — det är dina egna ord nyss.

— Ja, men efteråt tillade han: — »Guldet skall du». Det var hans sista ord. Lätt inser varje människa, att han därmed menade: guldet däremot är icke ditt.

— Så giv det till mig — en fattigare finner du näppeligen.

Något i detta träffade Giovannis förstånd. Han teg.

— Men du unnar icke mig en smula glädje, jag som har det så svårt, kom bara icke mer och säg, att du älskar mig!

Och hon tog upp krukan och låtsade vredgat skynda bort.

Det såg icke ut, som om Giovanni ämnade hindra henne, hans dystra blick tycktes vilja genomborra klippan, de stodo på.

Då slängde hon krukan ifrån sig och begynte gråta.

— Och fader Paolo, som var så god — säkert skulle han vända sig i kistan om han såg hur grym du är. Han klappade mig alltid på huvudet och sa: stackars Katarina, helgonen hjälpe dig i livet! Han var vår allra bästa vän — förstår du då icke, att han bara ville göra oss lyckliga? Kan vi väl köpa hus och åsna och mjöl och kläder för det andra skräpet i hyddan? hur ska vi då kunna gifta oss? En klok man skulle inse att han ändå aldrig kan veta säkert hur Paolo menade.

Det var sant! Giovanni skulle aldrig få visshet om Paolos yttersta vilja. Meningen var ofullbordad och han själv måste avsluta den efter eget skön.

Väl sade honom hans hjärta att guldet icke avsetts för Katarina och honom, men kunde icke Katarina göra anpsråk på att hennes tydning av gåtan var lika riktig? Måhända ändrade den döende mening, sedan han erfarit att de skulle gifta sig?

Plötsligt slog en tanke ned i Giovanni och tände liv och ljus. Han grep Katarinas hand.

— Jag har däruppe en bild, som jag tror skall lyckas. Nu ser jag intet orätt i att mottaga Paolos guld som lån till lämpligare verktyg, ja, även till hus och mjöl och vad som nödtorfteligen tarvas — samt sedan betala igen det med vad bilden kan giva i köpeskilling. Klostret tillhandlar sig den måhända.

— Säg *säkert,* inflikade Katarina och log mot honom sitt grannaste leende. — Giv hit guldet, skall jag ombestyra vad vi behöva.

Efter att ha tagit undan vad han ansåg att goda verktyg kunde kosta samt Anselmos andel, på vilken Katarina envist prutade, överlät Giovanni pungen till sin blivande hustru.

*

Redan före middagen var han uppe på krönet. Den väntande lyckan och längtan efter att återse verket hade gjort hans ben och armar starka som järn. På herdarna tänkte han med tacksamhet och litet vemod, det hade hänt så mycket sedan han såg dem sist. Han ville tacka dem för deras tjänster och ödmjukt bekänna sin egen ovärdighet som botövare.

Han gick strax in i hålan.

Synen, han mötte, kom honom att ropa högt. I stället för den halvfärdiga bilden lågo sönderhuggna stycken av trä nedtrampade i marken, sudlade av jord. Och då han i vrede sprang ut ur grottan såg han herdarna med stavarna lyfta som till anfall taga sig upp ur klyftan.

— Vad han I gjort, eländiga? hur dristade ni er att fördärva ett verk till Guds ära?

Men de svängde stavarna hotfullt och ropade som till en fiende:

— Du är ingen botövare, vi ha prövat dig, du fastar icke, alla dagar förtär du oljan och osten och låter dig ej nöja med brödet och vattnet. Du bär icke tagelskjorta, du gisslar dig icke med svåra gissel och bönerna för oss ber du icke högt nog, så att vi kan vara vissa om att undfå lönen för alla våra gåvor. Men prästen Paolos ärenden ränner du, han som talar kätterskt och ingalunda fastar, som han skulle — och belätet ditt liknade en

ond ande, och icke ett saligt helgon, därför sönderbröt vi det till Guds ära. Men dig tål vi inte längre på krönet, drag dina färde att vi i ditt ställe må få hit en sann botgörare.

*

När Giovanni sent på kvällen andtruten och våt av svett, öppnade dörren till Anselmos hus såg han familjen i ett tillstånd av vild hänryckning dansa kring grytan, där köttstycken summo bland kål och lök och utsände en retande doft. Men Giovanni ville ej sitta ned utan bad att genast få tala med Katarina.

Hon följde honom skrattande ut.

— Icke behöver du rädas så, du får mig gärna, det är redan uppgjort.

Giovanni andades tungt.

— Katarina, sade han mörkt — guldet du bevarar för vår räkning må du inte röra.

Och han förtalde herdarnas illdåd.

Hon svarade med hastiga ord, hennes ögon gnistrade som kattens i mörker.

Jaså, mer kunde man då icke förlita sig på hans ord! Nå då var det lyckligt att hon redan i dag avslutat köpet om huset och beställt säd — ja till och med fått gamla Giovanna, som var utfattig och krank, att åtaga sig hela målningen mot bara ett halvt mått säd. Även en åsna hade hon sett ut. En riktig tur att hela byn visste besked, så nu gick det inte att ändra något. — Men tacka ville hon för hans goda vilja.

Förfärad stirrade Giovanni på henne, tills vreden sprutade upp som en stråle ur hjärtat i ögonen och han lyfte handen som för att slå.

— Lätta din rättmätiga vrede, gör dig till hennes herre, hamrade det i honom, du, en ryktbar konstsven, som nedlåter sig att vistas bland denna djuriska hop —

Ryktbar? stenkastade narr! Om folk dömde sant? Om Giovanni snidaren i verkligheten icke förmådde återge det sköna han såg i det fula, om det onda aldrig kunde bli skönt? Icke första gången tvivlet grep honom... Vore då annat att göra än att ändra sin snidarsyn? Men till det fick han själv bli en annan. Ja visst. Icke högmodas, ej hård i sinnet... Se så liten och späd hon stod där, förskrämd av tystnaden.

Giovannis lyfta hand lades över hans ögon.

Det varade ett grand innan faran var förbi. Så vätte Katarina sina torra läppar med tungan och började varligt och inställsamt:

— Han begrep väl att när de blevo rika, kunde de lätteligen betala igen guldet. De skulle genast köpa åsnan, så att han kunde börja sälja fisk och säkert förtjäna mycket pengar, han som hade så gott förstånd. Sen skulle de i hela byns åsyn giva allmosor till gamla och kranka. Sörjde han månne över bilden, som de ludna vildarna huggit sönder? Han kunde väl göra fler! Eljest måste hon säga, att det inte vore mycket bevänt med hans skicklighet.

Hennes fintlighet liksom luktade sig fram på rätt spår. Giovanni var frestad att le. Han avtäckte sitt ansikte, det strålade i den månljusa kvällen av blidhet, där han lutade det tätt mot hennes.

— Du har rätt Katarina, låt oss börja ett nytt liv, du och jag samman.

Nå det lät sig höra. Hon drog en liten suck. Väl att inte längre behöva vara rädd, han såg stark ut och hade

visst seniga lemmar.

Men då hon bjöd honom stiga in och efter dagens omak styrka sig med den goda soppan — till och med ett mått vin fanns i huset — så aktade hon honom icke fullt så högt som förut.

KAP. XIII.

Giovanni steg ut genom den låga dörren till sitt hus och blev en stund stående omfluten av ottemorgonens svala halvdunkel. Då han hörde Katarinas steg gick han in i åsneskjulet vägg om vägg.

Katarina bar fisken, som hon i går kväll prutat sig till för halva priset av Anselmo. Håret hängde oredigt.

Medan de hjälptes åt att lasta säckarna på åsnan, foro hennes omornade ögon omkring. Hon stötte Giovanni i sidan.

— Se på Lionardo — han är redan vaken och slinker som en hal ål om knutarna, akta dig för honom.

Giovanni gjorde stora ögon och invände att Lionardo ju vore hans vän.

— Du är en narr, vem litar på sin vän! Senast i går frågade han hur stora klövjesäckar vår mula förmår bära, vem vet om han inte en natt kommer och stjäl den och sätter in sitt egna klena djur i stället. På vårt som är starkare lastar han hellre mjölet, han säljer i grannsta’n.

Giovanni måste le. Han ville säga något om Katarinas dåliga morgonlynne, men fann det klokast tiga. Hon fortsatte att pladdra surmulet:

— Undra må jag, hur många gånger jag skall behöva upprepa, att om någon frågar om fisken är frisk, så skall du låtsa stor uppriktighet och svara: — »Käre herre, inte annat jag vet. Den är fångad i gryningen, men dagen är varm, och öket har färdats långsamt på den knaggliga vägen och olyckan kan drabba den ärlige lika väl som skurken». Då blir du trodd, och ingen ställer dig sedermera till svars. Men i stället slår du ned ögonen och blir röd — ve mig, en dålig krämare är du. Baggianis skrattade i går åt, att jag ännu inte mäktat skaffa mig en broderad tunika och —

— Tig nu, stönade den stackars Giovanni.

Detta gjorde Katarina riktigt vaken och pigg.

— Nej förtälja dig skall jag, att sedan du inte längre är en Helig, tycker folk bara att du är löjlig. Kommer vi ihop för att nöta tiden med muntert snack, så talar du inte som vi andra, du ordar om vardagliga ting, som om det vore något märkvärdigt med dem. Du tror visst, att du är ansenligare än —

En pådrivande spösmäll ven i luften — dock utan att åsnan rörde sig ur fläcken.

— Slå honom, skrek Katarina, kan du inte slå ett ök en gång? Giv hit spöet.

Giovanni grep om hennes handled. Vreden sjönk, han kände endast medlidande.

— Av ondskans slag kommer aldrig gott, gack in, hustru.

Att låta befalla sig av slika menlösa ord kom icke ifråga. Katarina stod trotsigt kvar, tills han var ur sikte. Som vanligt undrade hon över, att han icke slog henne. Hon var sedan barndomen van vid att på gräl följde slag, och därmed var saken över. Outhärdligt om man inte finge visa misslynne, när man *var* misslynt. Hon talade som hon kände, hon. Han teg. Förstås för att han dolde på något. I början skrämde han henne — men

så såg det ut som om i stället *han* varit rädd för *henne*. Hon skrattade högt. Lustigt, då han kunde ha brutit sönder vart ben i hennes kropp; det enda, hon hade, var naglarna. Hon såg på dem, de hade varit hennes vapen förr mot Antonia, henne vågade man inte reta.

Hon gäspade, kliade sig lättjefullt på de nakna armarna, men dröjde på tröskeln, fängslad av vissa tankar.

— Giovanni kunde vara glad, som fått henne. Hon lagade hans kläder och hade kostat på ett stycke lärft till ny skjorta, rent höll hon i huset och lagade god mat. God mat hade hon längtat efter hela sitt liv. Ännu fick hon bara drömma om att äga ett tjänstehjon och själv sitta dagen i ända i dörren, i tunika med silverblommor och äta insyltade plommon, ja kanske ännu finare: rosenblad i honung — mitt för näsan på Baggianis. Ack, ack. Inte var Giovanni munter just. Den första dagen hade hon tyckt att han var rätt gladsint och kvick. Nå en vacker karl var han, hon yvdes hemligen över hans långa växt och solröda hår, fast hans högtidlighet tröttade. I alla fall var hon nu gift, och det skänkte henne emellanåt stort nöje. Ävenledes gladdes hon att veta Baggianis fula flickor sitta där och förgäves vända ut och in på ögonen för var sven, som gick förbi.

Inte såg Giovanni heller åt andra kvinnfolk — nå, han skulle bara vågat!

Hon gick in i kammaren och kastade sig på sängen. Hon njöt alltid några timmars skön slummer sedan Giovanni kommit åstad. Fetmat hade hon, och Michele sade henne häromdagen, att hon var vackrare än någonsin. Sådant kunde de snacka om nu, ja.

Åter dök den tanken upp, att Giovanni kunde vara henne otrogen, och hon skar tänder. Hon skulle minsann klösa ur ögonen på honom! Eller henne... den andra...

Om de bara bleve rika.

Hennes ögon granskade sömnigt de kalkvita väggarna, ett par klumpiga stolar, sängen med utskärningar och ett skåp av glattnött trä — förstås ett palats mot vad hon kom från. Men hon ämnade icke nöja sig. Först och främst ville hon ha sådana där gröna, äggrunda rutor, som man talade om, för gluggarna, vilka sannerligen släppte in all vind som fanns på havet.

Giovanni var då bra lätt att dra vid näsan!

Den där kvällen, då han kom nedfarande från krönet och ville ha pungen tillbaka, sa hon, att huset redan var köpt — inte var det sant! men han tvingade henne att säga så, för hur skulle det annars gått? Först morgonen efter hade hon listigt fått handeln avslutad med en lantman norrifrån, som legat sjuk — just här i sängen, — av längtan efter kullarna och efter floden, som han sade rann genom hans hembygd. Det hade hon sport i byn och genast tänkt: Den stollen kan du pruta med så mycket du vill, för han önskar återvända till sitt land!

Men vad hjälpte det, då Giovanni var oduglig. Fattiga köpare gav han varan för halva priset, hade maken sports? Åsnan måste kanske säljas. Giovanni fick förstås bära omkring saltad fisk på ryggen, men förtjänsten blev mindre.

Hon sträckte de bruna vackra armarna över huvudet och gäspade kraftigare. Och snart sov hon den obekymrades lugna sömn.

*

Under tiden skred Giovanni steg för steg med blickarna i marken. Han ledde åsnan på trampade stigar över kornåkrar och genom skogslundar, där fåglarna, långt borta från den försåtliga strandens giller och fällor, släppte lös ett riktigt oväsen av jubel i morgonväkten. Det eggade tankarna. Giovanni gick och språkade högt, ty ingen fanns i nejden, ännu glimmade nattdaggen klar över fälten.

— Känner du tomheten, Långöra, den vilda tomheten bland människorna? Ska vi passa på och fly från alltsammans uppåt bergen? Skärkniven bär vi på oss, alltid bär vi den på oss, ja, ja. Vet du av du, att vinstockarna förtorkas genom demonernas illistighet och att förtörnade helgon skickar maskar till fikonträden och sjukdom till olivbären? Han skrattade i vemodigt hån. Kan du inte se, att månen är en rund skiva, än gul än grön, som vandrar på himlen och är stor som en god ost, vad skulle den annars vara? Klippan — den är grå sten, vad är väl mer att säga om det? — — Vi försöker, Gråben, vi försöker vid alla helgon att pressa in vår fattiga själ under små människors mening! Men när det inte går, när den inte ryms i det lilla, då söker vi göra det lilla större för att få plats. Då söker vi göra pratet med grannen av större betydelse, rörde sig talet också bara om nyaste snittet på manteln, för till allt kan skönheten och förnuftet brukas.

Men då är det just kvinnorna på hällen knyta handen i sidan och skratta, skratta åt vår löjlighet. Allt vad vi säger är dem för starkt och de gäspa. Men gå vi bort ensamma, säger hon, vår egen kvinna: varför går du där mulen och ensam, du är högfärdig och det väcker förargelse.

— Nej gå på, stanna inte — vad är väl den galne Giovannis ord att lyssna till. Låt oss tåligt trampa livets stig.

Om vi inte skulle tåla oss? Om vi skulle slita oss loss ur fängslet? Vad håller oss fast? Är det ett par svarta ögon? Är det tänder lika havets pärlor, en kropp som evigt lockar — för att stöta bort så fort den icke själv begär?

Nej, ingenting av detta skulle längre förmå kvarhålla oss Men ser du, vi ha ett mål, och för att nå det måste vi bida, tåla. Icke knota när vi krökes, när vi böjes, när vi trampas.

Vad det gäller är att döda våra gamla tankar, våra gamla känslor, vår gamla människa, så att ur graven må kunna uppstå en ny människa — och ett nytt verk.

Verket som Gud icke längre står emot.

Den nya Kristus!

Hej raggiga Gråläder — se så, vik nu av som ett förnuftigt väsen. Framför huset där, nedanför krukorna på den låga muren — ack så ädla i formen — där får du rasta. Så hjälpe oss alla helgon att grundligt lura välaktade messer Giacomo di casa Massa.

För i botten av säcken är fisken helt visst skämd!

*

Katarina satt på sängkanten och klagade bittert:

— Inte nog med att åsnan fick säljas, inte nog med att hela byn gör sig lustig över säcken på din rygg, där den jämt kommer tillbaka, stinn av salta fisken, som ingen köper, nu vill du också ge allmosor till de spetälska otäckingarna uppe i skrevorna. Har någon sport slikt? En sådan toka jag var, som gifte mig med dig — jag hade varit vacker nog utan hemgift för en välbärgad man, det förstår jag sen det är för sent. Men du litar förstås på, att jag inte låter dem snudda vid min armbåge ens. Gör dig inte så säker! Begriper du inte att god föda bara förlänger de där uslingarnas liv, som ha bäst av att få dö.

Dovt ljöd det upprepade svaret:

— Guldet är inte vårt.

— Inte vårt! vånne du aldrig kommit ned till oss med nätet, då hade vi själva tagit oss upp till Paolo, och död eller levande, bara tagit guldet —

Giovanni höjde häftigt handen.

Nu skulle den falla, inte möjligt annat. Med sänkt huvud och en liten vällustig rysning inväntade Katarina slaget.

Men armen sjönk till Giovannis sida. Hon syntes honom plötsligt i ett fjärran, så förminskad, att vad hon sade ingenting betydde. Tvärs över svalget, som gapade mellan dem, stod han oåtkomlig, icke hövdes honom att då visa hårdhet.

— Katarina, sade han saktmodigt — att jag gav dig pungen var orätt, det inledde dig i frestelse. Att sedan herdarna förstörde bilden, som skulle betala igen vad vi lånat, var ävenledes min skull, ty jag bedrog dem.

Men den dödes vilja är helig.

Hans ord förtogo Katarinas häpnad över det uteblivna slaget. Just detta, att jämt nödgas förakta honom, gjorde henne hätskare.

— Några lurviga getaherdar i ludna skinn! du skulle ha slagit ihjäl dem — Men när du inte har annat att göra, så får du väl skära bilder. Om du bara kunde roa folk, så lossade de kanske på pungen. I går såg jag något, som knådats ihop av lera från floden därborta och skulle föreställa en apa, som loppade sig. Den var rätt lustig att se på och Baggianis gav två kopparmynt för den.

Utan svar gick Giovanni mot dörren.

*

Alltid visade sig Katarina till sist som den klokaste — det var hans plikt att sörja för deras utkomst. I ödmjukhet ville han använda sin färdighet till att frambringa en handelsvara, han hade ofta förr roat sig med att forma allehanda föremål i vax och lera, som han visste bereda så att den blev hållfast och smidig.

KAP. XIV.

I sanning vem kunde ha trott att lyckan så lätt skulle återvända till Giovannis hus, alltsammans gick som en lek. Folk voro förtjusta i hans små vrångbilder av djur och människor, stundom tyckte man sig till och med känna igen den eller den — på manteln — eller håret — och det var övermåttan förnöjeligt, man gissade och skrattade. Till slut trängdes hela byn på husets tröskel. När man ville, hade man minsann mynt tillräckligt.

Katarinas stolta belåtenhet gjorde henne en smula nedlåtande. Hon bakade russinkakor och köpte en ny tunika och nära var, att hon av krämaren tillhandlat sig insyltade rosenblad. Men det var hon ändå rädd skulle framkalla klander, hon hade ju tiden för sig. Mot Giovanni log hon varje kväll sitt blidaste leende och tålde hans kärleksbetygelser. Sedan han vunnit berömmelse, syntes han henne i ett helt annat ljus. Och där hon satt helt värdig i sin nya klänning på tröskeln, bredde hon ut sig i berättelser om hans underbara skicklighet.

— Se Giovanni är en konstsven, som till och med skurit ut människor och helgon, fast ingen i byn vet om det. Bara för sin gudsfruktans skull drog han sig undan lovorden och levde obemärkt bland herdarna på krönet, men de ha klent förstånd, och så ville de tvinga honom att piska sig som en botövare. Vad skulle han göra bot för? Han som är så god och förträfflig, som aldrig givit mig ett det minsta lilla slag! bättre vore minsann om vissa andra, som har anledning nog, övade lite bot —

När byfolket hörde att han var en konsterfaren, började man tala om att begagna sig av detta sällsynta tillfälle och förvärva åt kyrkan, som i jämförelse med stadens var rätt naken och arm, ett helgonbeläte med guld på kläderna. En och annan tänkte också i tysthet över, vad det kunde kosta att rent av få en bild av sin egen värda person.

Medan det nu i tysthet överlades i de mindre förmögnas hus, inträdde en dag i Giovannis kammare byns rikaste fiskhandlare.

Han hade icke velat låta andra gå sig i förväg, det förstod man. Och nu framställde han sin begäran till den fattige fiskmånglaren, som befunnits inneha en så överraskande färdighet. Det kom i ganska kort och befallande ton: han önskade få sitt beläte snidat i trä, det skulle sättas guld, mycket guld på mantelns bräm och färdigt skulle det vara till en viss dag.

Det var en man i sin krafts dagar. I hans djupt liggande ögon kunde glimma till något våldsamt hårt, fast den ostadiga munnen lät ana svaghet eller vekhet. Han ansågs för en vacker man men rätt farlig för sin ombytlighets skull. Giovanni hade ofta iakttagit honom och alltid med en viss uppmärksamhet, han tilltalade snidarsinnet. Nu betraktade han honom så noga, att svaret kom förstrött, nästan tveksamt.

— Ja, i trä hade han icke snidat här i byn, det tog en lång tid.

— Jag betalar dig vad tiden är värd, sade mannen kort. Hans lust steg med den andres obeslutsamhet. En så nödbuden man måste vara vad ryktet gav honom ut för att vara.

Giovanni framkastade:

— Även har jag ett sätt att skära på, som inte är likt andras.

— Lite förstår jag hur det går till att snida, ej heller vill jag ha mitt beläte likt andras, utan det skall vara likt *mig*. Jag aktar fira en fest på mitt lantgods för mina rika vänner och inbjuda själva sindacon och den förnämsta silkeskrämaren från staden, och då skall min bild ställas fram för mina gäster till beskådande.

Då ingenting mer fanns att invända, tackade Giovanni, och åtog sig den hedrande beställningen.

Nu blev det att skaffa mångahanda behövliga ting. Utom sig av stolthet och glädje, var Katarina honom på alla vis behjälplig.

Han stängde sig inne i en tom kammare i huset och förbjöd henne att insläppa någon människa. Och som hon icke var nyfiken på hur bilden kom till, endast den gav ära och mynt, villfor hon till punkt och pricka hans önskan.

Så blev han då än en gång allena med sin snidarkniv. Genast hade han gjort upp för sig, hur han ville skära bilden: den verklige mannen dold under den fagra ytan. Därför var det honom mest till behag att skapa fram belätet ur sin inre syn, ty han fruktade, att om han mer än nödigt fördjupade sig i mannens yttre drag, skulle den sanna verkligheten skymmas undan.

Det blev en tid av ogrumlad lycka, ty åter rönte han hur kraft strömmade ut av honom.

Då belätet äntligen fullbordats, kallade han på Katarina för att visa henne det.

Hon trädde fram till bordet och stirrade rätt likgiltigt.

— Ja, inte för jag förstår, sade hon, men detta beläte föreställer en ful åldring, och fiskhandlaren är vacker och inte gammal. Men ditt verk ser bastant och prydligt ut, och guldet på mantelbrämet är kostbart nog, det

behövs att han ger dig en vacker summa. Se’n ha inte vi mer med saken att göra.

Nu visste Giovanni ju att Katarina inte det ringaste förstod att bedöma värdet av ett konstverk — och likväl fick han strax en stöt i hjärtat, ett mörker för ögonen. Hade han varit övermodig? Hade han glömt vad som varit? Stod ödet på nytt utanför dörren till hans fattiga snidarverkstad och väntade på att få krossa honom — just för att han känt sig som en snidare av Guds nåde.

Omsorgsfullt svept i ett kläde bars belätet på själva festdagen till fiskhandlarens lanthus bortom byn.

Men redan följande dag kom det tillbaka. Den rike mannen lät hälsa, att han icke begärt ett främmande beläte utan sitt eget. Nu hade detta vidriga stycke trä fördärvat hans fest och gjort honom till spott och spe för sina förnämliga vänner. Egentligen skulle han utkräva böter för lidna skador av en person, som så litet insett sin egen oskicklighet, att han dristat sig att emottaga en beställning av byns främste medborgare. Men då han antog att en luggsliten månglare ingenting ägde att betala med, återsände han härmed i förakt det vederstyggliga verket.

Långt efter det budet avlägsnat sig, härskade dödstystnad i kammaren. Giovanni stod mitt på golvet, likblek. Katarina hade sjunkit ned på bänken, för första gången i sitt liv svarslös. Men till den grad retade henne fiskhandlarens beteende, att hon sökte samförstånd med Giovanni.

— Låt oss hämnas, ropade hon och slog i bänken. Hans folk brukar i daggryningen kasta ut näten bakom klippan nedanför kapellet, du kan utan våda i natt smyga dig ned till strandskjulet, där de ligga tillreds, och skära sönder dem.

Det såg ut som om Giovanni vaknat upp ur en dröm, han körde fingrarna genom håret och stirrade vilt som uppenbarade sig något för hans ögon i det tomma rummet.

— Herrans finger — Herrans finger — kan du icke se det Katarina? ropade han, och hans kropp skälvde. — Jag visste det redan.

— Visste du det? skrek hon och for upp.

Då log han, ett sorgset leende och talade till henne i ömma tonfall.

— Du den enda jag ägt i världen — låt oss hålla samman! Vad är det väl att vara fattig, vad är det att vara rik? Mjuk bädd och gästabudskost blir snabbt en vana, som ej längre skänker nöje. Men att tänka på livets öden som på något, som lyder himlens lagar, tröstar. Mitt hjärta, min skatt, tag vår lott som en del av världens höga gång, gråt över det om du vill — men som du gråter vid att höra den blinde Agapetus spela på sin flöjt i månljusa kvällar.

Katarina förhärdade dock sitt hjärta. Hon var kränkt över sitt tillbakastötta närmande och låtsades gäspa, utråkad.

— Vad dina förnumstiga ord trötta mig! Hur skulle något annat än hämnden kunna trösta en människa, som vet att hon förlorat ett så stort gott? Hade belätet lyckats, så levde vi nu muntra och trygga för mången god dag, med källaren full av ostar och rökt getkött och torkade druvor — ja måhända flaskor med gott vin — ack ack, när jag tänker på allt vill jag med mina naglar klösa någon fördärvad! Narr är du som inte begriper, att hela byn hädanefter kommer att skämmas över att de berömt dig.

Då förvandlades Giovanni. Hans sorg blev likt ett lejons, när det sörjer makans död.

— Kvinna, allt för länge har din låga själ fått kuva min, aldrig har du aktat mig som formare av bilder. För dig skall jag vara den lilla vanliga människan, lik dig själv, förslagen i köp, argsint när soppan bränner vid

grytans botten, en, som fryser ömkligt, när kölden kommer, och som sitter maktlös på baksidans tröskel, när det bränner sommarsol på hällen. — Aldrig såg du mig sådan jag vill vara, bara sådan, mitt kötts väsen tvingar mig att vara. Säga dig skall jag, att du är smått skuren men jag stort, och mitt lopp måste jag ha likt forsande strömmen, som bryter igenom bäckens dämmande småsten, fram — mot havet!

Redan innan det brast löst, hörde han skrattet. Han trotsade det med varje övermodigt ord ur sin sårade själ.

Och det kom — ja, vad det kom! Katarina lutade sig över bänken och skrattade, hon slog armarna om sängens stolpe och skrattade, slutligen kastade hon sig under fortsatt löje över sängen —

— Aldrig trodde jag, att du så kunde muntra en människa. — Sannerligen liknar du inte mannen därinne i sta'n, som av högfärd red så bredbent att alla måste vika till husväggen och ändå skrapade han deras lår. Men fast du själv vill leva som du vill, så unnar du inte andra att vara som de finner behag i — en egenkär narr är den store Giovanni !

Det blev åter tyst i kammaren. Giovanni stod och darrade efter sitt utbrott. Men så lyhörd var han bliven för sanningen, att han strax sade sig: — Hon har rätt, hon är en tuktomästare till sanningen mig av Gud given. I min själs avgrund bor rasande högmod, Gud kan icke annat än slå det ned. ödmjuka dig sjufalt, likasom du sjufalt höjt dig själv upp.

Han upprepade detta, tills hänförelse grep honom och han kastade huvudet tillbaka med ansiktet strålande av mildhet.

— Sant sade du o Katarina. Det höves mig fördragsamhet mot människor, som icke begära annat av mig, än vad jag begär av dem — att de skola behaga mig. Jag tackar dig.

Hon gitte icke ens sätta sig upp, betraktade honom blott ohöljt försmädligt. Nu var han det beskedliga djur, hon vant sig vid att kunna tämja. Dock behagade han henne bättre som lejonet, också om hon fruktade klorna. Men hur likgiltigt var icke allt mot fattigdomen, som åter grinade genom fönstret och hotade att komma in. Förbittrad begrov hon ansiktet i händerna och grät.

KAP. XV.

Allt för väl sannades Katarinas förutsägelser — människorna höllo sig borta från deras hus. Efter fiskhandlarens smädliga bud, som spritt sig i byn likt vådeld, blevo folk rädda att de begått en dumhet, då de köpt hans bilder och roats av dem. Några höllo sig väl också undan av fruktan för att råka i onåd hos den mäktige mannen.

*

Giovanni undvek att stanna i huset, han smög ut och vandrade längs stranden. Men helst uppe i bergen. Här slog han sig ned under någon kastanj. Bäst han så satt, knappt gittande tänka, kunde kniven komma fram. Han begynte på måfå tälja och forma, förkastade och tog i på nytt med större lust. Snart förde han upp andra verktyg och dolde dem i snåren. Han var rov för en besynnerlig föreställning, ville utröna, om han kunde forma efter sitt innersta snidarjag utan högmod. Han ville pröva sig själv.

Nöjd med detta beslut släppte han loss hela sin skaparlust, gjorde utkast i lera till bilder i trä, större och mäktigare än något han hitintills skapat. Men väl inne i arbetet greps han, allt efter som bildens sköna fulhet trädde fram, av trots mot detta, att han skulle sitta här och avlägga prov inför sig själv —, tills ingenting syntes honom av betydelse utom hans eget skapande. Himmel och helvete finge störta samman bara hans snidartanke tog rätt uttryck.

Då händerna av trötthet sjönko ned och han nyktrade till och besinnade vart det fört honom, ropade han högt och slungade lerfiguren misskundslöst i stenen. Han såg till att inte en enda bit levde kvar med sitt skälvande liv.

Vartill tjänade det väl att låta något leva? Likaväl kunde han döda själva fröet till verket, aldrig skulle ändå det vinna framgång, som vilade under domen.

Och dock hade Gud givit honom gåvan — vågade han underlåta att bruka den?

Ack han visste ju redan alltsammans. Väl för hundrade gången sade han sig det: snidarsynen måste förvandlas. Själen måste omvandlas. Den måste bli ny. Den måste fyllas av godhetens ljus.

En ny människa — en god människa, det verket var svårt.

Hans trötta ögon blickade på de sönderkrossade lerklumparna. Han viskade likt en, som talar i drömmen:

— Gör mig som ett vax i Dina mäktiga händer, att jag må bli Ditt verktyg.

*

Dagar och stunder ha förflutit.

Giovanni sitter där med kniven i hand.

— Människan Kristus, tänker han, Kristus frestad intill blods och som striden gjorde ful, Honom vore det förmätet att söka tolka i bild. Endast den Kristus som segrat, får ställas fram för allt folket. Endast Han kan tala till deras hjärta och förstånd, endast Han kan gripa.

En som är utom människorna, över människorna —

Men om Giovanni nu grepe sig an med en sådan gestalt, varifrån taga förebilden?

Hans tankar irrade runt bland kända anleten. När en människa övervann sig själv, när hon tillväxte i dygd, då skulle således hennes yttre också förvandlas? — — Men då skulle jag ju själv kunna förvandlas — jag skulle själv kunna bli förebilden!

Med denna tanke brännande i hjärtat kunde han icke sitta stilla, han måste löpa uppför berget.

Han ville fördubbla sitt tålamod, icke ett hårt ord till Katarina. Folket som han ringaktat, skulle han med ödmjuk mildhet tjäna!

Högre och högre förde honom hans fötter, till en kristallklar källa, som rann upp ur klipphällen.

Hit kom ingen för att hämta vatten, ingen gjorde sig besvär med att grumla den blanka spegeln. Giovannis hjärta klappade av spänning; vore det möjligt att de ringa segrar han redan vunnit, lämnat spår i hans ansikte?

Med en skygg blick, som spejade någon på honom, lutade han sig över vattnet.

Länge förblev han så, beskådande sig själv.

*

En lång tid förflöt. Katarinas förebråelser blevo allt tätare, hennes vredes tårar allt ymnigare.

— Hur menade Giovanni, att det här skulle sluta? Var han bliven en galman? Här slank han omkring knutarna med hakan på bröstet som en slagen ynkrygg. I stället för att se munter ut och låtsa som om fiskhandlaren vore en dumsing, som ingenting begrep, så stod misslyckandet riktigt skrivet på hans beskedliga fjäs. Om han tillverkade några riktigt roliga gubbar, kanske Michele kunde locka folk att köpa. Michele var en rask gosse, alla fann honom nöjsam och såg honom gärna i sitt hus. Han hade gjort Katarina många små tjänster, slätt hade hon stått sig utan honom!

Till allt detta lyssnade Giovanni med samma tålamodets blidhet, ja ju häftigare Katarina bannade, dess mer fick han öva sig i dygden, dess fastare framträdde för hans inre öga linjerna av den tilltänkta bilden, *den nya Kristus.* Tills han småningom knappt märkte ordlarmet, utan liksom vilade i sammanbiten hänförelse över det lidande, som tillfogades han gamla människa.

Han hade nu börjat utformandet av belätet. Giovanni brukade arbeta ganska mödosamt, men detta gick förunderligt lätt. Aldrig hade ett snidararbete med ringare svårighet växt fram under skärjärnet. Det kom som av sig själv. Inom kort tid skulle det vara fullbordat.

På vad som sedan månde ske, offrade han inga tankar.

En afton vid hemkomsten fanns icke Katarina tillstädes. Härden stod kall. Giovanni trodde, att hon fördröjt sig hos någon granne och gick ut igen.

Borta vid husen stod folk, som tisslade och viskade och pekade åt honom. Van vid att utgöra mål för giftiga tungor, slöt han ögonen.

Men nu kom några långsamt gående mot hans hus.

— God afton, sade de, det sticker upp blåst från nordväst, det blir förlig vind från land i kväll.

— Ja det blir väl så, mumlade Giovanni förstrött. Månne ni ha sett min kvinna? Måltiden är icke tillreds, och jag väntar hennes ankomst.

Män och kvinnor utbytte blickar.

— Vi sade dig, att vinden står från land i kväll, sade en, så du får väl vänta, till hon blåser från havet igen — och lite till. Katarina gav sig av med Michele, som seglade söderut för att uppköpa purpurkläde och muskot och kanel för stadskrämarens räkning. Han aktar icke återkomma före vintern.

Giovanni stirrade på dem utan att förstå.

— Katarina — vad menen I? Vad har väl hon med Michele och hans ärenden att skaffa?

Då skrattade de högt. En kvinna ropade: Han förärade henne en tunika av skir vävnad med silverblommor och en ask med förgyllda sötsaker. —

En annan inföll försmädligt:

— Nej, du kan väl inte tänka dig det onda, du som varit en Helig. Eljest finns ingen på stranden, som undgått att se, vart gången mellan dem båda bar hän.

Kanske de skrämdes av Giovannis vita ansikte, av hotet, som blixtrade till i hans ögon, ty en av männen tog nu allvarsammare till orda:

— Var har du haft dina tankar, eftersom du icke märkt hur Michele luskat omkring ditt hus? Det är synd om

dig, bildmakare, för du gör ingen något förnär, men bättre skulle du passat på kvinnan din. Dock är Micheles far rik, så du kan säkert utkräva höga böter mot det, att du utfäster dig att vid Micheles hemkomst skona honom till livet.

— Ja, tag du guldet, då vet du vad du har, ropade kvinnorna tröstande, för det får du lätt en bättre kvinna än Antonias dotter.

Det var gott, att folket pratade omkring Giovanni, och att Gud tillstadde hans hjärta att känna, att deras ord voro väl menade. Eljest vet ingen, vilken synd han kunde ha begått, där han stod stark och flammande i sin naturliga vrede.

Han förbannade havet, som för var stund bar båten med den trolösa kvinnan längre utom räckhåll för hans hämnande hand. Han förbannade den första stjärnan, som nu rann upp, blinkande oroligt mellan himmelens bristande kvällsskyar — liksom hennes ögon jagade om utan ärligt fäste för sina blickar. Han förbannade huset, som köpts på de fattigas bekostnad, kärlekens rus, som dövat hans själ, lyckan, som snärjt hans vilja. Nej, av honom skulle ingen köpa hans hämnd. Var fanns den åldrige? Han ville visa fadern den hand, som en gång komme att lysa röd av kvinnoskändarens och förrädarens, av hans sons blod ! Han ville visa honom sina händers senor och hårda hud — de som en gång kunde ha vräkt omkull en klocka av hård metall — den handen skulle nog veta träffa en Guds förbannade.

Hade Katarina sett honom, som han stod där i denna stund, så hade han månhända aldrig fått anledning att nedkalla himlens förbannelse över hav och land. Och fast folket vek undan för de blodsprängda ögonen, den lyfta näven och det rasande talet, så steg han i deras aktning. De gillade fullt hans vrede, ja, deras beundran stadfästes för vart hårt och rättvist ord.

Då föll plötsligt den knutna handen ned, hela gestalten sjönk ihop och blev liggande som en död massa.

Även detta fattade kvinnorna. De hade kanske bränts av svartsjukans mörka eld, men säkrare ändå hade kärlekens ångest frätt deras hjärta, tills såret blivit oläkligt.

De läto honom ligga i fred med sin grymma plåga, de gingo bort och klappret av deras skor mot hällen förnams ej mer. Ungdomen, som hela tiden obekymrat dansat mellan husen, lätt och smidigt som på blanka golvrutor, — flickorna först med handen i sidan, gossarna efter, knäppande med fingrarna, den röda mössans tofs dinglande om örat — nu hörde de upp, skildes åt i klang av skratt och gingo var till sitt. Ropen utåt sjön dogo bort. Sist tystnade ock Agapetus flöjt någonstädes ifrån kölen av en upp och nedvänd båt på stranden. Allas dörrar slogos igen. En strimma av havet lyste långt ute. Så föll natten helt.

Blott stjärnan, som förbannats, glimmade från mörka fästet ihärdigt över den orörliga kroppen, ännu sammansjunken så, som den fallit på tröskelhällen.

Timme gick efter timme. Plötsligt lyfte Giovanni sitt ansikte, åldrat av smärtan, och såg mot himlen. Då han varsnade stjärnan, vände han blicken bort och gick in i huset för att taga vad som fanns kvar av guldet. Han trevade på skåpets hylla, där pungen hade sin plats och fann den — tom.

Ånyo gick han ut och satte sig under natthimlen med dess enda stora stjärna. Han undvek den icke längre. Vem vore väl han, som vågade förbanna?

Slutligen föll tung sömn över honom, tills han i soluppgången ryste av köld, vaknade och gick in och letade fram ett stycke bröd och lök, det enda som fanns kvar av deras förråd, vilket ännu igår varit rätt ansenligt.

Nå, detta var hennes. Giovanni hade ju föga kunnat bidraga till att giva ihenne, vad hennes hjärta åstundat.

Men de fattigas guld!

Han borde dock ej ha väntat sig annat. Hon förstod ju icke dödens helighet. Hennes själ var stängd för sanningen. Ack, sorg kunde detta framkalla, medlidande och sorg — men vrede?

Han försökte tänka.

Honom ålåg nu att gottgöra, vad de båda brutit. Så fort bilden blev färdig, ämnade han sälja huset med dess bohag. Vad som brast skulle den nya Kristus inbringa, till den funne han säkert en köpare.

Han föll ned framför madonnabilden i väggens nisch. Befriande strömmade tårarna, och han bad för Katarinas vilsegångna själ.

När han steg upp, låg frid kring munnen, den smärtan sammandragit som i kramp. Han tog krukan och gav sig av för att hämta vatten.

Så bländande hade solen aldrig lyst över de små husen på hällen, det stod salt lukt från sjön och näten därnere blänkte mot sanden, överallt var folk i rörelse, sjöng och ropade — som om intet hänt. I varje ögonblick väntade Giovanni att få se en liten sirlig gestalt skrida fram, med den korta näsan i vädret, tänderna glimmande mellan halvöppna läppar, ögonen outgrundliga som brunnens vatten —

Om hon verkligen komme så en dag, vart skulle hon då taga vägen? Om Michele tröttnade och den gamle körde henne på porten — och förvisso skulle detta inträffa — vart skulle hon väl fly?

Icke till Anselmo, där Antonia skulle slå henne fördärvad.

Sannerligen, funnes en armare än hon? Hur kunde Giovanni tänka på att beröva henne det hem, hon själv tillrett åt sig? När hon en gång övergåves av sin förförare, stode hon som den fattigaste och hjälplösaste av alla — hade Giovanni rätt att fråntaga henne det, som just var avsett för de armaste?

Nej, han finge icke sälja huset. Det måste finnas kvar för hennes räkning. Han ville bedja en ärlig och rättskaffens fiskare att förvara egendomen, tills tiden vore inne samt själv begiva sig ut på vandring och uppsöka nödlidande.

Under det Giovanni med raska steg nalkades brunnen tycktes honom hans hjärta likt en sång skönt sammanklingande med hjärnans tankar.

Då skar plötsligt en främmande ton in. Ju mer han sökte undertrycka den, dess gällare skorrade den.

— Slikt ädelmod har ingen visat —

Han ruskade på huvudet som för att skaka bort tankarna, ökade farten, sprang, klättrade, snavade. Heliga Jungfru, bistå, var befann han sig? Långt förbi brunnen! Skydde icke högmodsdjävulen ens ett blödande hjärta, som sökte läkedom hos Gud?

Maktlös föll han ned tätt vid källan.

I hans pinade huvud snurrade det runt. Än grep minnet av vad som timat likt skarpa klor om hjärterötterna, än lyste genom sorgens och skammens mörker ett nytt hopp — snidarkonsten !

Den fanns dock kvar.

I sanning, han hade gjort mer än nog för Katarina och därtill förlät han henne nu. Hjälplös var hon i sin stackars själ, värnlös i sin förhärdelse —

— Men borde han icke just därför ha skyddat henne, burit henne? Hennes åtrå efter pynt och glitter, hennes klagan — aldrig hade han frågat efter det, han hade blott tänkt på sin egen åtrå. Till och med hans tålamod med henne tjänade hans egna syften. Han ville bli dygdigare och dygdigare för att muta Gud till att giva honom framgång med sitt snidarskap!

– – Snidarskapet — Men då var ju själva skaparlustan människans fiende?

Han lyfte häftigt sina knäppta händer mot himlen och bad:

— Förinta då den lustan!

Han tillbad utan ord. Småningom slappades andakten, och hans huvud föll mot källans rand. Ett stort svaghetens välbefinnande genomströmmade hans varelse. Han tänkte icke längre, han drömde. Och strax voro demonerna redo.

— Ditt mått av dygder är nu fullt. Av omsorg om din själs välfärd är du beredd att offra dess högsta fröjd, du har motstått djävulens listigaste anlopp. Förvisso står nu Guds märke på din panna och Hans frids glans i ditt öga, giv akt.

Och fast Giovanni högljutt kved över att icke bli sin gamla människa kvitt, stod han icke emot — han böjde sig över källan. Medan hans ande strävade att höja sig i ödmjuk bön, spejade han girigt efter vad verkan det skulle ha i hans härjade anlete, vars skygga ögon liksom tiggde om försköning.

Plötsligt slöt han dem, fattad av självåskådandets äckel, men han förblev orörligt liggande, med hjärnan ansträngt famlande efter intryck.

KAP. XVI.

Om en kort tid var belätet färdigt, och Giovanni överlät omsorgen om huset till den redbara fiskaren, som dyrt lovade att — när Katarina blev hemlös och värnlös — återställa till henne ägodelarna. Skulle hon aldrig behöva taga sin tillflykt till det, som varit, utfäste sig mannen att efter en viss tid sälja huset och giva penningarna till de fattigaste.

Därpå köpte Giovanni för de slantar han hade kvar, bröd och citroner, ty att finna vatten var ofta osäkert, stoppade skärjärnet i fickan och höljde den fullbordade bilden i ett kläde. I stället för manteln, som var tunn och sliten, iklädde han sig Paolos grova och varma kåpa, innanför vilken verket doldes och var så redo att vandra.

Men folket som sport hans gärning flockades kring huset under högljutt ogillande. Några skrattade, en ropade: Skänk mig din hydda, jag är en arm tiggare, täckt av sårnader! Högljuddast löd kvinnornas hån:

— Vad är du för en ynkrygg, som bär hornen, slinkan förärat dig, som vore de en festkrans! Ska du belöna otukten i stället för att hämnas skammen? Se själva solen drar sig av blygsel in i skyn !

Giovanni stod på hällen. Hans höga gestalt räckte över mängden, ljust svallade håret nedåt axlarna, och hans ögon blickade milt ut över den retade hopen. Bakom männens röda mössor och bruna kroppar, bortom kvinnornas svarta ögon, blixtrande i hot och deras nakna armar, som sträcktes och deras knutna händer, som vädjade till hans mannamod och hämndbegär, vaggade havet oändligt blått, hans barndoms hav.

Han förstod dem alla — och han älskade dem. Han kände det i denna stund.

— Vänner, talade han, Gud säger till mig: Din är skulden till kvinnans synd. Du aktade icke på hennes önskningar, du stötte henne stundom bort, ty i ditt övermod fann du dig vara en övermåttan stor man.

Ytterligare säger Gud till mig: Icke heller mot dina grannar har du handlat som du borde. Ditt hjärta var aldrig ödmjukt, du gick i högfärdiga tankar. Genom en så syndig människa vill Jag ingalunda hämnas, säger Gud. Och nu beder jag Eder: Varen barmhärtiga mot den vilsegångna, så skall Gud välsigna Eder. Låten mig tacka Eder och draga bort.

Då stillades deras harm och de sade till varandra:

— Se, hans anlete skiner, som om han åter blivit en Helig — må han fara i frid.

Och med ett fastare tag om Kristusbilden under kappan skred Giovanni genom den mumlande skaran och tog utan särskilt mål vägen norrut.

*

Han gick över blommande ängar med ljuvliga frukträd, där gräset växt sig så högt, att den röda och vita fruktblommen tycktes simma över vaggande strån. Alltjämt bar det sakta uppåt.

Här och där skymtade furstars och rikemäns sommarställen, så inbäddade, att på avstånd endast röda tegeltak eller krönet av någon vit marmorfasad eller ett lågt torn stack upp mellan löv och hundrafärgade blomster. Havets mäktiga sorl avtog, biens surrande ljöd starkare, alla söta dofter stego vandraren åt huvudet. Han fortsatte att skrida och skrida uppför — vart styrde han kosan? Han visste det ju icke. Slutligen befann han sig på en höjd, där havet åter glimmade fram, oändligt långt borta, mellan grenarna på ett åldrigt träd. Här satte han sig. Huvudet brände, tungan brände, av yrsel måste han stödja sig mot stammen och sluta de glödheta ögonen.

Det var som om allting lösts upp i solens middagstimma — en namnlös fasa som om själen utlämnats i dödsfiendens våld.

Han föll ned på marken.

När han åter kom till medvetande, låg natt och svalka över jorden. Han urskilde dunkelt en byggnad, vacklade dit och såg att det var ett övergivet getskjul. Efter att ha krupit in, lade han Kristusbilden bredvid sig, sög saften av en citron, ty han törstade, svepte kåpan om sig och föll på nytt i dvala.

Och dvalans natt blev lång.

— I blommande lustgårdar med sjungande änglar. Som vad det led visade sig vara små grinande demoner i sköna livrockar och spetsiga skor, som myllrade fram ur mörka hålor. När han slog efter dem, mångdubblades de och begynte dansa otuktiga danser framför nakna kvinnor, utsträckta på blomängen. — I sin yrsel bad och ropade han. Och till svar kommo slemmiga ödlor slingrande ned för fuktdrypande väggar.

En morgon vaknade Giovanni till sans och tog sig ut ur skjulet.

Solen höjde sig över östra kullarna, fåglarna jublade i det åldriga trädet, fjärran blinkade havet genom löven och luften var underbart ren. Giovanni blev stående med sina utmärglade händer i kors över bröstet och viskade med svag stämma:

— Jag tackar Dig, Gud, att jag åter ser ljuset lysa över den förnuftiga verkligheten.

Av det förflutna skymtade endast skuggor. Men hungern rasade i inälvorna. Med citronerna hade han väl någorlunda släckt sin törst, men brödet som hårdnat, fick han krossa med stenar och stillade så värsta kvalen En och annan god ört hittades, men klart var, att han, så fort benen buro honom, måste uppsöka människor.

Han tog sina tillhörigheter och begynte steg för steg gå framåt alltjämt i riktning mot norr. Middagssolen brände ej fullt så hett, därav slöt han, att sjukdomen varat länge.

Här och där innanför lantgårdarnas låga murar såg han redan mognade frukter och fick tillstånd att plocka från de grenar, som hängde utöver. Även brödkanter, en knippa lök, ja ett och annat hönsben tillkastade man den utsvultne gudsmannen med det röda håret tovande sig som ris om ett vitgult ansikte. Hans ödmjuka tacksamhet tillförsäkrade honom också nattläger. Småningom växte krafterna, och han förmådde vandra snabbare.

En dag, då han drog in i en by, som egentligen bestod blott av ett litet torg med kyrkan och de förnämsta boningarna, såg han mycket folk samlat. Utan att väcka uppmärksamhet i den allmänna uppståndelsen satte han sig på kapellets trappa och upptäckte mitt i folkskaran en mager ung man med brinnande ögon, till synes en vallfärdande främling, stå och tala under häftiga åtbörder:

— Dömen själva, om icke rätt vederfares den staden, — ropades. Först utverkar dess gudlösa konstsvenner, att man uppställer på torget den i jorden hittade hedniska gudinnan, och när sedan ryktet om pestens annalkande når dit, så slå borgarna det skamlösa marmorbelätet i stycken och gräver ned skärvorna på grannstadens område. Visserligen var det fiender, men även sina fiender bör man i viss mån undvika att skada. Och nu rasar farsoten som ingenstädes i den sköna staden, som har både biskop och höga herrar och en dôme med den Heliga Jungfrun på högaltaret, målad säges det av madonnan själv, samt ett fordom oansenligt kloster, där Gud, som icke ser till ringheten, behagat göra ett stort under. Men folket har övergivit det fattiga klostret, som kallas San Spirito, och tillbeder på annat håll. Och så ha helgonen utlämnat staden att förgås. Som Roms minnesmärken, så skall den en dag falla ihop till en grushög.

— Roma! Roma! böka inte svinen bland dravel i dina helgonsarkofager och bjuder inte månglaren ut sina fiskar på alabasterskivor, där fordom kvinnor speglat sin syndiga skönhet! — Ljuger jag, ljuger jag? Nej, jag säger eder, att tiggare låta sin orenlighet på socklar som burit tyranners och kejsares marmorbeläten, och att slaktare bryna sina knivar på störtade gudars näsor. Så varder ock din ändalykt, du stad med tinnar och torn, som försmår det av Gud själv utvalda och löper efter egna lustar. Därför frukten Eder, o människor, och bereden Eder i tid, I bymän, att olyckan må avvändas från edra dörrar.

Allt folket slog sig för sitt bröst och ropade högt. Den vallfärdande botpredikanten drog sina färde, och hopen skingrades. En och annan kastade blickar på den bleke tiggarklerken på kyrkans trappsteg och mjukare i hjärtat av tanken på döden, tillkastade man honom småmynt eller lopp in i huset och kom ut med en skål soppa, ty det var vid middagstiden.

Länge satt Giovanni med hakan vilande på bröstet och Kristusbilden tryckt mot hjärtat. När han gick ut ur byn var det med fasta steg och blicken stadigt riktad framåt, likt en, som äger ett mål och fattat sitt beslut att nå det, alla hinder till trots.

Dag lades till dag och natt till natt. Alltjämt bar vägen mot norr. Landskapet blev vresigare, ängarna magrare, cypresserna mindre, pinierna glesare och trädgårdarna sällsyntare. I dalarna växte körsbär och aprikoser och fikon, men längre uppåt togo skogshagarna vid — sedan sandiga åsar med buskar och kastanjer. Slutligen varsnade Giovanni vid synranden den stora skogen.

Då visste han, att han var på rätt väg. Han satte sig med armbågarna på de uppdragna knäna, pannan i handen och försjönk i tankar.

Den stora skogen, som sträckte sig ända inpå staden, och som ingen sedan urminnes tider vågat röra av fruktan för vindarna från havet! Man menade, att dessa då skulle släppas lösa och fara in över husen och förgöra folket. Här hade han, bortjagad med hån och stenar, irrat om på stigarna — för hur länge sedan?

Sekler, om han dömde efter vad hans själ genomlevat, ehuru ena handens fingrar räckte till för att räkna åren. Skulle han kännas igen? Möjligt. Troligare var dock, att man för den stora skräckens skull icke gitte lägga märke till en fattig klerk. Fader Paolos grova kåpa kom honom bättre till gagn än han förmodat.

Han vecklade Kristusbilden ur klädet och betraktade den — nästan för första gången sedan den fullbordats. Han erfor ingen glädje i hjärtat, men han skydde att nagelfara detta verk — *Guds* verk. Han hade dolt sin ära i Guds ära. Så vitt han insett hade han sökt utföra bilden till Guds välbehag, icke efter sitt eget naturliga snidarbegär, som visat sig stå under förbannelsen.

Medan botpredikanten talat, hade han fattat sitt beslut att gå till den olyckliga staden och uppställa bilden mitt bland folket till hugsvalelse i deras nöd. I stället för förgängligt guld skulle Giovanni skänka de elända himmelsk tröst. Vem visste, kanske belätet rent av finge makt också till att hela kroppen! Han skulle bära det på lyfta armar ut till San Spirito vid floden, och borgarna skulle komma farande och falla ned och tillbedja — icke hans, snidarens, nej nej utan den av Gud ingivna skapelsen. Den skulle alla förstå.

Hade det icke mer och mer uppenbarats för Giovanni, att *En annan Hand fört skärkniven?*

Här var undret.

Han fortsatte vägen mot skogen. En surögd käring stod utanför sin koja och krossade kastanjer till mjöl.

— Vad tager väl dig, som löper så stor fara i möte, mumlade hon buttert. Vänd ditt ansikte dit, där du kommit ifrån, gudsman — månens horn står i norr.

Giovannis insjunkna ögon logo emot henne.

— Mig händer intet ont, goda kvinna, jag bjuder dig Guds frid.

Och han trängde in i skogen.

Ett par kvinnor med barn på armen och ägodelar lastade på åsnor, togo sig snyftande fram på stigarna. En riddare kom sättande på sin springare, svor och förbannade. Längre bort såg han en man på en mula och igenkände en av stadens konstsvenner. Denne tillkastade vandraren ett skämtsamt ord.

— Spatserar du rätt in i fördömelsen? Nåja, I munkar därinne förstå att göra det drägligt nog för er.

Efter att ha gått ytterligare en lång stund, förundrande sig över att han mötte så få flyktingar, hörde Giovanni yxhugg eka. Skogen hade glesnat och något skymtade långt framme — det var ju stadsmuren! Han skyndade närmare och stötte på dåligt klädda män, som i sitt anletes svett fällde trän. Förvånad sporde vandraren om orsaken.

— Jo, de höga herrarna hade funnit på att det vore bättre att släppa in havets vindar än att dö av pest som hundarna. Ja, några av de lärda menade, att vindarna till och med skulle förjaga soten.

— Och så vart vi befallda till detta hårda arbete. — Månn tro det finns många träd kvar? sporde männen ängsligt.

Giovanni greps av medlidande och delade rundligt med sig av morgonkosten, han fått av en lantman. De utmagrade drängarna kastade sig girigt över osten och kornbrödet, och medan käkarna tuggade, mumlade de att det värsta vore att sjukdomen höll på att ta slut. Dödgrävarna hade inte tio lik om dagen att stoppa ner. Och här måste man nu slita sig fördärvad för ingenting.

Giovannis hjärta begynte våldsamt klappa — kom även han försent?

Han klev skyndsamt över avhuggna stubbar och befann sig framför stadens port i söder.

KAP. XVII.

Porten stod på vid gavel. Ingen väktare fanns på muren. Allt var stilla tyst. Giovanni drog kapuschongen över huvudet och gick genom det höga valvet in i staden. Icke en människa sågs till. Än hade husen tillbommats, som för fiendehärar, än stodo de öppna och övergivna. Klappret av främlingens sandaler genljöd i hela kvarteret. Van vid havets och ängarnas friska dofter kände Giovanni med vämjelse stanken, som tycktes stå stilla i luften. Vid vart steg fick han väja för kadaver av hundar och svin. Orenligheten låg hopad vid husen och med förruttnelsen blandades ångor från rökelse och mysk. Småningom uppfångade örat ljud — en klockas ideliga, ideliga ringande. Det kom icke från kyrkornas kupoler, nej övarallt hördes det entoniga pinglet. Nu förnams skrin, avlägset och dämpat, inifrån husens väggar, ja, ja! Hans fot stötte mot något; en död människa, men i vilket tillstånd! Han hann knappt gå ur vägen, förrän pinglet var där alldeles inpå. Upp ur gränden dök en präst, som med ena handen höll en duk instoppad i näsan och med den andra oupphörligt svängande klockan. Bakom honom buro likdrängar en bår. De stapplade fram druckna och dödströtta, slungade ett rep om liket och vräkte kroppen upp på båren, varefter klockan fortsatte gatan utefter, manande folk i husen att komma med sina döda, att släppa ifrån sig sina kära.

Kanske gömde man dem hellre än att på detta förskräckliga sätt låta dem vigas till döden —

Småningom urskildes allt flere ljud. Mitt igenom döendes hemska rop skar citterspel — flöjtlåt — ja, dansandes tunga tramp. Skälvande slank Giovanni ned i en gata, där nunneklostrets höga bakmur sköt upp. En liten, eljest tillbommad dörr stod på glänt. Höga skratt och lystna rop trängde ut.

— Stigmän, som begagna sig av stadens olycka, tänkte Giovanni och skyndade in på klostergården.

Men vad han varsnade kom hans ögon att spärras upp av fasa och hans knän att svikta.

Mellan gångens pelare jagade nakna munkar — gripande som hednafauner efter nunnornas halvt blottade kroppar — Man dansade — rasade — ur de heta blickarna, de lättfärdiga åthävorna, lyste helvetesglöd.

Giovanni sprang tillbaka och föll på knä utanför muren, han tryckte bilden under kappan intill sig, bedja kunde han ej, han mumlade i en känsla av att jord och himmel störtat samman.

Strax därpå kom han in på huvudgatan, på vars backkrön dômen glänste. Mellan alla de utdöda husen gick han fattad av omätlig sorgsenhet. Vem begärde väl tröst och hugsvalelse? Olyckan och nöden hade gjort människorna hårda och lastbara intill vanvett — —

Plötsligt fick han se Ambrogio, målaren, sitta utanför ett adelshus på knektarnas stenbänk. Som alltid klädd i sin barett med fjäder och den pälsbrämade axelkappan fäst med sköna spännen. Han låg vårdslöst stödd mot väggen, och luktade på ett knippe örter. Skornas skarpa spetsar voro långt framsträckta och en vinbägare lyste i solstrimman, som föll ned.

Då Giovanni kom inpå, tog målaren luktkvasten från näsan och yttrade på sitt gamla spefulla sätt:

— Vem är du, som befolkar staden i denna glada timma? Du är svårt dammig, och staven sticker fram ur kåpan. — Nåja, i denna lyckliga stad må du veta, att gudsmännen äntligen funnit ut, att livet är värt att leva.

Giovanni satte sig på bänken.

— Värt att leva är livet alltid — Guds frid, Ambrogio.

— Jaså, du känner mig, munk — nå vad har väl det för betydelse längre? Mig själv ger det leda att känna

hela världen. Men då det var länge sedan jag hörde min egen röst, kan jag så gärna tala med dig som med någon annan — att du väl inte förstår mig är av mindre vikt. Ser du, jag pinas av, att ingenting är nytt för mig. Nyss försökte jag tänka på helgonens liv, på knektarna härinne i hallen, som hållas instängda för att deras herrar rädas för att insläppa stadens besudlade luft i sitt hus — även er munkar erinrade jag mig — och jag tyckte mig intill leda känna var tanke, som kan knytas vid alla dessa tillvarons former. Världen är sannerligen bliven mig likgiltig. Jag har tömt livets dryck till sista droppen, älskat kvinnor och vin, och med nöje läst min Tacitus och min Ovidius. Men fast jag skämtat med livet, låg i min gärning allvar. Må så lågan bränna ned i ljusastaken.

Giovannis huvud svindlade — hur väl han igenkände detta tal ! Ovillkorligen drogs han med.

— Du gick med vinden, du Ambrogio, som du såg, så såg allt folket, det såg genast — och log och älskade dig.

Ambrogio skrattade lätt.

— Jag grubblar aldrig. Alltsammans kommer till mig, och jag tar det just så och inte annorlunda.

Men vem är egentligen du, munk? Din röst förefaller mig bekant?

Giovanni slog tillbaka hättan.

— Om du känner igen mig, så vet du, att jag var en som gick *mot* vinden.

Ambrogo hade till hälften rest sig — i hans trötta blick glimmade intresse.

— Nej, se snidarmunken! Länge lät du oss undvara din åsyn — vadan och varthän, farande sven?

— Det hoppet har jag, att gången bär mot ljuset — som är kärleken.

— Intet står högre än tanken och konsten, inföll Ambrogio kort, konsten förklarar det förvirrade livet, filosofien lär att umbära det.

Han tillfogade lätt begabbande:

— Måhända har Fortuna nekat din skärkniv sin gunst? Fortunas kallsinnighet stämmer till gudelighet.

Giovannis ögon blixtrade till. Hela hans gamla människa vaknade fullrustad. Medan blodet steg till hans huvud och högmodiga ord till läpparna, kom han att lossa på kåpan, och målaren uppdagade ett stycke vitt trä sticka fram ur skynket.

— Låt mig se, sade han snabbt.

Giovanni rodnade pinsamt — men i ögonblicket blev han än rödare över denna feghet... Blygdes han vid det han bedit sig till, lidit sig till: vid sin nya människa, uttryckt i konsten?

Blygdes han vid Guds eget verk?

Med en åtbörd av utmanande höghet räckte han fram belätet.

— Godheten, som övervinner världen, Ambrogio.

Det var en Kristus med lockar svallande över axlarna, blicken riktad uppåt och armarna uträckta.

Ambrogio höll bilden framför sig granskande, helt kort, därpå lämnade han den tillbaka och sade artigt, som

till en främling:

— Det är inte min mening att vara ohövlig, men då du velat framställa godheten har du bara lyckats åstadkomma det, som varken är gott eller ont. Verket saknar liv.

Han skyndade sig att släta över den obehagliga sanningen med att säga förtroligt:

— På tal om konst, så duger inte Tronande Madonnan längre, må du veta. Nu löpa de efter en ny avgud. Men jag tillstår, att klenoden är ganska märklig, just du Giovanni skulle kunnat åstadkomma ett sådant arbete, om du inte varit — ursäkta mig — dum, och lite feg. — Gå upp i templet, så vredgas du ej längre över min uppriktighet. Tro mig, belätet här är inte din skärkniv värdigt mer än den skälmen Antonius är sin höge mästare värdig.

Giovannis hjärta glödde likt hans purprade kinder. Hur hade han icke bett om kraft att offra snidaräran för Guds ära, och var funnos nu alla ord han samlat på till försvar? Försvar? tarvade *Guds verk* försvar?

— Vad veta ni konstsvenner om ett skapande, som icke avser jordiskt pris — begynte han, svävande.

— Du talar för högtflygande för min vardaglighets enfald, avklippte Ambrogio och återföll i sin liknöjda ställning. — Konst är väl konst, eller också är det icke konst.

Darrande dolde Giovanni åter belätet. Blygseln han erfor över att stå här som en av hopen, vilken av fåkunnighet beundrar vad konstunderfundiga rata, var häderi mot Gud. Behövde väl han bry sig om människors hån? Låt dem behålla sin konst — verket var det som Gud själv befallt honom att snida. Det var den konst Gud fann behag i. *Han* frågade icke efter den demoniska kraft, som benämndes gudagåva! Vid den vämjdes han. Han hatade den. Han förföljde den. Vad Gud frågade efter var själens godhet och renhet. Och denna bild hade Giovanni aldrig yvts över, aldrig i egenkär lust om och om igen granskat den, njutande som han njöt av forna verk. Snarare hade han skytt att betrakta den.

Skulle icke Gud då taga sig an detta Sitt eget verk?

Men det hjälpte ej. Giovannis ångest växte. Långsamt drog han hättan över huvudet. Han upprepade liksom för att påminna Gud om hur saken hängde samman, hjälplöst:

— Jag har dock velat ödmjukheten, jag har velat behaga Dig, jag har sökt Dig — övergiv mig ej!

Och han vacklade upp mot templet.

KAP. XVIII.

På gången upp till högaltaret trängdes mycket folk. Men därframme var det som belätet borde beredas plats. Visserligen skymtade där redan ett föremål, vilket, då ögonen vants vid tempelskymningen, avtecknade sig som en bild av mörknat trä, omgiven av vaxlågor. Förmodligen den nya avguden, varom Ambrogio förtalt. Men just den gällde det att störta. Giovanni gick sakta närmare. På en gång tvärstannade han, förvirrad, bländad. Hans ansikte fick ett uttryck av barnsligt oförstående. Så gav han till ett skri och störtade ända in på altaret.

Alla veko förskräckta undan — i dessa farliga tider blev varenda människa, som uppförde sig ovanligt, misstänkt för opasslighet.

Men Giovanni brydde sig ej om någon eller något, varför folket snart glömde farhågan för att spänt följa med vad den besynnerliga klerken tog sig till.

Han pekade:

— Se se, ropade han andlöst, brådskande, som fruktade han att synen åter kunde försvinna — det är ju min Kristus — ser ni hur den lever? Den rör sig — kraft slår ut av den som gnistor. Stor är Gud och jag gjorde Honom liten och skröplig — jag gjorde Honom mindre än det jag i mitt eget hjärta trodde på som stort! Här finns min tro, här finns min kärlek, här finns jag i uppriktighet.

Han aktade icke vad han sade, vad han gjorde. Ensam i världen var han med sin Kristus. Den fanns kvar, den var skön. Något bundet i honom lossade. Något hårt brast. Mörkret skingrades för inbrytande ljus och tankar, som trampats, sprungo upp till liv.

Han kastade sig på knä med pannan böjd mot golvets sten. Han hörde som stora vatten brusa och Gud tala.

— Mitt starka vin förfalskade du med din förnumstighets vatten, ödmjukat dig skulle du inför din egen gåva. Klenmodige! Se människan och snidaren slöt Jag inne i samma käril för att av båda bliva ärad. Snidarsynen, som blixtrar genom själen och ångerns gråt på djupet — allt söker det Mig.

Den Ende Store. Den Barmhärtige.

Då Giovanni åter sprang på fötter, tedde sig hans gestalt så full av hälsa, att folkets farhåga vek, och man viskade sins emellan:

— Han är en vägfarande, som blev till den grad rörd av vår Kristusbild, att han icke visste vad han sade utan vacklade lik en, som angripits av sjukdomen.

Men Giovanni sporde nu, vänd mot mängden:

— Var kommer den ifrån? Hur funno ni den?

De voro alla villiga att berätta och en ung man fick ordet:

— Jo, hör och förundra dig, vördige fader, sade han. För flera år sedan låg färgarens Grazietta och tvättade sitt linne vid floden, som rinner bakom ett litet kloster, San’ Spirito benämnt. Den morgonen var fest i klostret, och flickan gladdes över att ingen märkte henne, ty hon stod icke högt i gunst hos bröderna, då hon stundom gycklade med allvarliga ting. Bäst hon ligger där i den öde stillheten, hör hon ovanifrån ett häftigt brakande som av åskan och skymtar något fara förbi — och då hon förfärad ser efter, ligger i klädtråget ett beläte, som knappt rymdes där. Hon blickar åt alla håll, men ser ingen människa. Ej heller kunde någon gått förbi och sedan dolt sig, ty stranden bestod endast av en smal landremsa nedanför klostrets baksida, som icke hade någon dörr. Bävande dolde jungfrun bilden i sina kläder och bar den skyndsamt till färgarens hus, där hon förvarade den som sitt och familjens skyddshelgon. Hon upphörde att fläta sitt hår och pynta sin kropp och gav sig till fromma gärningar. En dag kom en hög främmande herre i ett ärende till färgaren och fick av en händelse se bilden. Han sade, att den var skuren av en stor okänd mästare och undrade hur de fått den i sitt hus. Färgaren och hans familj förtego dock allt om fyndet, ty nu visste de, att den helige Guden själv var den okände mästaren.

Men när farsoten bröt ut över vår olyckliga stad, förstodo de ock, varför Gud låtit den falla ned från Himmelen och de vågade icke längre behålla den Välsignade för sig själva, utan omtalade saken. Och folket kom, tog belätet i sina armar och bar det in i det förnämligaste templet.

Det är den Heligaste av alla bilder, för se, se, Han har lidit som vi, därför förstår Han vår plåga.

En kvinna avbröt i sin iver:

— Veta må du, att från den stunden inträdde bättring i sjukdomen — sannerligen, mäktig är Han att frälsa.

Och allt folket föll ned, lovande Gud:

— Du vart frestad som vi, Du vart sargad som vi, Du vart som en av oss — varkunna Dig!

*

Giovanni skulle kräva sin rätt nu. Det var klart. Bilden var hans. Hans händers verk, folket måste genast få veta det. Denna gång trädde han fram som segrare.

Det begynte susa för hans öron och sjuda i hans hjärna av alla bländande föreställningar. Ärelystnaden slog sin klo i honom så hårt, att han i vånda tryckte till om bröstet — och kände kroppslig smärta.

Javisst — bilden, »den nya Kristus». Den vilade ju fortfarande innanför kåpan.

Och på en gång såg han ljungeldsklart sitt eget arma liv: dess strävan, dess plåga, dess glimtar av salighet i en evig själens ensamhet.

Och flärd och världslighet föreföllo honom som högdragna gestalter, kallt blickande ned på hans liv av lidande och kamp i det fördolda.

Dessa främmande väsen — han fick agg till dem, han trotsade dem. Och den flämtande äran med sin eviga spänning; — det var ett ok, han icke ämnade frivilligt taga på sig.

Giovanni drog en befrielsens suck. — Anfäktelsen var över.

Han smålog vemodigt, tryckte åter armarna mot bröstet — och kände bilden. Där vilade den som förut. Livlös. Rörelselös. Den till intet nyttige.

En våg av ömhet svallade upp i honom. Något blygt smög in i hans tankar, något bävande — och lycksaligt.

Han älskade Gud.

Nu visste han det. Något av den hemligheten gömde det arma belåtet i sitt sköte, aldrig skulle han skiljas vid det.

Han gick sakta ut.

Från den öde tempelplatsen stupade gatorna ned lika öde. En smula vilsen blickade snidaren från den ena till den andra. Han kände sig underlig till mods. Än strömmade levnadslusten över honom som aldrig förr. Med ögon, skärpta som falkens, spanande efter byte, såg han på företeelserna. Nya, dristigare snidaresyner blånade i fjärran.

Än vek allt det synliga i fjärran, lätt att umbära. Han längtade. En outsäglig längtan. Hans blick fördunklades av tårar — mitt på det tomma torget böjde han knä, slammande: Jag vet ej vad, jag vet ej hur — allenast Du och Din vilja.

Då han reste sig, fanns ej mer lönnliga baktankar. Dämonerna hade flytt. Han var fri. Så stod han ett grand i drömmar.

Han tog några steg nedåt gatan, varifrån han kommit, men fick ingivelsen att vända och slog beslutsamt in på en annan, närmare södra porten, från vilken han ämnade draga bort.

I detsamma hände något.

Ett stycke längre fram på en balkong visade sig halvnakna män och kvinnor. Så kom ett ofantligt bylte vältande över räcket och dunsade ned i gatstenen. Repet varmed det nedfirats, slängdes efter, varpå alla skyndsamt försvunno i huset, som ljudligt stängdes.

Att det utslungade var en människa, bevisade jämmerropen som fyllde luften. Giovanni skyndade dit och fann mannen vältrande sig på rygg, på ett täcke, och klädd i blotta skjortan, nersölad av träck. Hans tjocka läppar utstötte det ena korta skriet efter det andra, hans ögon glänste röda — ansiktet påminde om en uppsvälld röd och gulfläckig svamp.

Huset kände Giovanni igen, det var ett beryktat skökohus. Här låg således en man, som mitt i sina synder slagits av Guds gissel.

För Giovanni fanns ingenting annat att göra än att passa på sin egen fara och fly.

Mannen gjorde en häftig rörelse, som fingo repen, bundna under armar och knän, att skära djupt in. Omöjligt att överantvarda den eländige till så onödig plåga. Giovanni fick upp kniven. Han böjde sig för att avskära banden och kände därunder mannens giftiga andedräkt pusta om sitt ansikte. Under snidarens ivriga rörelser öppnades kåpan och då han reste sig, såg han på den sjukes bröst.

— Kristusbilden. Den hade glidit ur det löst omvirade skynket. Den sjukes fingrar klamrade sig om bilden, och alla Giovannis bestörta försök att få den loss misslyckades.

Fri från repet vältrade sig mannen på sidan och den rakade hjässan uppenbarade, att det var en andlig. Giovannis ångest steg. Tänk blott, hans vita Kristus i armarna på en fallen präst, — den ovärdigaste av syndare!

Men hur kunde han bruka våld mot en döende? Här stod han nu med den stora faran vid sidan och den stora tvekan i själen.

Han begynte bedja högt.

Den sjuke tystnade. Som om han vaknat ur feberdrömmar stirrade hans blodsprängda ögon på det bleka ansiktet med det röda håret utåt axlarna. Plötsligt skrek han gällt:

— Hädarmunken, undan med dig! — Änglarna kommer inte fram — här gäller en själ, en själ — stå inte där, för djävlarna kan vara i dina spår —

Fader Antonio!

Vad, o vad skulle Giovanni göra?

Som om patern anat hans upprörda tankar, vände han blicken nedåt, såg bilden och viskade skrämt:

— Vad är det?

Giovanni svarade milt:

— Guds kärlek till dig, Antonio, och försökte åter lossa bilden ur det krampaktiga greppet.

Men Antonio höll fast sitt byte.

— Jag vill ut i solen, skrek han, han skälvde och hans läppar begynte bli blå.

— Präst! — var är prästen? jag vill ha sakramentet, se hur jag fryser.

Giovanni hade fattat i täcket och drog den digra lekamen till en fläck, där solen sken. Då den döende jämrade sig för törst, lopp han till en brunn i närheten, fyllde sin träbägare och satte den till hans mun.

— Hör mig Antonio, talade han fast: Du har nära dig den överste prästen, ångra dina synder, så skall barmhärtighet falla som dagg på din själ.

Prelatens ögon hade blivit så stora — ett ögonblick stodo de på spänn, liksom av högsta fasa eller djup förvåning, och brusto så i döden.

Sedan Giovanni hämtat dödgrävaren, begynte han gå, planlöst, gatorna fram, som fattades det honom mål. Armarna hängde underligt fria, de hade ingenting att omsluta. Han kände sig plötsligt trött. Framför låg tiden som ett tomrum utan ände. I hans hjärta och hjärna malde bara en envis och orimlig saknad efter ett stycke trä, som han oavbrutet burit på, tills armarna ofta domnat, var hans kraft slut? Det som nyss timat ville glida över i dröm — — hade han inte återfunnit sin gamla Kristus och lämnat den nya i en död mans famn, sin värsta fiendes famn? Likt ett skådespel tedde det sig, så främmande. Var i Jesu Kristi, Nazarenens namn befann han sig?

Å, det var ju på stora gatan.

Han torkade ymnig svett ur ansiktet.

Där halvlåg Ambrogio som förut. Snidarmunken gick långsamt fram och satte sig ytterst på bänken.

Solen sken på den motsatta sidan av gatan — Ambrogio såg upphettad ut, vinkannan under bänken tycktes vara snart tömd.

Eljest var allt som nyss — för en så kort, kort stund sedan. — Eller om det var länge, mycket länge sedan? När blev allt så här?

— Jag sitter kvar, för att jag just ingenstans har att dväljas — yttrade Ambrogio — somliga tro att man bör utestänga luften, men jag tror motsatsen. Giovanni tyckte, att han talade onödigt högt, det skrällde ju i den tomma gatan.

— Du dröjde länge inför avguden därinne, snidare. Som jag en gång sade dig: skada, att du förfelat ditt liv, men vem tror du mästaren kan vara?

Töcknet i Giovannis hjärna skingrades. Han började tala, sökande efter och vägande orden.

— Hur likgiltigt, o Ambrogio, vems hand det är, som utfört verket. Om det väcker hos människorna vackra och upplyftande känslor, vem behöver då veta något om mästaren? han är ju bara en tjänare, som har till åliggande att föra folket närmare det gudomliga. Men som offer är det gudomligaste, synes mig att mästaren till lön bör förbehålla sig rätten att stå namnlös bakom verket.

Ambrogios ögon sänkte sig.

— Så har du då valt munken och släppt snidaren? prövade han. — Utan erkännande dör en konstsven lika visst, som att vinet snart tryter i min kanna.

En rysning skakade Giovanni.

Då log Ambrogio högt.

— Där röjde du dig sven! Se hela din kropp ryser och ditt anlete purpras vid blotta tanken på att dö namnlös... Flere mena, att du och ingen annan är mästaren! Omständigheterna tala ock för saken.

Giovannis ögon glänste som metall. Han mumlade frånvarande:

— Folket menar, att Gud gjort bilden i templet, folket vet.

— Hör, du svävar på målet — dåre att så slösa med sin ungdom! Avundsvärde! *skär* och tänk ej. Oredigt grubbel blev din olycka.

Giovanni hade rest sig och vacklade till. Ånyo riste hans kropp från ovan till nedan.

— För mig — är stunden kommen — jag känner febern i mina ådror — länge var min lekamen svag — jag tvivlar ej, att jag smittats av farsoten.

— Vad? skrek Ambrogio och for upp som stungen av en skorpion. — Och här sitter du och låter mig i ro sladdra om ditt eländiga snideri, som är mig alldeles likgiltigt. — Du varnade mig inte ens.

— Hu, döden, döden — vart skall jag väl fly? Mitt hus är besmittat — Gå, gå — stanna på avstånd — så ja — nu tror jag inte du gör mig skada, jag vill icke vara ensam — jag behöver sällskap, — jag undrar knappt över att du förfallit till grubbel — upplösningen, tillintetgörelsen — det är ändå förfärligt.

Han avbröt sig, spänt:

— Säg är du bildens mästare?

— Att du spörjer *nu —!*

— Ej av tom nyfikenhet — mig tycks underligt att du så lugnt kan tala om döden.

Då förstod Giovanni att han ända in i det sista högmodats — över att gå namnlös i graven.

Åter skingrades töcknet i hjärnan, hans ögon öppnades vitt och hans stämma klingade:

— Jag gjorde den och bortkastade den — och Gud tog hand om min tanke. Det var för att den tanken skulle nå människor, inte för min skull, som Han gav mig snidargåvan. Den ostadige, som missvårdade gudstanken i sin själ, var ej längre kallet värd. Ack som stjärnan blossar till och slocknar i rymden, så kort blev min gärning! Men Guds Storhet och min ringhet hann jag dock förnimma! O Ambrogio, Hans Kärleks Ljus ser jag lysa över min stig — farväl — nu mörknar all jorden.

Snidaren sjönk samman. Stödjande sig mot husens väggar tumlade han bort. Det ringde till ave, han sökte trevande efter en vrå att dö. Och hans nöd steg till den röda aftonhimlen i stort rop.

Men då solen runnit upp glänsande klar kom folket och hämtade Kristusbilden ur templet och bar den högt framför sig på gatorna som ett tackoffer för att pesten var stadd på återtåg från staden. Bland alla ringande klockor hördes skönast snidarens nya, upphängd i San Spiritos torn, den hade i sin fylliga malmklang också en ädel ton av silver, som när man stod stilla och lyssnade, kom en att förnimma änglarnas fjärran sång.

Vad sjöng den?

— Detta är helig mark, ty här brottades Jakob med sin Gud, då Herren förtvinade hans sena, tills han på knä åkallade honom i sanning och ödmjukhet.